Barakeli'nde Bir Köy

SEYDİMEN

Hatıralar ve Hikâyeler

Göksel Tiryaki

Heyamola Yayınları No: 359

Yayın Yönetmeni
Ömer Asan

Grafik Tasarım
Murat İlhan

Göksel Tiryaki / Barakeli'nde Bir Köy, Seydimen,
Hatıralar ve Hikâyeler

ISBN 978-605-4937-65-3

T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı
Yayıncı Sertifika No: 12368

Birinci Basım
Ocak 2016

Baskı ve Cilt
Yıldız Matbaa Emine Yıldız
Feyzullah Mah. Tecer Sok. No:2/A Maltepe / İstanbul
Tel: +90 216 305 30 13 (pbx)
www.yildizmatbaa.com.tr
Matbaa Sertifika No: 21927

ATT Basım Yayın Ltd. Şti.
Yalı Mah. Küçükyalı Cad. Kuyu Sok. Mete Apt. No. 4/1
Maltepe-İstanbul / www.attistanbul.com
Tel: 0 216 371 17 37

Göksel Tiryaki

Barakeli'nde Bir Köy, Seydimen

Hatıralar ve Hikâyeler

Bu kitap, vefakâr ve fedakâr anam, Döne Tiryaki'ye ithaf edilmiştir.

İçindekiler

Başlarken…

Şimdilerde Gaziantep'in Karkamış ilçesine bağlı Balaban Mahallesi olarak bilinen yerin adı, bir zamanlar sadece Seydimen'di. Adı çok önce değişmekle birlikte, uzun süre bu eski adıyla anıldı. Hâlâ da çoğu kişi için Seydimen'dir orası ve öyle nitelenmeye de devam eder genelde. Seydimen doğduğum ve büyüdüğüm topraktır. Hemen her karışını bilirim o köyün, hem de takım takım ve isim isim.

Babam 'Kanatlı' (Hacı Kemal (Kamil Kanatlı) Tiryaki), Seydimen'de, 1941'de doğdu, sonradan babasından kendisine kalacak ve ailesini kuracağı o eski kerpiç evde. Baştan sona büyük bir azim ve çalışkanlıkla geçen ömrü, 05.02.2015 günü sabaha karşı son buldu. Bu yazılanlar, Seydimen'in olduğu kadar onun da hikâyesidir.

Burada yazılanlar esasen, http://seydimen.blogspot.com.tr blog adresinde kaleme alınanların yeniden tasnif ve düzenlenmesinden ibarettir.

Dr. Göksel Tiryaki
15.12.2015, Beşiktaş

Seydimen ve Hatıralar

Bir köy var orada, fazla da uzak olmayan bir yerde

Gaziantep'ten Seydimen'e doğru gelirken köyün kuzeyinde küçük bir yükselti benzeri yerden, ilk bu görüntü karşılar insanı. Barak Ovası'nda tipik bir köy manzarasıdır bu. Hafif engebeli, ama düz sayılabilecek bir arazi, büyük oranda antepfıstığı ağaçlarının kapladığı bahçeler, yaz günü gayet kuru sayılabilecek bir atmosfer, zaten genelde de öyledir burası. Fotoğrafta, köyün görüntüsünden önce, yol kenarındaki kapari (şeballah) ve antepfıstığı

2006 yazında Seydimen'in kuzeyden görüntüsü…

Yarı olgun (boz) antep fıstığı salkımı (cumbası)… (2006)

fidanları dikkati çekiyor. Esasında, bu arazide en sık karşılaşılabilecek şeyler de, böylece bir şekilde kendini belli etmiş oluyor…

Evet, burası lezzetli ve çok renkli antep fıstığının diyarı, bereketli Barak Ovası'nın bir parçasıdır. İçli ve duygulu ağıt- ların yurdu, Barak Kültürü ve Türkmenleri'nin [Tiryakilerin ('Tirekili'lerin)] önemli bir muhitidir.

Antep fıstığı diyarı, Barak Ovası

Arkeolojik bulgulara göre, antepfıstığı (pistachio) biçiminde- ki kabuklu yemişlerin geçmişi, her ne kadar kökeni tartışmalı olsa da, Ortadoğu coğrafyasında, milattan önce 6700'lü yıllara kadar gitmektedir. Esasında antep fıstığı, her zaman zengin ve seçkin bir yiyecek olarak görülmüştür. Ayrıca, fıstık tanelerinin ağaçta çatlarken çıkardığı seslerin altındaki âşıklar tarafından ay ışığında dinlenilmesi, Hz. Süleyman zamanındaki Belkıs kraliçesinin en gözde yiyeceklerinden olması sebebiyle ülkesindeki toprakları bu fıstığın ağaçları ile donatması hep birer rivayet olarak kaynak- larda yer almaktadır. Günümüzde daha çok İran ile özdeşleşen antepfıstığı, Afganistan'dan Suriye'ye kadar, hatta Kaliforniya'ya kadar pek çok yerde yetiştirilmektedir. Fakat Türkiye'de, Barak Ovası merkezli yetiştirilen antep fıstığının rengi, boyutu, şekli ve tadı tamamıyla kendine özgü olup daha hacimli görülen İran fıstığından bir hayli farklıdır.

İlginç bir ağacı vardır antep fıstığının. İşte yaklaşık 20 yıllık bir ağacın görüntüsü, aşağıdaki fotoğraftaki gibidir.

Tıpkı insanın büyümesini andırır antep fıstığı ağacı, ihtiyaç duyulan çaba ve zaman neredeyse insanın yetişmesi gibidir. Yıllarca hiçbir ürün elde edilemez antep fıstığı ağacından, karşılıksız şekilde itinayla bakılır fidanına. Lakin 10-15 yıl sonra, ürün

Barak Ovası, Antep Fıstığı Ağacı (2006)

vermeye başlarsa da, resmen ihya eder çiftçisini antep fıstığı, öyle bereketli ve değerlidir.

Kendine has, çok çeşitli ve canlı renkleri ve eşsiz bir tadı olmakla birlikte, antepfıstığının kokusu pek bilinmez. Taze hasadının, yarı olgun hâlinin, yapraklarının, dallarının ve bazen dallarından ve gövdesinden sızan sakızının o kadar nadide ve çarpıcı bir kokusu vardır ki, bazıları için kuvvetli bir ilaç bile olmuştur, keskin kokulu antepfıstığı sakızı. Çocukluğum boyunca o kadar hissettim ki bu kokuyu, belki ondandır bu kadar derin iz bırakması, ama hiç ilgisi olmayanlardan veya yeni duyumsayanlardan bile işittim bu kokunun etkisini. Az zaman geçirmedin o ince dalları arasında antepfıstığının da, bazen budamı, bazen odununun toplanması, bazen çapalanması, bazen sürümü, bazen ilacı, bazen hasadı, bazen kontrolü ve bazen de sırf oyun saikiyle çok haşır neşir oldum bu ağaçlarla.

Barak Ovası, Antep F*ıstığı Dalları (2006)*

Bereketli Barak Ovası'nı sadece antepfıstığı ile anmak da haksızlık olur sanırım. Fıstıkçılık son zamanlarda ekonomik açıdan daha bir revaçta oldu, ama esasında, tahıl, bilhassa kırmızı mercimek, arpa ve buğday bir zamanlar en önemli tarımsal faaliyetti Barakeli'nde. Fakat ne yetişmez ki bu 'deşti'de (yağmur suyuna dayalı tarım). Üzüm, İncir, Badem, Zeytin, Nar, Nohut, Susam şimdi aklıma gelen en önemli diğer tarımsal ürünlerdir. Elbette hayvancılık bir diğer önemli uğraş alanı olmuştur Barak'ta her daim. Döneme ve imkânlara göre, büyükbaş da, küçükbaş da ve kümes hayvanları da hep önemli birer destek unsuru olmuştur hane ekonomilerine.

‘*Haraba*’

İnsanın yazgısı ‘haraba’ya benzer işte, ‘haraba’ bir mevki adı Köyde. Kesin bir bilgimiz yok, ama Hititlerden bile daha eski bir yerleşim yeri muhtemelen, henüz insanlığın altını kullanmadığı bir dönemden kaldığı tahmin edildiği için pek kimsenin de ilgisini çekmez.

Kül rengi toprağı en dikkat çekici yanı bu bölgenin, bir de toprağa çok yakından bakınca her taraftaki kilden ve kiremitten küçük eşya parçaları hemen göze çarpar. Şimdilerde küçük

İlerideki derelik yerden su akarmış eskiden…

Binlerce yıl öncesinden kalma eşya parçaları...

"Nohu'nun Höyyüğü"

köylerin mukim olduğu bu diyar, bundan binlerce yıl öncesinin büyük yerleşim yerlerine mekân olmuş. Hemen civardaki köyde (Ayyıldız Mahallesi) yer alan, haberleşme ve mezar olarak kullandıkları tahmin edilen bir höyük de hemen fark edilir. Şu an topraklık ve bir nevi çöplük olarak kullanılan yakındaki çukurluk alan ise, iddiaya göre toplanma arenalarıymış. Zaman zaman içinde gözyaşı şişelerinin olduğu mezarlar bulunduğu da söyleniyor bu civarda. Şimdi fıstık ağaçlarının rüzgârla sallanan yaprakları ve böcek seslerinden başka çıt çıkmıyor, binlerce yıl öncesinde capcanlı olduğu anlaşılan bu muhitten.

Ahali harabe kelimesinden mülhem 'haraba' der bu çevreye, yanık kül renkli toprağı çorak ve verimsizdir. Fakat zamanında su akarmış aşağıdaki dereden, demek ki boşuna kurmamışlar şehirlerini buraya...

Velhasılı kelam, insanlar geldikleri gibi gittiler toprağa, geride ufak tefek hayat belirtisi kırıntıları kaldı bu 'haraba'da...

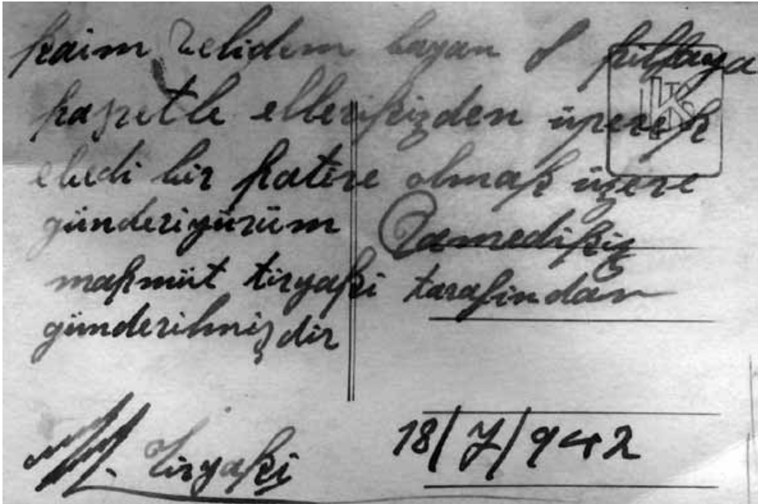
Bir kurucu

Dedem (1942)

Dedem, Hacı Mahmut (Ağa) Tiryaki, Seydimen'in kurucularından biri sayılır. İkinci Dünya Savaşı sırasında Hitler'in Yunanistan'ı işgal etmesi üzerine, Türkiye Trakya bölgesi özelinde tedbirler alır. Bu çerçevede, Dedem de, ikinci kez ihtiyaten askere çağrılır ve Gelibolu'da görevlendirilir. Aşağıdaki fotoğrafı da kayın validesine, ebedi bir hatıra kabilinden gönderir. Fotoğrafın arkasına ise son derece hoş bir not düşer;

"Kayın validem Bayan 'Hılfey'a hasretle ellerinizden öperek, ebedi bir hatıra olmak üzere gönderiyorum. Damadınız …18/07/1942".

Bu fotoğraf ve arkasındaki nota ilişkin kıymetli ağabeyim Tercan Tiryaki'nin yorumu ise şöyledir: "… üstündeki yazı herhalde Barak'ta şimdiye kadar bir kaynanaya yazılmış en nazik yazılardan birisi... Hepimiz biraz miras taşırız, Dedemizden, Babamızdan, yaşadığımız çevreden. Ama Dedemin son zamanlarına yetişen bizler, ilk etkiyi eminim

[illegible] [illegible] bayan [illegible] [illegible]
hasretle ellerinizden öperek
ebedi bir hatıra olmak üzere
gönderiyorum [illegible]
mahmut tiryaki tarafından
gönderilmişdir

M. tiryaki 18/7/942

Fotoğrafın arkasındaki not…

fazlasıyla Dedemden aldık. Zaten Hacı Mahmut Ağa hazırda iken, kimsenin de fazla bir söz hakkı yoktu. Ağır başlı ve vakur bir kişilikti. Sert bir mizacı vardı ama yabanda ağaçlarla, yolda çiçeklerle konuşmuşluğumuz vardı "düş önüme garbıya gidelim" zamanlarında. Uzaktan her şeyi takip eden, ufak tefek meselelere takılmayan öngörülü birisiydi. Köyü, toprağı seven, kadı gibi adamdı. Duruşundan, soğukluğundan belki çok candan değildi ama eminim tanıyan herkes onun dürüst ve onurlu, ağa duruşundan gıpta ile bahsedecektir. Mekânı cennet olsun, iyi ki beraberce geçirdiğimiz zamanlar oldu, iyi ki beraber güzellikleri, değerleri, zamanı paylaştık, hepsinden bir dem aldıysak kazanç oldu. Dedem (Hüfney) Hanifi Ağa'nın hayatta kalan son oğlu olarak önemli bir tecrübe ve değerdi. Fotoğraftaki bahsedilen Kaynanası 'Hılfey' ise Fransızlara karşı mücadelede yürekli bir kişilik olarak tarihe geçmiştir. Allah Milletin onuruna sahip çıkanlardan razı olsun.

Benim çocukluğum Dedemle geçti. Yaşlılığında beraber fıstıkları gezmeye giderdik, yolda konuşurduk, arabayı aldıktan sonrada neredeyse Antep-Nizip hep beraber gezdik, araba bekledim. 'Mahmil'e gidip beraber şekerlemeleri, lokumları ayıklardık. Ninem bile 'mahmil'e ulaşamazdı. İnsanların yaşlılığı, gençliği, çocuklu hali, bekârlığı hep farklıdır. Hayat deneyim aslında, ne kadar okuyup, ne kadar gezdiği, ne kadar insanla, çevreyle iç içe olduğuyla olgunlaşıyor, değişiyor insan. Dolayısıyla bu noktadan değerlendirmek doğru olmayabilir, ama Dedem gerçekten olgun, uzak görüşlü ve hesabını kitabını iyi yapan bir adamdı. Ağır Adamdı, lafının değeri vardı, boş konuşmaz, dinler ama sonra hükmünü verirdi. Eğitimi, Neneme olan nezaketi o zamanlar hep dikkatimi çekerdi. Nenemle de çok muhabbetim olurdu, eski zamanları anlattırırdım ona, yalnız fıstık toplarken onun seçtiği fıstıkları kendi önüme çekip daha çok fıstık topladım diye böbürlenince kızardı bana. Nenem hep kendini çok çalışkan göstermek isterdi (öyleydi de), son yıllarına kadar beraber bostanlara giderdik. Dedem aile için bağırırdı ama ben ondan fazla korkmazdım. Kimsenin bir şeyinde ne gözü vardı, ne de lafını ederdi. Doygun ve onurluydu. Sert görünümlü ama aslında duygusaldı. Odadaki muhabbetlerden çok esprisine şahit oldum. Aslında bugün hepimizde bazı özellikleri var. Dürüstlüğünü, onurunu yaşatan tüm torunlara sevgilerle."

Barak Türkmenleri

Barak Türkmenleri hakkında mevcut yazılı belge ve bilgiler konusunda Cahit TANYOL'un, özellikle 1954 yılında Sosyoloji Dergisi'nin 7, 8 ve 9. sayılarında yazı dizisi halinde yayımlanan, "Baraklarda Örf ve Âdet Araştırmaları" makaleleri önemli bilgiler ihtiva etmektedir. Bilhassa, Barakların kökeni, tarihi ve kültürüne dair çok önemli gözlem, bilgi ve belgeler bu makalelerde yer almaktadır.

Bu makalelerle Cahit TANYOL, Barak Türkmenleri ile ilgili olarak sadece yazılı kayıt ve belgeler üzerinden araştırma yapmamış, daha önceki derlemeler ve 'Barakeli'nde ciddi saha araştırmalarıyla, Barakların çok önemli sözlü anlatı, türkü, ağıt ve şiirlerinin kayıt altına alınmasına da yardımcı olmuştur. İşte bu saha araştırmaları çerçevesinde, 1953 yılında bizim Seydimen (Balaban) Köyü'ne de uğrar Cahit TANYOL, o zamanki köyün ileri gelenleri ile görüşüp aşağıdaki anı fotoğraflayarak Sosyoloji Dergisi'nin 1954 yılında 9. sayısındaki makalesine ek olarak yerleştirir.

Belki kullananlar vardır ama haberi olmayanlar için Devlet Arşivleri'nin çok güzel bir internet sitesi var. (http://katalog.devletarsivleri.gov.tr/Giris.aspx?ReturnUrl=%2f). Bu sitede, Osmanlı ve Cumhuriyet döneminin açık arşiv kayıtlarının listesi çıkarılmış ve kategorize edilmiş. İnternet üzerinden, sadece bu internet

Alt sıradakilerden sağ baştan ikinci dedem Hacı Mahmut Tiryaki, bazı kardeş, kardeş çocukları ve yakın akrabası ile birlikte görülmektedir.

sitesine kaydolunarak, kayıtlı tüm belgeler, günümüz Türkçesi ile yapılan izahları üzerinden sorgulanabiliyor. Ailesinin ve beldesinin geçmişini araştırmak isteyenler için bulunmaz bir hazine gibi. Bu internet sayfasında, Barak ve Tiryaki kelimeleri bağlamında bazı sorgulamalar yaptım ve bu sorgulamaların ilginç bulduğum bazı sonuçlarını aşağıda özetledim. Eminim, meraklıları için daha başka çok sayıda geçmiş belge de vardır bu arşivde.

Örneğin Miladi 1818 yılına (Hicri 1234) ait bir belgenin (Tarih:29/M/1234 (Hicrî) Dosya No:157 Gömlek No:7816 Fon Kodu:C..DH.) konusu: “Rakka Eyaleti mülhakatından Barak Aşireti’nin Tiryakioğlu Mehmed’in fesadıyla Haleb Valisi Hurşid Ahmet Paşa tarafından taarruza uğradığının sıhhatine dair tahrirat". O zaman, 1800’lü yılların başında yaşadığı anlaşılan bu

1950'li yılların Seydimen'i, köyün bir kısım ileri gelenleri... (Fotoğraf: Fevzi Tiryaki)

'Tiryaki Oğlu Mehmed' kimdir acaba? Mehmet isminin, bugün dahi Tiryakiler arasında bu kadar yaygın olmasında etkisi olmuş mudur bu 'Tiryaki Oğlu Mehmed'in? Yine, 'Tiryaki'nin oğullarından biri 1818 yılında yaşamışsa, 'Tiryaki' isimli birisinin de 1800'lerin başında yaşamış olması gerekir. Yani, bizim büyük büyük 'Tiryaki Dedemiz' 1800'lerin başında yaşamış olabilir. Tabiî ki geçmişte, farklı dönemlerde 'Tiryaki' isimli birden fazla kişinin yaşamış olabileceği de her zaman ihtimal dâhilinde.

Bu konuya ilişkin olarak, Seydimen'den hareketle bir mantık yürütme yapılırsa, bundan yaklaşık 100 yıl (1915) önce dedemin babası Hüfney (Hanifi) Ağa ileri yaşta bir yetişkin olmalıdır. Hüfney Ağa'dan 100 yıl önce ise, yani işte 1818 dolaylarında, yukarı-

daki belgede adı geçen 'Tiryaki Oğlu Mehmed', ya Hüfney Ağa'nın dedesinin dedesi ya da onun yakın akrabalarından biri olabilir. Kısacası, Hüfney Ağa'nın dedesinin dedesi yaşına denk gelebilecek bu 'Tiryaki Oğlu Mehmed', kuvvetle muhtemel Barak'taki tüm Tiryakilerin ortak atası veya onun bir yakını gibi duruyor.

Devlet Arşivleri'nin internet sitesinde yer alan Miladi 1721'deki (Hicri 1134) bir belgenin (Tarih:29/N/1134 (Hicrî) Dosya No:167 Gömlek No:8338 Fon Kodu:C..DH.) konusu ise, Ayıntab (Gaziantep) ve Münbiç (Munbij, Carablus'un güneyinde, Kuzey Suriye'de bir yerleşim yeri) civarında mukim Barak Aşireti'nin Halep Vilayeti sıkıştırınca Rakka Vilayeti'ne tabi oldukları, Rakka Vilayeti sıkıştırınca Halep'e tabi oldukları belirtilerek, Halep'e tabi olmalarının istenildiğidir. Bu durumda, Barakların 1721'den önce şu anki Barak Ovası'na yerleşmiş olduğu teyit ediliyor sanırım. Ayrıca, Miladi 1735 (Hicri 1148) tarihli bir belgeden (Tarih:17/M/1148 (Hicrî) Dosya No:161 Gömlek No:8034 Fon Kodu:C..DH.) de, Barakların kendilerine ait olmadığı hâlde Sivas civarındaki otlakları kullandıkları anlaşılıyor. Dolayısıyla bu tarihlerde, Barakların Anadolu'nun daha iç kısımlarıyla doğrudan ilişkilerinin hâlâ devam ettiği görülmektedir. Yine, Devlet Arşivleri'nin internet sitesinde yer alan, Miladi 1852 (Hicri 1269) tarihli belgelere (Tarih:15/Ş/1269 (Hicrî) Dosya No:258 Gömlek No:53 Fon Kodu:MVL., Tarih:21/Ş/1269 (Hicrî) Dosya No:136 Gömlek No:58 Fon Kodu:A.}MKT.UM.) göre de, Kasım Ağa'nın Barak Nahiye Müdürü olduğu onaylanmaktadır.

Devlet Arşivleri internet sitesinde, 3727 göm- lek nolu listede bulunan Barak ve Orul Nahiyelerinin 'İcmal Defterleri'nde Baraklara ilişkin daha detaylı tarihi bilgilerin olması muhtemeldir. Dolayısıyla, Osmanlıca bilen ve Devlet Arşivleri'ne

aşina olanların bu 'İcmal Defterleri'ne daha ayrıntılı bakmasında fayda olabilir. Nitekim, yine aynı internet sayfasında yer alan Miladi 1905 (Hicri 1323) tarihli bir belge (Tarih:17/C/1323 (Hicrî) Dosya No:999 Gömlek No:6 Fon Kodu:DH.MKT.), daha önce bildirimde bulunulmasına rağmen, Birecik'in Barak Nahiyesi'nde kayıt dışı kalan nüfusun bir kez daha kayda alındığını göstermektedir. Barakların nüfus kayıtlarına kadar ayrıntılı tarihsel bilgilerinin Devlet Arşivleri'nde izini bulmak mümkün galiba.

"Tiryaki oğlu Tiryaki"

"Neyin tiryakisisiniz?", bu soruya muhatap olmayanımız yoktur sanırım. Rivayet odur ki, işin aslı kahveye dayanıyormuş. Büyük büyük dedemiz bir gün bir davete katılmış. Yemekler yenilmiş, hasbihâller edilmiş, bir ara, hane sahibi acı kahve ikram etmiş misafirlerine. Yalnız bu kahve, daha önceden kavrulup pişirilirken, köy yer tabiî, kahve çekirdeklerinin arasına bir veya birkaç arpa tanesi karışmış.

Davetin dağılma vakti gelince, herkes ayağa kalmış, lakin bizim büyük büyük dede ayağa kalkarken hafif bir sendelemiş şöyle. Bunu görenler: "Hâyırdır, ne oldu ağa?" diye hemen atılmışlar. Ceddimiz lafı çakmış: "Yemsedik!" (Kahvenin içindeki arpa tadını aldığını, ar- panın bir hayvan yemi olduğunu ve bunun kendilerine ikram edil- diğini ima ediyor). Hane sahibi, kahveye arpa tanesi karıştığını bili- yor olacak ki; "Abovvv, 'Tiryaki oğlu Tiryaki'mişsin eâğam, fark ettin arpa tanesini yorum! (veya yurum (yomm), Barak'ta sözün başında veya sonunda söylenebilen bir hitap)" demiş. O günden sonra, bizim büyük büyük dedenin adı olmuş mu Tiryaki Ağa.

Gerçek olma ihtimali daha yüksek kabul edilen başka bir rivayete göre ise, bu bir davetten ziyade bizim büyük büyük dedeyi tongaya düşürme teşebbüsü imiş. Kahveden çok iyi anladığı, her kahveyi beğenmediği yönünde bir kanaat varmış etrafta onun hak-

Dedem Hacı Mahmut'un babası 'Hüfney' (Hanifi) Ağa'nın kerpiç konağının son durumu (2015)...

kında. Dolayısıyla, onu test etmek için arpa bilinçli olarak katılmış kahveye. Yine bizim büyük büyük dede sendeleyerek ayağa kalktığında; "arpaladık!" demiş meseleyi anladığını beyan kabilinden...

Barak'ın sözlü kültüründe önemli yer tutan göç ve iskân hikâyelerinde de Tiryaki isimli bir oğuldan bahsedilmektedir. Barakların sürekli Osmanlı Devleti ile sorun yaşaması ve Anadolu'da oradan oraya sürgün edilmesi üzerine, o dönem boyun ileri gelenlerinden Feriz Bey, ya Osmanlı Devleti ile uzlaşılması ya da tekrar Horasan'a dönülmesini ister. Bunun için tüm boyun (aşiretin) ileri gelenleri bir araya toplanır. İşte o toplantıda, Tiryaki Oğul'un hem Türkistan'a geri dönülmesine hem de vergi salınmasına karşı çıktığı şu dizelerle anlatılır;

"...
Tiryaki oğlum der ki;
Dünyaya geldim bir daha gelmem
Yaratandan başka kimseyi bilmem
Vallahi ölürüm bir çoban vermem
Al kanı çöllere saçalım
..."

“Yolda her şey var…”

Vefatından bir gün önce en son nasihati buydu, zar zor hareket edebilirken. Evet, hakikaten her şey var insan hayatında, istediğin kadar kendini hazırla, istediğin kadar zaten bekleniyordu diye avun ama tecrübe etmeden bazı şeylerin idrakine varıp anlamlandırmak çok güç bu âlemde. Geriye sadece ‘olanı’ kabullenmek ve ‘yokluğa’ alışmak kalıyor, gayrısı laftan öteye geçmiyor, ariflerin sabır dediği şey de bu sanırım; “olanı kabullenebilmek olmayana alışabilmek”. Bize düşen de bunu yaşayan diğer her beşer gibi durumu kabullenip aziz hatırasına sahip çıkmak…

‘Kanatlı’ (1949) ve (2009)…

Daha çocukken babasına yaslanarak verdiği bu fotoğraf pozundaki duruşun benzeri yetmişine yaklaşırken, her zaman yaptığı 'fıstıklara doğru' (işe) gitmeden önce, bir ikindi vakti çay hasbihâlinde de, işte böyle tekrarlanır, bu dünyaya ve içindekilere hitaben sanki…

Çocukluğundan itibaren (zaten Babası nüfus cüzdanını çıkartırken çevikliğinden dolayı 'O'na 'Kanatlı' adını da vermişti) emek ve azimle geçen 74 yıllık hayatı, kıymetli ağabeyim Tercan Tiryaki tarafından aşağıdaki fotoğraf üzerinden ancak bu kadar iyi özetlenebilirdi;

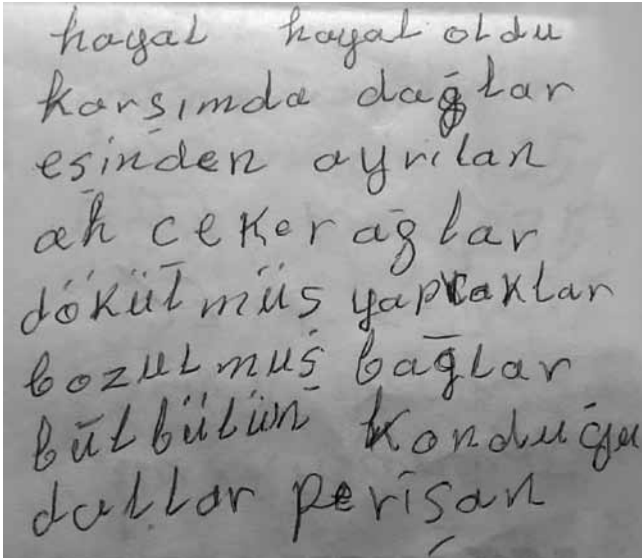

'Kanatlı' fıstıklarını kontrol ederken (2006)…

"Tutkulu ve severek yapılınca, iş aşka dönüşüyor. Etrafımızda hayatını işine, sevdiği bir şeye adayan kişiler vardır. Ama bir de büyük ustalar vardır, zanaatkârdır onlar, yaptığı işe hırsını, kendini, ruhlarını kaptırır bunlar. Hacı Mahmut Ağa'nın fıstığı yok diye gençliği yabanda geçen ve bunun için yaban olan, çok çalışan ve

çalışmadan başka bir dünyayı kabullenmeyen biri. En son görüştüğümde Sen de çok çalıştın dedim, "her fıstık ağacının altında bin ton emeğim var" dedi, dönüp sert bakışını geçmiş 70 yıla atan bir edayla. Dünyaya 100 kez gelse de aynı emeği katlayarak verecektir böylesi ustalar. Bu kaderidir, değişmez. Fıstık ağacına bakışı ve fıstığa değen elindeki şefkati, güzel yakalamış fotoğrafı çeken. Bakıştaki ışıma, dudakların dala değer gibi durması, emeğin sonucunun avuca gelmesi, mutluluğun resmi değil de ne!"

İşte bu "bakıştaki ışıma" Hakk'ın emri gereği günü geldiğinde diğer tüm fanilerinki gibi söndü. Şimdi, hayattayken her fırsatta koşa koşa ziyaretlerine gittiği Ana ve Babasının mezarlarının başucunda yatıyor… Tıpkı kendi el yazısı ile kâğıda döktüğü 'Karacaoğlan' şiirindeki gibi: "Hayal hayal oldu karşımda dağlar ..."

'Kanatlı'nın el yazısı…

Kulüp

Seydimen'de, Hacı Mahmut Ağa'nın tek katlı eski kerpiç evinin biraz güneyine, sonradan yaptırdığı kerpiçten iki katlı 'yukarı ev'inin hemen doğusundaki o tek göz kerpiç odaya 'Kulüp' ismini, köyün o zamanki ağa biraderlerin en kıdemlisi T. Ağa koymuştu. Bu tek göz kerpiç yapının ilginç bir hikâyesi vardır.

Mahmut Ağa, 1930'lu yılların ortasında, Esma Hanım ile evlendiğinde müstakil bir evi yoktu daha. Babası H. Ağa'nın, köyün garbısındaki o iki katlı kerpiç konağında bir oda tahsis edilmişti onlara. Birkaç yıl orada kalmışlardı, hatta ilk çocukları Kadir de o tek göz odada doğmuştu. Evlenmelerinden birkaç yıl sonra, köyün poyrazına doğru bir giriş ve üç odadan müteşekkil tek katlı bir kerpiç ev yaptırmıştı Mahmut Ağa. 'Kanatlı'nın deyişiyle o 'uğurlu ev'de uzun yıllar oturdular ailecek ve tüm çocukları o evde doğup büyüdü. Mahmut Ağa, daha sonra yaptırdığı 'yukarı ev'e taşınınca, o tek katlı 'uğurlu' kerpiç ev 'Kanatlı'ya kalacak ve bu sefer onun tüm çocukları o evde büyüyecekti.

Mahmut Ağa'nın çocukları büyüyüp evlenme çağına gelince artık o tek katlı kerpiç ev yeterli gelmemişti. Ayrıca köydeki diğer üç büyük ağabeyi de iki katlı kerpiç evlerde oturuyordu. Sürekli genişleyen ailenin de etkisiyle, Mahmut Ağa da eski evinin biraz ilerisine iki katlı kerpiçten 'yukarı ev'ini yaptırdı. Bundan sonra,

1940'lı yılların sonu, Hacı Mahmut Ağa ve çocukları, o tek katlı 'uğurlu' kerpiç evin garbı tarafında topluca görülüyor...

Tercan Tiryaki notu: "Herhalde Ailenin ilk fotoğrafı bu olsa gerek. Bizim Eski Evin garbı tarafında (orada bir yüksek yer vardı) halılı duvarın önünde çekilmiş. Halı güzel desenli, Ninemin çeyizi herhalde. Dedem nedense bizim Mahmut'u çağrıştırdı bana, küçük Amcalar sarışın çıkmış, Ninemi almamışlar (Küçük bir halaya bakıyor olabilir). Güneşli bir günde çekilmiş, gözler kısık. Arap etekli çocuklar, Son üç hala henüz doğmamış gibi. Bilinenin aksine Dedem bir jön ve yakışıklı, bizi yaşlılığı kandırmış. Zaman her şeyi kandırmıyor mu zaten?"

Hacı Mahmut'un 'horanta'sının (aile) merkezi, o bu dünyadan göçtüğü 1983 yılına kadar, bu 'yukarı ev' oldu. Artık adı 'eski ev'e dönüşen o tek katlı 'uğurlu' kerpiç eve 'Kanatlı' yerleşti. Bu evin hemen kuzeyinde, biraz daha aşağıda, briketten yapılan tek katlı iki odalı küçük evde de, 'Kanatlı' ile beraber köyde Mahmut Ağa'nın malına bakan diğer oğlu İsmet ailecek oturmaya başlamıştı. O 'eski ev'in biraz doğusunda ise Mahmut Ağa'nın odası (erkek misafir evi) yer alıyordu. Ayrıca, giderek artan yeni ambar ihtiyacı sebebiyle, bu odanın karşısına gelecek şekilde güneyinde, biraz yukarısına, yine briket ve betondan yeni bir garaj yaptırılmıştı. Bugün

'Özgür Konak', bu garajın üzerindedir mesela. Bunun dışında, tüm bu yapıların ortasında da davar için bir ahır ve samanlık vardı. İşte bu ahıra bitişik olacak şekilde, yukarı eve doğru tek göz bir kerpiç oda daha yapıldı bir süre sonra. Zira özellikle yazları köye mevsimlik olarak gelip çalışacak veya geçici kalacak kişiler için ilave bir mekâna gereksinim duyuluyordu. Bu tek göz yapı da, çok amaçlı olacak şekilde tüm bu işler için yapılmıştı.

Fakat bu tek göz yapı, ilk inşa edildikten bir süre sonrasına kadar, bilhassa kışları boş dururdu. Bu dönem, 'Kanatlı'nın gençlik ve orta yaşlılık zamanına denk geliyordu. Elektriğin daha köye gelmediği o sıralar, 'muhabbet geceleri' genç ve orta yaşlılar arasında en revaçta eğlence biçimiydi. Koyu sohbetlerin, ince hasbihâllerin döndüğü, nüktelere gülünen bu gecelerde, yemekler yenir, bazen içilir ve muhtelif oyunlar oynanır, ancak genelde saz çalınıp türküler söylenir ve hikâyeleştirilmiş eski 'meseleler' anlatılırdı. İşte

1990'lı yılların sonunda, Hacı Mahmut'un muhitinin kuzeydoğudan görüntüsü buydu, sonradan betondan yapılan o 'garaj'ın üzerine 'Özgür Konak' kırmızı tuğladan inşa edilmiş. Fotoğrafın tam ortasındaki yıkılmaya yüz tutmuş kerpiç yapı Hacı Mahmut'un ahırı ve samanlığıydı. En arkadaki yüksekçe kerpiç yapı 'yukarı ev'di. 'Garaj'ın biraz ilerisinde, sağ tarafındaki ve 'yukarı ev'in solunda, aradaki yıkık yer de, o 'Kulüp'ün son hâliydi işte. Şimdi buralar çok değişti. Öndekiler de bizim yeğenler...

bu tek göz yeni kerpiç yapı, kışları tam da bu tür faaliyetler için biçilmiş kaftan gibiydi. Bunu hemen fark eden 'Kanatlı', bu bina yapıldıktan sonraki kış, o odayı temizledi, birkaç kilim, minder ve yastık attı oraya. Bir de soba kurulup içerisi yeterince ısınınca, bu mekân kış geceleri tam bir muhabbet odası olmuştu.

Başlangıçta, Mişov Dayı, Hafız, Sâdın emmi gibi, Barakların eski meselelerini ve türkülerini iyi bilen ve icra eden köydeki kıdemliler ile bir araya geliyordu 'Kanatlı' bu mekânda. İlk sıralar tüm muhabbet sadece türkü söylemek ve dinlemek üzerine kuruluydu. Ancak zaman geçtikçe toplantıların hem süresi hem de içeriği genişlemişti. Tabiî bu durum, kısa sürede köydeki yetişkin erkekler arasında duyuldu. Köyün o zamanki gençleri hemen ortamı öğrendi ve akşamları bu kerpiç oda gençlerin ve meraklı orta yaşlıların uğrak yeri olmaya başladı. Böylece, türküler üzerine başlayan bu 'muhabbet geceleri' de giderek daha zenginleşmeye başladı. Herkes evinde imkânına göre yemek hazırlatıyor, burada yenip hasbihâl ediliyor, çaylar ve kahveler içiliyor, oyunlar oynanıyor ve genelde olduğu üzere türküler söyleniyordu. Mekânın namı giderek köyde daha fazla yayıldı ve ciddi biçimde geceleri ahaliyi oraya çekmeye başladı.

Elbette köyün ileri gelen büyükleri de haberdar oldu bu mekândan. Mahmut Ağa, 'Kanatlı'yı severdi, o sebeple gençlerin kendi aralarında böyle bir yer ayarlamasına ses etmedi. Zararsız şekilde eğleniyorlardı neticede. Fakat bu yeni 'cazibe merkezi' köyün büyük ağalarının odalarının cemaatini biraz azaltmıştı. Dolayısıyla bu büyük odalarda muhabbet biraz seyrelmiş, rağbet biraz da olsa azalmıştı bu yeni mekân yüzünden. Bir gün köyün yaşça en büyüğü T. Ağa, Mahmut Ağa'nın odasına geldi bir akşamüzeri. T. Ağa'nın buraya kadar gelmesi pek alışıldık bir durum

değildi. Mahmut Ağa, gelen ağabeyine gayet saygılı bir şekilde "Buyur Edey, otur" dedi. T. Ağa, "Oturmaya oturak da yorum, önce şu 'Kulüp'ü bir görsek eyi olurdu" dedi, sakin bir ses tonuyla ve oldukça istihzalı. Böyle bir tepkiyi hiç beklemeyen Mahmut Ağa, "Vış, vış, vış, o da ne yav, bu da yeni mi çıktı ovv?" dedi meraklı bir şekilde. T. Ağa gayet sakin bir biçimde, "Ne olacak yorum, senin Kemal 'Kulüp' açmış diyler, milleti topliymış başına!" Mahmut Ağa hemen anladı meseleyi ve o her zamanki vurgulu ifadeleriyle, "Tamam ağam tamam, heç gereği yok bize 'Kulüp'ün de temaşanın da, işimiz mi yok?" dedi. "'Kanatlı'" diye çağırdı hemen oğlu Kemal'i, "Çıkar ağam çıkar, oradaki çulu çaputu, sök sobayı da, biz işimize bakak!" şeklinde ilave etti. Bu, 'Kanatlı'nın 'Kulüp'ünün sonu olmuştu. Bir daha orada ne toplanıldı, ne de eskisi gibi hasbihâl oldu. Lakin bu konuşmadan sonra, o kerpiç yapının adı hep 'Kulüp' olarak kaldı. Uzun süre o tek göz kerpiç mekân, Mahmut Ağa'nın kiler ve ambarı olarak da işlev gördü.

Benim çocukluğumda ise 'Kulüp'ün son mukimlerinden biri merhum Hassün emmi idi. Hassün Efendi, köyün garbı fıstıklarını beklediği yazlarda, Nizip'ten hanımı Essüm ve kızı ile birlikte o tek göz odaya yerleşir, o yazı orada geçirirdi. Uzun yıllar kiler ve ambar olarak kullanılan 'Kulüp', sonradan köydeki çoğu kerpiç yapı gibi, zamanın ve yağmurun gücüne dayanamadı, eskidi. Kerpiç yapılara gerekli ancak zahmetli yıllık bakımları yapılmayınca, bir süre sonra yıkılıp giderler. Bu açıdan 'Kulüp'ün kaderi de çok farklı olmadı köydeki diğer kerpiç evlerden.

Tercan Tiryaki'nin ilavesi; "Rahmetliler son zamanlarında bu kulübede kalmışlardı, ilkokul 3-4 gibi özellikle din kitaplarını alıp okumaya giderdim Dedeme ve Nineme. Dedem büyük ihtimal dinlemez uyurdu ama Ninem sanki tarikat şeyhinden etki-

lenmiş gibi arada dualar ederdi, içten dualar ederdi, ben de etkili okuduğumu düşünür daha sesli daha vurgulu okurdum. Aslında o zamanlardan din dersi kitaplarının insanlar üstündeki etkisi öğrenmiştim. Okuma egzersizlerini değişik seslerde, tonlarda yaparak, karşı tarafta yarattığı etkiye bakardım. Aslında okuduğum dini hikâyeler bazen korkutur, bazen de mutlu ederdi beni de. Arada Ninem de duyduğu hikâyeleri anlatır, Arapçası ve dini temel eğitimi olan oldukça bilgili biriydi Ninem. Dedem Orta Mektep mezunu ve Arapçası oldukça iyi şekilde bilirdi ama dini mevzularda bizim din dersi kitabına pek karışmazdı. Evde kısa dalga bir radyo sesi gibi bir çınlamaydı belki onun aradığı, gürültüsüne de katlanmanın elzem olduğu.

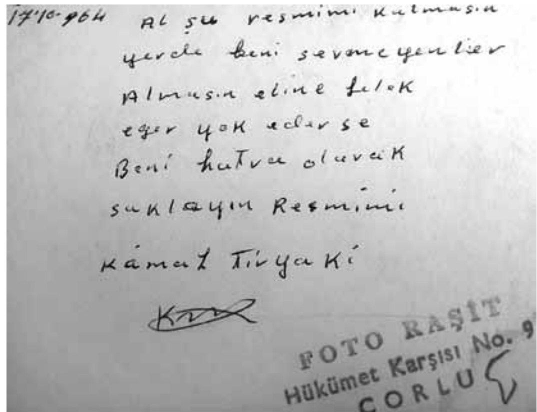
Hassün Emmi ile bekçi arkadaşlığımız vardı. Bana Arapçada öğretmeye çalışırdı, kelime ezberleri yapardık. Rahmetlinin son zamanlarında eline gelen yılan ısırığımı nedir bir yaranın verdiği ıstırabı hala hatırlarım. Benim gözümde dürüst, Allah inancı olan, kanaatkâr bir insandı. Herkes gözüyle gördüğü yaşantıya ve gönlüyle hissettiği dürüstlüğe göre verir notunu. Allah öteki dünyada gönlüne göre versin. Hayatı çile, çaba ve emek üstüne kurulmuş bu garibanları bu kadar yıldan sonra anmak, her birine geleceğe bir anı gibi asmak güzel bir çaba. Bu karşılıksız ve yalnızca gönül mesajını dillendiren 'Tirekili' aslında bilerek çok güzel basamaklar döşeyerek çocukluğumuza yolculuk pencereleri açıyor, keyifle okuyup biraz hüzün biraz da hayat döngüsü deyip tatlı bir yolculuğa dalıyoruz, artık. A. Haşim'in de dediği gibi, Sular mı yandı? Neden tunca benziyor mermer? … Kızıl havaları seyret ki akşam olmakta …"

Askerlik

Özellikle eski toprak çoğu Anadolu adamı gibi 'Kanatlı' için de askerlik tam bir anı yumağıydı, çocukluğum boyunca yabanda yazıda o kadar çok dinledim ki bu hatıraları kendisinden. Hatta çocuklarından birine çok sevdiği bir komutanının adını verecek kadar iz bırakmıştı askerlik onda. Bunun neden böyle olduğunu sanırım en iyi kendi askerlik görevimi yaparken anlamıştım. Bazıları için külfet gibi gelse de, daha kışlaya ilk girdiğim andan itibaren karşılaştığım pek çok Anadolu genci için askerliğin; beldesinden, ana babadan ilk ayrılış, yokluktan gelip medeniyetin

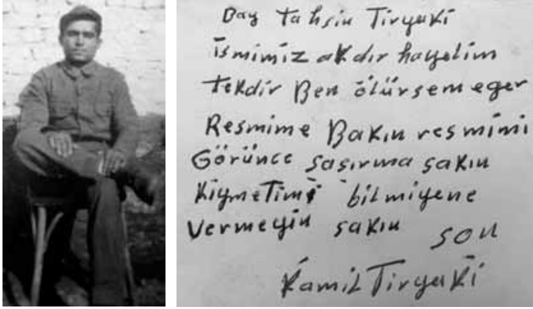
Onbaşı 'Kanatlı'

17-10-964 Al şu resmimi kalmasın
yerde beni sevmeyenler
almasın eline felek
eğer yok ederse
beni hatra olarak
saklayın resmimi
Kamal Tiryaki

FOTO RAŞİT
Hükümet Karşısı No. 9
ÇORLU

Onbaşı 'Kanatlı'nın isteği: "Hatıra olarak saklayın..."
(Fotoğraf: Tahsin Tiryaki)

(Fotoğraf: Tahsin Tiryaki)

asgari imkânlarına belki de ilk ünsiyet ve her türlü zorlu koşula rağmen adam akıllı ilk sosyalleşme ortamı olduğunu yakından gözlemlemiştim. Şüphesiz bu insanların, içinden geldikleri o rutin köy veya kasaba hayatının çok ötesinde, kendi çapında bu 'renkli atmosferde' yaşadıklarını bir çırpıda unutmaları bir yana, sık şekilde anmamaları dahi beklenemez. Bu duygularla askerliğin, memleketin bizi bedava üniversite okutmasının bir karşılığı olarak, hayatı, Anadolu'nun saf ve temiz bağrından gelen kardeşlerimizle kısa bir süre paylaşmak anlamına da geldiğini idrak etmiştim. Bazılarına zül gelen askerlik aslında bazıları için belki şu hayatta görüp görebilecekleri 'ender maceralar'dandır.

'Kanatlı'nın 1963-64 yıllarında Manisa Kırkağaç'taki acemiliği boyunca ve Çorlu'da usta birliğindeyken yaşadıkları, onun için çoğu zaman gülümseyerek andığı hatıralar olarak kaldı bende. Her türlü el işine ne kadar yatkın ve tam bir görev adamı olduğu, komutanlarının her zaman takdirini kazandığı ve her daim görevini layıkıyla yapmak konusundaki titizliği hep dikkatimi çekmişti. Askerliğin zor olduğunu hep vurgulardı ama hiçbir zaman meşakkatli bir yük saydığını hatırlamıyorum. Çünkü o gerçek bir 'zorluklar adamı'ydı, güçlükler onu hiç yıldırmazdı ve asla vazgeçmezdi, geçmedi de.

"Ana bize 'hâket' anlatsana!"

Köye elektrik 1981'de geldi. Ondan öncesi, lamba, fener veya ele geçerse 'löküs' ışığıydı. Çocukluğumun o karanlık gecelerinde, belleğimde iz bırakan en güzel şeylerden biri Anamın anlattığı hikâye tadındaki masallardı. Muhtemelen o da, anasından atasından duymuştu 'hâket' dediği bu masalları, kanaatimce biraz da kendisi ilave ediyordu muhayyilesinden. Fakat öyle hoşumuza giderdi ki, tüm kardeşler ağzının içine bakar, hiç bitmesin isterdik. Ama gün boyu dışarının, evin, o kadar çocuğun ve sair işlerin yükü omzunda olan Anamın, bizi kırmamakla beraber yorgunluktan fazla takati de kalmazdı çoğu zaman.

1960'lı yılların sonu, Anamın kucağında ilk çocuğu Tuncer Ağabeyim...

Geçenlerde, dünyaca ünlü bir yazarın yazım serüvenini öğren-

dim. Kitap yazmaya başlamadan önce, çocuklarına, sonradan seri halinde kitaplaştıracağı kahramanla ilgili doğaçlama masallar anlatırmış. Aklıma, nedense Anam geldi. Sonra, bir insanın nerede ve hangi koşullar içinde doğduğunun ne kadar önemli olduğunu bir kez daha düşündüm. Her zaman daha iyi şartlarda doğup büyüyenlerden illa daha iyi sonuçlar ortaya çıkmıyor ama zor ve pek elverişli olmayan koşullar, insan hayatında çok belirleyici oluyor işte.

Siz bakmayın bazı babaların kimi zaman 'evladım' diye aşırı gururlanmalarına ve caka satmalarına, çocukları her yönden esas biçimlendiren analardır. İyi bakın etrafınıza, genelde anası nasılsa, çocukları da üç aşağı beş yukarı öyledir.

Kerpiç Dam

Eski fotoğrafları severim. Tıpkı iyi bir metnin satır araları gibi, resimlerin de, ilk bakışta hemen fark edilemeyen ince detayları olur.

1970'li yılların ortaları, dünyaya gelmek üzere olduğum zamanlar. Dedemden Babama kalan, onun deyişiyle o 'uğurlu' kerpiç ev, işte burası. 1980'lerin başında, bu kerpiç evin hemen garbısına, briket ve betondan 'âcer' ev yapılınca, bu 'kerpiç dam' da, oldu bizim için eski ev.

Anam ile Ganime Ablam...

Barak Ovası'nın o çorak, kıraç ve kuru yanı hemen gösteriyor kendini bu fotoğrafta. Fakat Anam, 'intikamı'nı aldı bu çorak yerden. Sonradan su bollaşınca, hemen her yana ağaç, bitki ve çiçek ekti. Şimdi etrafımız biraz yeşilse, bunda Anamın kovalarla taşıdığı o suların çok payı vardır.

Anamın, bu kerpiç evin önüne betondan zar zor yaptırdığı o derme çatma seki, nasıl da derli toplu duruyor fotoğrafta. Su taşımak için kullanılan iki büyük külek sekinin sağ tarafında, birinin üzerinde 'küfte' yoğurmak için kullanılan küçük bir alüminyum leğen var. Arkada kapının sağında, hamur yoğurmak için daha büyük bir alüminyum leğen, yeni yıkanmış, belli. Demek ki, sabah yufka ekmek yapılmış, kolay değil elbet, kaç baş 'horanta' (aile), ekmek mühim tabiî. Kapının solunda, Anamın süpürge otundan, büyük olasılık kendi yaptığı dışarı süpürgesi, hazır kıta bekliyor. Fotoğrafın en sağında, duvarın kenarında ise, bu tertip ve düzeni bir çöp tenekesi tamamlıyor.

Kapının hemen sağında, duvara iptidai bir raf monte edilmiş, ufak tefek 'hâcat' (alet edevat) koymak için herhalde, 'Kanatlı'nın işidir bu kesin! Eski evin garbı odasının penceresi açık, içeri havalanıyor, cam kenarında teneke saksıda çiçek olmalı.

Anamın hemen sağında Dedemin kuyusu var. Kuyunun üzerinde, kuyuya sarkıtılan kovanın ipinin makarası için, yine kuvvetle muhtemel Babamın idareten yaptığı çatının üstüne, büyük ihtimal küçük çocuklardan birinin ıslattığı döşek atılmış, güneşte kurusun diye sanırım.

Döşek

Eskiden hazır yatak mı vardı! Yün döşekler olurdu, gerçi hâlâ kullanılır, Anam İstanbul'a, bize de gönderdi, halis yün ve kumaştan özenle hazırladığı bir döşeği mesela, sağ olsun. Döşeksiz olmazmış, öyle diyor. Bir kenarda durur, ihtiyaç olursa kullanılırmış.

Tıpkı kerpiç evler gibi döşek de sürekli bakım isteyen bir şey. Periyodik olarak döşeğin dış yüzeyini oluşturan yumuşak ve

1970'li yılların ortası, Anam, Mahmut Ağabeyim ile birlikte, yün döşeklerini elden geçiriyor yine...

renkli desenli kumaş ile onun altındaki sert beyaz astar sökülür. Döşeğin içindeki yünün yıkanıp, kurutulup, çırpılıp ve tekrar o sert beyaz astarın içinde itinalı bir şekilde doldurulup dikilmesi gerekir. Yoksa döşeğin içindeki yün, hem yumuşaklığını kaybedip, topaklaşıp sertleşebilir, hem de nem vesaire dışsal faktörler yüzünden kokabilir. Kısacası, yer yataklarının en önemli unsuru olan döşek sahibi olmak bir hayli zahmetli bir iştir aslında.

İşte bu eski fotoğrafta da, Anam döşeklerini yine elden geçirmiş, artık o sert beyaz astarların dikilmesi kalmış yalnızca. Bu fotoğraf da bir dolu ince detay barındırıyor yine. Hemen yanlarında pencerenin ucu ve bir kısım duvarı gözüken yapı o 'uğurlu kerpiç evimiz'. 'Eski ev'in hemen batısına anam küçük bir pin (kümes) yapmış tavukları için, belli. Zaten resimde hemen arkalarındaki mazman (erkek hindi) da adeta göz ucuyla fotoğrafı çekeni süzmüş poz verir gibi. Fotoğrafın sol tarafında, küplüğümüzün gölgesi döşeklerden birinin üstüne düşmüş neredeyse.

Arkadaki o tekten kerpiç bina, içinde yakacak kesmik ve sair malzemeler ile su ısıtıp ekmek ve yemek yapmaya yarayan ocakları barındıran Solmaz yengenin ocaklığı. Ocaklığın damında küçük bir kubbeyi andıran baca hemen dikkati çekiyor. Giriş kapısının yanlarında direklere asılı duran elek ve saratlar ise hazır kıta kullanılmayı bekliyor sanki. Muhtemelen su stoklamak için kullanılan demir bir varil de yan yatırılmış bu ocaklığın hemen yanında.

Arkada bir kısmı gözüken kerpiç yapılar ise, Agâh emmilerin ahır ve kümesleri. Fotoğrafın en arkasında 'Kürep Dağı'nın silüeti de belirmiş. Yalnız ortalıkta hiç ağaç yok, ne antepfıstığı, ne de başka bir şey o zamanlar. Barak Ovası, çorak ve hafif engebeli bir düzlük olarak yansımış fotoğrafa. Şimdi buralar hep ağaç oldu!

Hılle

Essüm (Esma) ninemin bakırdan bir ‘hılle’si (leğen (teşt) biçiminde kocaman bir kazan, ‘halle’ de denir) vardı. Hâlâ da kullanılır bu. Hâyır olsun diye umumun kullanımına vakfetmişti rahmetli. Komşu köylerden bile gelip götürürlerdi bu hılleyi. Çocukluğumda, buğday hasadından sonra, önce bulgur için ‘hedik’

1970’li yıllar, yine bizim o eski kerpiç evin önü, Anam diyor ki: “Ben döşek dikiydim. O (Essüm (Esma) Ninem) geldi ve dedi ki: “Ben de şuraya oturiym da fasulye ayıkliym!”

kaynatılırdı hılleyle, sonra domates salçası için ezilen domatesler ve güz başında da üzüm şırası ('şire' der bizimkiler). Önce domates salçası hazır olarak alınmaya başlandı. Sonra bulgur da toptancılardan satın alınır oldu. Kaldı geriye pekmez başta olmak üzere, şıra yapımı. Şimdilerde büyük oranda şıra kaynatmak için kullanılır bu hılle.

Şıra işi ince, zahmetli ama neticesi kıymetli bir uğraştır. Anam, genelde en sona bırakır mevcut işler arasında şıra yapmayı. Her türlü yaban ve hasat işi bittikten sonra, salim kafayla girmek ister şıra işine. Bu nedenle, Eylül ayına kalır bizde şıra yapımı. Gerçi günümüzde pek kurutmak için yetiştirilmiyor, ama esasında kurutmalık üzümler yaz ortası kesilir. Daha sonra şıra yapmak ve güz boyu hane tüketimi için bir miktar üzüm 'tiyek'lerde (üzüm bağları) bırakılır. İşte bu kalan üzümler, öncelikle kesilip eve getirilir sepetlerle şıra yapmak için. Sonra bu üzümler 'curun'a (dikdörtgen şeklinde ve yerden hafif yüksekçe çok küçük havuz) atılır. Curunlar genelde hafif eğimli olur, amaç, içine konulan üzüm gibi şeylerin suyunun kendi hâlinde bile tabandan havuzun dışına döküleceği boruya doğru gidebilmesidir. Fakat bu üzüm suyu çıkarma işi ince bir iştir. Öyle harala gürele üzümleri curunun içinde tepelemeye başlarsanız, bir süre sonra, üzüm suları, çeltikler, ezilmemiş üzüm taneleri hepsi birbirine girer, vıcık vıcık bir görüntü oluşur. Üzümler kısmen ziyan olabilir de. Bunun için, curunun yüksek olan uç tarafından, ayaklar birbirinden ayrılmadan bitişik şekilde, yavaş ama seri minik adımlarla üzümlerin tepelenmesi gerekir. Yan yana adımlarla curunun kısa olan enine doğru hareket edilir. Önce bir ayak boyu mesafe enlemesine tepelenir, sonra hemen bir ayak boyu daha ilerisi enlemesine olarak, sıralı şekilde düzen bozulmadan tepe-

Solmaz yenge o hılle ile pekmez kaynatıyor. 'Şire'nin 'kef'ini (köpüğünü) alırken... (Fotoğraf: Yılmaz Tiryaki)

lenir. Böylece, üzümlerin dengeli bir şekilde, ortalık vıcık vıcık olmadan ezilmesi ve üzümlerin zayi olmaması sağlanır. En son, curunun içindeki tüm üzümlerin tepelenip ezilmesi akabinde, kalan sulu üzüm posalarının patates veya soğan çuvalı gibi iri gözenekli bir çuvalın içine konularak, kısım kısım son kez sıktırılıp curunun dışına atılması sağlanır.

Üzümler tepelenmeden önce üzerine beyaz toprak atılır. Bu nedenle, curunun aşağı eğimli tarafındaki borusundan akan üzüm suyu bulanık olur. Ancak bu önemli değildir, şıra yapımı için gerekli olan bu toprak hıllede kaynarken dibe çöker. Misal, pekmez güneşte olgunlaşmaya bırakılmak üzere, ilk 'aşım'dan (kaynatımdan) sonra daha küçük kaplara alınırken, dipteki bu

toprak, üzüm çekirdekleri gibi diğer kalıntılarla beraber süzülmüş olur. Ortaya kahverengi, ayna gibi üzüm şırası çıkar. Eğer gün pekmezi yapılacaksa, bu şıra damlarda daha küçük kaplara konularak güneşin altında bırakılır. Böylece güneşin sıcağında olgunlaşan şıra, giderek katılaşarak kendi hâlinde pekmeze dönüşür. Arada karıştırılıp çok sayıdaki kaplar arası aktarım da yapılır tabiî. Eğer, gün pekmezi değil de, şıra kaynatılmaya devam edilerek, koyulaştırılıp pekmez yapılacaksa, toprağı süzülen şıra tekrar hılleye atılır. Eğer pekmez dışında, bastık, dilme ve sucuk gibi pestil türleri yapılacaksa, kaynayan şıraya, bir kenarda likit hâle getirilen nişasta (’nişe’ denir) atılır. Aman dikkat! Nişastayı doğrudan kaynayan hılleye atarsanız, şıra mahvolabilir. Nişastaların sıcak şıranın içinde topak topak kalması, pek arzu edilen bir şey değildir. Neticede, şıra yapımı tek bir ailenin kendi başına kolaylıkla yapabileceği işlerden değildir. Genelde imece usulüyle konu komşuyla birlikte yapılır.

Bir de anam, arada hıllede kaynayan şırayı karıştırmak için, bizimkilerin ‘sütleğen’ dedikleri güzel kokulu ve sarı çiçekli bir ot kullanırdı, hoş bir aroma katsın diye.

Nineme dair kıymetli ağabeyim Tercan Tiryaki’nin notu: “Eveli Şehr Ahiri Şehr derdi Nenem. Aslında benim ilk tanıdığım “şehirli” olma heveslisi insandı. Dedem toprağı, Köyü, odayı ve Köyün rahatını severdi, beraber Antepe gittiğimizde hemen Köye dönmek isterdi, Babam da öyle. Ben hep ikisinin arasında kaldım. Şehirleri de sevdim, Köyü de. Nenem kendini Kargamışlı olarak şehirli görürdü. Narin bir insandı Rahmetli, yaban işlerine beraber giderdik, Atatürk’ü sorardım, inkılâp tarihinin ilk notlarını ondan almıştım. İnönüyü sorardım, 40lı yılları. Dili döndüğünce söylerdi. Kıtlık zamanını, nasıl buğdayları sakladıklarını. Babam

Nenemi çok severdi, ama sevgisini göstermeyi beceremezdi, öldüğü gün "Nenen öldü" sesindeki "vurguyu ve üzüntüye karışmış sevgiyi" hala hissederim, içim burkulur. Nenem narin bir gül gibi solup kayboldu bir güz günü.

Benimle arası iyiydi, çok yoldaşlığımız oldu, yalnız fıstık seçerken onun seçtiği fıstıklarını önüme çekerek "çok seçtim böbürlenmeme" kızardı. Çalışkan görünmek isterdi Rahmetli, ama çalışkan bir insandı zaten. Kurnazdım, illa bir hile yapardım bu çalışma zamanlarında…

Şehirleşme olayı aslında basite alınmayacak sosyolojik bir mesele, bu konuda birazda bu husus üzerinde sorgu yapmak isterim. Bugün İstanbul'da Kastamonu bilmem ne köylülerinin veya Yozgatlıların vs. bilmem ne köyünün dernekleri var. Bu insanların bir araya gelme isteğini anlarım ama şehirleşmemek için verdikleri mücadeleyi de anlamam. Aynısı Avrupa'daki işçiler için de geçerli, yeniye, çağdaşlaşmaya karşı verilen bir mücadele "direnç" var. Bu direnç aslında "köylülüğü" devam ettirme isteğidir. Buradaki köylülük, köyde oluşan sosyolojik ve psikolojik "anlayışın" hayata egemen kılınmasıdır. Bu anlayış dünyayı, bilimi, gelişmeyi yok sayar. Geleneğin ve kast sisteminin verdiği "rahatla" dünyayı yorumlamak ister. Bu yorum köy ortamının, aşırı geleneksel anlayışın kısıtladığı bir yorum. Bunun sağladığı bir konfor da vardır. Ama dünya hep gelişmişliğe, çağdaşlaşmaya ve dünyaya uyum sağlayana "gelecek" vaat eder.

Bugün Nenem'in hatıratını okurken, bu şehirli olma hevesi takıldı aklıma, aslında gelişmeye, yeniliğe, kendini geliştirmeye ilk adımdır bu, köyün feodal, buyrukçu, herkesi küçük gören, bir tek kendini üst gören "ağa" ve kıyaslamacı anlayışından, birey olma, özgür olma, kalıplarını kırma çabasına "uyum" mücadele-

sidir. Yani Maho Ağa'dan Haraptar'ı bedavaya satmış geçim için tiz sesle domates satmaya çalışan emekçinin yaşam döngüsüne olan değişim. Herkes eşit ve bireydir. Bunu köy psikolojisinde anlamak, özümsemek kolay değildir. Oysa gerçek dünya öyledir. Yani ağa veya başkasını köle zanneden rüya bitmiş, devri kapanmış, dünyayı yakalamak için tek çare insanın emeği, kişisel becerisi kalmıştır. Birey olma, birey olarak başarma ve bireysel hak artık tek çıkış noktası olmaktadır. Cemaatlerin düşünmeyi "sınırlama" taassubu gibi köylülüğün de "sorgulamayı", düşünmeyi sınırlandırma baskısı vardır ki bu gelişmeyi, dünyayı algılamayı güç hale getirir. Zaten bu kısır döngü sonuçta Haraptar'ın satılmasına neden olur, susuzluk işin bahanesidir.

Benim gözümde Nenem değişimi, yeniliği seven çabada bir insan oldu, aydınlık insanları yetiştiren anaların yarattığı "ortamın" mimarlarından. Bakarsanız aslında bizim köy şehire, şehirleşmeye (Arapçası medenileşmek, İngilizcesi civilized) yatkın olmuş, körü körüne adetlere saplanıp kalmaya hep karşı çıkmıştır. Kızların okumasından, kadınların yaban işinde az çalışmasına kadar birçok konuda çağdaş adımlar atmıştır. Değişime ön ayak olmuştur. Bu konularda Barakta hep örnek alınmıştır. Bunun meyvelerini de almıştır, ama hepsinden önemlisi çağı yakalamak için kendini şehre, medeniyete barışık hale getirmiştir. Bunun oluşmasında bu aydınlık dışarıdan gelen "Nine Gelinlerin" çok katkısı olmuştu.

Bu katkıyı devam ettirip, yalnızca geçmiş ve statüko girdabına girmeden dünyayı algılama çabasında olan yeni nesile de sevgiyle."

Sarıyağ

Çocukken, o zamanki kerpiçten, nispeten küçük ve dar ağılımızda genelde 20-30 baş davarımız olurdu. Çoğu koyun, az da keçimiz olurdu. Hiçbir şey esasında lalettayin değildi, hepsinin bir önemi ve işlevi vardı. Bir kere, davar başlı başına bir geçim meselesiydi o zamanlar. Babasından 'Kanatlı'ya bir miktar arazi ve antepfıstığı ağacı kalmıştı, fakat dokuz baş 'horanta' (aile) için bu arazilerden gelen tahıl ve ağaçlardan elde edilen fıstık tam olarak yetmiyordu harcamalara. Sonradan tüm o araziyi ağaca dönüştürdü ama daha o vakitler boy boy çocukların türlü türlü

1970'li yılların başı, Anam süt sağarken... (Fotoğraf: Hanifi Tiryaki)

ihtiyacı oluyordu, hanenin kendi idamesi haricinde de. İşte davar o dönem, hem günlük et, süt, peynir ve yoğurt tüketimi için hem de zorda kalınca satıp nakit ihtiyacını gidermek için elzem bir ek faaliyet gibiydi. Onun için 'Kanatlı' hayvan beslemeyi çok önemser ve her işin de olduğu gibi üzerlerine titrerdi. Hep dediği üzere, "Burayı biz niye beklik, eğer bu işlerle uğraşmıycaksak?" Her daim işe bakışının özeti bu ifadede gizliydi aslında. Basit ama çok sağlam bir mantık ve gerekçeydi, ne denebilirdi ki buna?

Bu hayvanların esas bakımı yıllar boyu 'Döne Gelin'e aitti. Hiç unutmuyorum, köyde ilkokula gittiğimiz sabahların öncesinde Anam ile davarın sütünü sağmaya giderdik. Sağımı o yapardı ama birinin de koyunların ürküp kaçmaması için, tıpkı yukarıdaki resimdeki gibi, başını tutması gerekirdi. O iş de, genelde evin yapabilecek durumdaki en küçüğüne kalırdı. Birlikte tek tek isim verdiğimiz o koyun ve keçileri Anam sırasıyla sağardı. Hâlâ belleğimde, çok uzun olanı 'zürafa', biraz uzunca olanı 'üce', sürekli sorun çıkaranı sakar, ha bire yem peşinde koşanı 'huysuz', başında az bir şey beyazlık olanı 'ağbaş', yüzünde turuncu renkleri ağır basanı 'sarıbaş' gibi değişik adlarla çağırırdık. Haftada bir de davarın yattığı yeri temizlerdik beraber. Zibil veya katılaşmış haline 'kerme' denen bu hayvan gübreleri de ziyan edilmez, fıstık ağaçlarına doğal mineral olurdu.

Davarın çoğunluğu koyun dedik ama keçiler de önemliydi. Zira yaz boyunca süt veren asıl olarak keçilerdi. Keçiler koyunlara göre daha geç yavrular ve daha uzun süre süt verirdi. Yaz mevsimi boyunca gerekli yoğurt ve ondan imal edilen ayran için keçiler bir anlamda zorunluydu. Elbette bazen kuzu eti yerine oğlak eti tercih edildiğinden, keçilere bu yönden de bir rağbet vardı. Yani davarın zahmeti çoktu ama nimeti de bir hayli faz-

laydı. Hele bunlardan bir tanesi olan 'Sarıyağ', başlı başına bir fenomendi desem yeridir hani.

Koyunların sütü az ve süt sezonları kısa olur ama bilenler için koyunun sütü bilhassa yağı açısından çok kıymetlidir. Bembeyaz olan o tereyağının hem tazesi hem de ondan mamul edilen ve sadeyağ diye tabir edilen ancak 'Kanatlı' ve 'Döne Gelin'in 'Sarıyağ' dediği o muazzam ve işlenmiş saf yağ çok talep görürdü. Sağılan sütler önce süt makinesinde çekilir, yağlı ve yağsız diye ayrılırdı. Yağsız süt ile çökelek çalınırken, yağlı süt önce yoğurt yapılır akabinde bu yoğurt yayıkta işlem görürdü. Yayıkta dövülen bu yağlı yoğurdun bir süre sonra üst kısmında tereyağı belirirdi. Tereyağının altı ise bildiğin ayran olurdu. Çıkarılan tereyağının bir kısmı günlük tüketim için ayrılırken, kalan kısım iyice tuzlanıp bir küpte veya uygun bir kapta biriktirilirdi. Birkaç ay biriktirilen bu tuzlu tereyağları daha sonra büyük bir kazanın içine atılır ve içerisinde bir yumak hamur da katılarak, kaynatılırdı. Hamur yağın içine bozulmasın diye atılan tuzu iyice çekerek yağın dibine çöker, tereyağının içindeki ayran ve süt buhar olup uçar, geriye tereyağından elde edilen sarımtırak saf bir yağ kalırdı. İşte günümüzde daha çok sadeyağ diye bilinen ama bizimkiler için 'Sarıyağ' olan saf ve değerli yağ buydu. Onun taşınması, büyük bir kazanda kaynatılıp damıtılması ve sonrasında muhafaza etmek için büyük beyaz 'çinko' kovalara dökülmesi, ne hassas ve ihtimam isteyen bir uğraştı herkes için.

Başta aşlar (pilavlar) olmak üzere, tatlı ve yemeklere ekstra lezzet katan bu 'Sarıyağ', şimdilerde de, meşhur Gaziantep Baklavası'nın asıl unsurlarından birisidir.

Peryavşan

'Kanatlı'nın kayın validesi olmakla birlikte şu dünyada ona karakter bakımından en çok benzettiğim kişilerden biri Meyro ninemdi, rahmetli. Ne çalışkan, ne tutumlu bir kadındı Meryem ninem. Bazen kısa süreli de olsa bizde kalırdı, özellikle yazları. O kısa süre içerisinde koca evde ne kadar sökülecek, biçilecek ve dikilecek şey varsa elden geçirirdi tez zamanda. Âdeta iş için yaratılmıştı. Hiç boş durmaz, otururken bile bir şeylerle ilgilenirdi. Kendine bir meşgale ve uğraş bulmak için sürekli didinirdi sanki. Hiç olmadı, evde atıl duran bez parçalarını ayrıştırır ve akabinde bunları birbirine yamayarak çuval dikerdi. Kaç yıl, antepfıstığı hasadı için onun diktiği çadır ve bendekleri (büyük çuval) kullandık. O yaşına rağmen, tıpkı 'Kanatlı' gibi, hiç azmini ve enerjisini kaybetmezdi. Lakin 'Kanatlı'dan farklı olarak daha sakin bir mizacı vardı, benim gördüğüm kadarıyla. Kızdığında bile sesini çok yükseltmez gibi gelirdi bana. Bu koca çınarın yorgun bünyesi, çok sevdiği ortanca oğlunun erken terki dünya edişiyle yıkıldı âdeta, zaten ondan sonra da fazla yaşamadı merhume.

Peryavşan, eskiden beri bizim evin doğal bir ilacı olmuştur. Antepfıstığı ağacının sakızı, sarıyağ, zeytinyağı ve peryavşan en önemli doğal 'tıbbi' malzemelerimiz olurdu, hatırladığım kadarıyla köyde. Birisinde kırgınlık mı var, hafif bir rahatsızlık mı be-

1990'lı yıllar, yaz günü, bizim evin eşiği, bir torunu ile görülen Meryem ninem, hep olduğu gibi, yine iş başında...

liriyor; hemen bu 'doğal ilaçlar' gündeme gelirdi. Bilhassa mide ve hazmetmek ile alakalı meselelerde, her daim başvurulan 'doğal ilaç' peryavşandı. Esasında bu peryavşan 'tıbbı'nın piri Meyro ninemdi. Peryavşan, özellikle Barakeli'nin tarım yapılmayan mera kabilinden arazilerinde bolca bulunan grimsi yeşillikteki bodur bir ottur. Genelde kurutulup ufalanır ve o şekilde yutulur. Aslında hoş bir kokusu olmasına rağmen, tadı çok acı bir ottur. Öyle sıcak suya katılacak veya çiğnenecek bir bitki değildir. Fakat Meryem ninem peryavşanın hapını imal etmişti. Yalnız bu hapa biz 'peryavşan hapı' diyorduk, ama ninem başka otlar da kullanıyordu bu hapı yapmak için. Bunları kaynatır, güneşte kurutur ve en son, yutulacak şekilde elle küçük yuvarlak taneler hâline getirirdi. Ninem çok faydasını gördüğünü söylerdi ve çevremde çok kişi kullandı bu hapları. Ben de test ettim, gerçek-

Kurutulmuş Peryavşan

'Peryavşan Hapı'

ten hazımsal sorunlarda bir hayli etkili gibi duruyor. Şimdilerde Zeliha (Zılhâ) teyzem yapar bu 'peryavşan hapı'ndan, sağ olsun, arada ben de nasipleniyorum bu mamullerden.

Anam Barak Ovası'nın meşhur bir köyündendir; Alagöz Köyü. Alagöz'den, bu dünyada tanıdığım en düzgün adamlardan birinin yeğeni olduğum için, buruk bir kıvanç duyarım. Zira o da

Dayım Abdurrahman Alagöz (Fotoğraf: Mustafa Alagöz)

erken gidenlerden oldu. Daha 40'lı yaşlarında yakalandığı amansız bir hastalığın pençesinden kurtulamadı, 2001 yılının bir Güz günü o da Rabb'ine döndü.

Şu fani âlemde, onun bir kişiyi kırdığına ne şahit oldum ne de duydum. Lakin nedense hep bir durgun ve mahzun görünürdü Apo Dayı bana, tabiî bir de öylesine olgun ve yardımseverdi ki. Bu dünyada kadri ne kadar anlaşıldı bilemiyorum ama inşallah gittiği yerde mutlu olmuştur.

Tercan Tiryaki de der ki: "Mutluluğun yüzü yoksa kilitli kaldıysa, hayat bir şiirse, bahta hüzün düşmüşse, gülüşünde gönlü saklı olanların şavkını görürsünüz, Gülüşü güzel denir onlara veya mahsim, masum, solgun bir gül oluyor dokununca eğilip alıyorum, kimse olmuyor belirsizliğinde, bir nezaketin, kırılganlığın gizlendiği bir adamdı O. Apo bir Necatigil şiiri gibi yaşadı kısacık hayatını; çekingen, tutuk, saygılı. Güz gelir aklıma durgunluğunda, duruşunda bir arkadaş, bakışlarında sevecen, ma-

sumiyet, dürüstlük. Babasının saflığını almış bir olgun adamdı Rahmetli. Bazıları hayatı kendine yaşar, bazıları sevinçlerini çok kişiye yansıtıp anılarda yaşar. Apo tanıyanların hepsinde güzel, sevimli ve hoş bir anı olarak kaldı, genç ve güzel bakışıyla tebessümle, sevgiyle, çekingen, tutuk ve saygılı. Aydınlık içinde mutlu kal, yüreği Barak'tan büyük adam."

Sulukluk

Günümüzde yıkanmak yerine genelde 'banyo yapmak' veya 'duş almak' gibi yabancı dil kökenli ifadeler kullanılır. Çocukluğumun başlarında, hayal meyal hatırlıyorum 'sulukluk'ta çimmeyi. Her tarafın kerpiç yapı olduğu bir zamanda, insanlar başka nasıl yıkanabilirdi ki? Bunun için ocaklıklar yine kurtarıcı olmuşlar o kerpiç dünyada. Eski kerpiç evimizin yanında, yine dedem ve ninemden kalma o eski ocaklığın bir köşesinde, ocakların ve bacanın hemen arkasına, tabanı taş ve betondan, duvarları kerpiç, penceresiz, karanlık, küçük bir göz odacık vardı. 'Sulukluk' diye anılırdı burası, o zamanlar 'çimmek' de yıkanmak yerine kullanılırdı tabiî ki. Ocaklıkta yanan ocaklar hem su hem de 'sulukluk'u ısıtırdı.

Bir süre sonra eskiyip yıkıldı o yadigâr ocaklık, yerine yenisi yapıldı. Artık betonarme evlerde banyolar inşa edildiği için, ocaklıkların bir köşesine de 'sulukluk' yapılmıyordu. Medeniyet adına çok güzel bir gelişmeydi bu, çünkü o suluklukar hem görüntü hem ortam itibarıyla hiç hoş yerler değil diye hatırlıyorum zihnimde kaldığı kadarıyla. Fakat bir zamanlar tıpkı mavi kelimesi yerine 'göv' sözcüğünün kullanıldığı gibi, o öz Türkçe kelimelerin niye kaybolduğunu da pek anlayamadım doğrusu. Belki zor koşulları çağrıştırdığı için zihinler pek anımsamamak veya yok saymak istedi bu sözcükleri. Lakin halis mi halis, iki öz Türkçe kelimedir; 'sulukluk' da 'çimmek' de...

Kesmik

Ocaklık hep önemliydi. Hâlâ da öyledir köy hayatında. Ocaklığı olmayan veya etkin işlemeyen bir köy evi çok eksiktir. Çünkü koca bir köy evinin ihtiyacı, hem maliyet hem de kapasitesi bakımından tüp gaz ocağıyla giderilemeyecek kadar büyük olur. Ekmek yapılmasından yemek pişirilmesine ve hatta su ısıtılmasına kadar pek çok iş için, yer biraz eşilerek, taş ve çamurla yapılan bu ateş ocaklarına gereksinim vardır. Bu ocaklar genelde ocaklık denen kerpiç yapıların içinde olurdu eskiden. Fakat özellikle havanın daha iyi olduğu zamanlar için, bu ocaklıkların yan taraflarına da muhtelif ocaklar yapılır. Genellikle buraların üzerine ve yanlarına gölgelik inşa edilir ve böylece çardak denilen açık ocaklıklar da kullanılır.

Tek göz bir yapı olan ocaklıkların, girişinde ocakların olduğu küçük kısım dışında, daha genişçe bölümü kesmik için ayrılır. Zaten ocaklık demek yakacak demek biraz. İşte kesmik bu yakacakların genel adıdır. Arpa ve buğday gibi tahıl sapları da olur, ince zeytin, üzüm ve antepfıstığı dalları da, fıstık çeltiği ve boş habbeleri de ve hatta gerek duyulursa kerme (katılaşmış hayvan gübresi) bile kesmik olabilir.

Eskiden en makbul kesmik buğday sapıydı. Arpaya göre daha kalın ve diri bir sapı vardır buğdayın. Bu nedenle ocakların

Gövher yengem, çardakta ocağa 'et vurmuş' (et haşlamak)... (Fotoğraf: Cengiz Alagöz)

tutuşturulması ve yanması için hem daha kullanışlı hem de daha dayanaklıdır. O yüzden, hasat mevsiminden sonra özellikle Haziran ayında, gelecek sonbahar, kış ve ilkbahar aylarında ocakları yakmak için, nerede iyi buğday sapı varsa, itinayla toplanır ve ocaklığa taşınırdı. Bunun için genelde, öncelikle saplar yabanda tırmık denen büyük demir çubuklu bir ekipman tarafından traktör yardımıyla bir araya toplanırdı. Bazen, yine traktör yardımıyla, tapan (ağır ve düz bir demir ekipman) denilen bir alet ile tırmıklamadan önce, biçerdöverin kesmeden yerde bıraktığı buğday sapları kırılırdı, tırmık daha çok sap toplasın diye.

Buğday saplarını taşımak için traktör teknesine (römork) kalın ve ince kavak sırıklarından şebeke (payanda) yapılırdı. 'Kanatlı' bu şebeke işinin de ustasıydı bizde. Ey Allahım, ne telaşlı ve curcunalı olurdu o şebeke yapma süreci, çoğu işimizde olduğu gibi. Bu şebekeler bazen mercimek şahrası (saplı hasadı taşıma)

Anam ile Ganime ablam, ocaklıkta 'sallama' (kahvaltılık taze kalın yufka ekmek) yaparken... (Fotoğraf: Cengiz Alagöz)

için de kullanılırdı tabiî.

Sap dediğiniz yükte hafif ama çok yer kaplayan bir nesnedir. Traktör teknesi normal şartlarda fazla almaz. Her ne kadar teknenin üzerine birisi, genelde çalışabilecek durumdaki en küçük aile fertleri olurdu bunlar, çıkar ve daha çok sap yüklenmesi için römorka atılan her kucağı tepelerdi ama yeterli değildi sadece bu tepeleme. İşte tekneye monte edilen ahşap şebeke, römorkun kapasitesini bir hayli artırırdı. Saplar boşaltılırken, ocaklığın kesmik saklanan yerine atıldıkça, üzerine çıkıp tepelenirdi de, böylece daha fazla buğday sapının stoklanması sağlanırdı. Buğday sapı arpaya göre daha az tozlu ve yakıcı olurdu sıcakta, bu açıdan da daha iyi bir kesmik türüydü.

Şimdilerde Barak Ovası büyük oranda antepfıstığı ağacı oldu. Eskisi gibi tahıl ne para ediyor ne de rağbet görüyor artık. De-

nilen, masrafını bile çıkarmıyormuş tahıl ürünleri. Dolayısıyla arpa-buğday sapına dayalı kesmik türü pek kalmadı köyde. Hemen herkes, daha çok fıstıkların ve ayrıca üzüm bağlarının budanmasıyla elde edilen odun ve ortutları (ince dal) kullanır oldu ocaklıklarında. Yine fıstık çeltikleri, kabukları ve boş taneleri de önemli birer kesmik çeşidi günümüzde.

Bu arada bizim ocaklığı her daim ayakta tutanları da anmadan olmaz sanırım. Yıllar yılı hep iki emektar oldu bizim ocaklarda, biri Anam, diğeri de Gövher yengem, ama bacılarımı da zikretmeden olmaz elbette.

Culluk

Hindinin bizim yöredeki namı culluktur. Daha iri ve gösterişli olan erkeğine ise mazman denir. Barakların vazgeçilmez kümes hayvanlarının başında gelir culluk. Sebebi çok açıktır! Bana göre, Barakların en özgün ve lezzetli yemekleri arasında ilk sırayı, buğday daha yeşilken bir nevi ateşte olgunlaştırılmış hâli olan firiğin culluk etiyle buluşması alır. Adına firik pilavında hindi kapama diyebileceğimiz bu yemek, özellikle havalar serinledikten sonra, Barakeli'nin en gözde ikramlarından biridir de. Culluk bir hayli yağlı bir kümes hayvanı olduğundan havalar sıcakken pek makbul değildir. Ancak odun ateşinde haşlanan culluğun suyuyla pişirilen firik pilavı ve ona eşlik edecek, yine culluk haşlama suyunun katılacağı kuru fasulye gibi bir 'cıvık' (sulu yemek), bu firik pilavlı hindi kapamayı tamamlar. Böylece, Barak'ın geleneksel et, aş (pilav) ve 'cıvık' (sulu yemek) şeklindeki meşhur yemek üçlemesi de tamamlanmış olur. Gerçi bu ayrı bir mevzu, ama Barakeli'nde düğünden cenazeye kadar neredeyse tüm kalabalık davet ve ortamlarda bu üçlünün misafirlere veya gelenlere sunulması bir çeşit ananeye dönüşmüştür âdeta. Sanki o kelle ve döş (burada tabiî ki kuzuyu kastediyoruz) mutlaka pilav üstü olarak ikram edilmeli, yoksa 'ayıp' veya 'tuhaf' bile karşılanabilir, hafazanallah!

1990'lı yılların sonu, bir bahar günü, Köyün poyraz harmanyeri, Anam cullukları yemlerken, 'Kanatlı' da harman yerini teftiş ediyor ileride...

Neyse biz culluk konusuna geri dönersek, bu lezzetli ve revaçta hayvanın gördüğü yoğun talep yüzünden, culluk yetiştiriciliği, bilhassa herkesin kendi hane ihtiyacı için, önemli bir uğraş hâline de gelmiştir Barakeli'nde. Çoğu işte olduğu gibi, bu görev de, evin âyeline (hanım) kalır bu arada. Geçmişte gördüklerim, culluğun da, tıpkı antepfıstığı ağacı yetiştirmek gibi meşakkatli bir iş olduğu yönündedir. Bir kere, karşılaştığım en narin canlılardan biri hindi cücüğüdür (yavru). Hiç öyle diğer kümes hayvanlarına benzemez, birkaç aylık olana kadar, eğer kısmetliyseniz, hindi yavrularının en fazla yarısının canlı kalması büyük başarıdır. Hindi yavruları, kendi başına yetene kadar geçecek o birkaç aylık zaman zarfında, çok yakın bir ilgi ve bakıma ihtiyaç duyarlar. Ama çok aile de katlanır bu külfete, culluğun hatırına tabiî ki!

'Kanatlı' da çok mühimserdi culluk yetiştirmeyi; "Culluk eyi olur!" derdi hep.

Şirincelik

Bana göre, hem vesile olduğu olay hem de nitelediği durum itibarıyla, Barak'ın en tatlı, hoş ve ince âdetlerinden biridir; 'şirincelik'. Kız istendikten sonra, her yerde olduğu gibi, Barak'ta da, "Bunun adını koyalım!" beklentisi gündeme gelir. Şimdilerde olay daha çok nişanı andırıyor ama eskiden 'söz kesmek' diye bir tabir kullanılırdı nişan öncesinde ekseriyetle. Erkek tarafı, 'kızı alma'nın mutluluğu ve bonkörlüğü kabilinden, kendi ve kız tarafının yakın çevresine tatlı yedirir bu 'söz kesme' merasimi sırasında. İşte tatlı ve meyvelerin ikram edildiği bu kısa törene 'şirincelik' denir Barakeli'nde. Siz tatlı dediğime bakmayın, bizim oralarda tatlı baklava demektir. Gayrısı ne tatlıdan sayılır ne de yüzüne bakılır bu tür günlerde genelde. Tepsi tepsi baklava sipariş edilir Gaziantep'ten 'şirincelik' için. Baklavanın kalitesi de önemlidir, iyi bir marka baklava olmalıdır. Öyle ucuz yollu baklava 'âyipcelik' (ayıp) sayılır. Çocukken, gayet anlaşılır olduğu üzere, en sevdiğimiz olaylardan biriydi bu 'şirincelik' merasimi. Allahım, ne günlerdi, 1980'lerdi yine, hiç unutmam! İsmet Amcamın büyük oğlu Caner abinin bir 'şirincelik'i olmuştu mesela, 'Urumevlek' köyüne gitmiştik bir otobüse doluşup, akranlarımızla hayatımızda hiç o kadar baklava yememiştik sanırım o güne kadar.

Barakeli'nde köy düğünlerinin ilk nişanesi, erkek tarafının

1990 yazının sonu, Tuncer Ağabeyimin düğün günü, bizim evin önü, fotoğrafı çeken kuvvetle muhtemel rahmetli Abdurrahman Dayım, güzel bir an yakalamış, bazı gözler damda, kimler yok ki bu fotoğrafta; solda, eli belinde ve yüzünün yarısı gözüken merhum Müho Emmi (Muhittin Tiryakioğlu) misal...

evinin damına, türküler ve zılgıtlar eşliğinde gerçekleştirilen küçük bir bayrak asma 'seremoni'sidir. Her ne kadar bu bayrak ve direği, müstakbel düğünün habercisi ve mekânının işareti gibidir, ama bu merasim köyün düğün havasına bürünmesine de neden olur. Artık daha az yapılır oldu bu tür ananeler, fakat belki bu 'bayrak töreni'nin bir amacı da ahaliyi 'imece'ye çağırmaktı bir yönüyle. Herkes hazırlığını görürdü. Zira üç günlük düğün, yükün neredeyse tamamı düğün sahibine ait olmakla birlikte, yalnızca bir evin kendi olanaklarıyla altından kalkılacak bir durum değildi. 'Bayrak dikme' töreni daha önce yapılmakla birlikte (bazen düğünün başladığı günde de bayrak dikilirdi), düğünler, sıklıkla Cuma günü öğleden sonra başlardı. O Cuma akşamı ve gecesi, Cumartesi günü ve gecesi ile Pazar öğleye kadar davul ve zurna hiç susmaz, yemekler yenir, içilir, oyunlar, türküler ve

halaylar kesilmezdi. Pazar öğleye doğru gelin almaya gidilir ve gelin eve geldikten sonra da büyük bir nihai yemek verilir ve 'şabaş'a (bir nevi takı merasimi) geçilirdi. Yemekten sonra herkesin topluca bulunduğu bir yerde, davul ve zurnayı çalan aşiretin abdallarının en kıdemlisi, kimin ne verdiğini veya hangi takıyı getirdiğini, "şabaş, şabaş, şabaş!" diyerek ve bazen de hoplayıp zıplayarak herkesin duyacağı bir sesle ilan ederdi.

Düğünün son günü gelin eve girerken, Barakeli'nin bir diğer tatlı âdeti daha yaşanırdı. Gelinin ve hazırdakilerin üzerine, eve girerken damdan şeker atılırdı. İşte bu fotoğraf da, o tatlı curcuna anlarından bir tanesini yakalamış.

Kültüvator

'Kanatlı' pulluğa böyle derdi; "kültüvator". Normal traktörler (motor denir bizde) için dokuz bacaklı pulluk kullanıldığından dokuzlu da denir. Daha güçlü traktörler ise onbir bacaklı pulluk kullanır ki, buna da onbirli denilir. Köye son gitmelerimde, antepfıstığı ağaçlarının altını daha iyi sürülebilsin (çüt (çift) sürmek) diye, bu pullukların özellikle sağ kenarlarına daha ince portatif bacaklar ilave ettiklerini görmüştüm. Böylece, ağaçların altının daha geniş ve iyi sürülmesi sağlanacak ve çapalanacak

1980'lerin sonu, bizim evin önü, Anam kurutmalık patlıcanları oyuyor çamların gölgesinde, arkada kültüvator koşulu traktörümüzle 'Kanatlı' da işten (çütten) gelmiş demek ki...

(bellemek derler) daha az alan kalmış olacaktır. Zaman da ekipmanlar da değişir hâliyle. Fakat bu kültüvatorlar, oldum olası bizim Barak Ovası'ndaki ziraatın bel kemiği hâcatlarından (ekipman) biri olagelmiştir. Bağ, bostan ve fıstık bahçeleri zaten kültüvatorla sürülür, ama sadece buralar değil. Yakıttan tasarruf etmek için, eğer o sene yağış ve toprak imkân veriyorsa, tahıl için bile kültüvator çifti olur. Zira kültüvator bir seferde, disk, üçlü, dörtlü ve beşli gibi daha ufak pulluklara göre, daha fazla alanı sürer. Buna karşılık, diğer daha az bacaklı pulluklara göre daha yüzeyden gider, fazla derine batmaz ve toprağı daha az havalandırıp karıştırır, normal olarak verimi de etkiler bu sürüm biçimi. Yine tahıl tohumları bider olarak toprağa ekilmeden önce, her halükârda toprağı gevşetip düzleştirmek için, tarla, kültüvator ve onun arkasına bağlanacak bir tapan (düz, uzun ve ağır demir parçası) ile bir kez daha sürülüp 'tesviye' edilir. Kısacası son derece kullanışlı ve gerekli bir alettir kültüvator.

Lakin bu kültüvatorun derdi de bitmez. Hele ki bizimki gibi, kıraç toprağın bol olduğu bir bölgede. Hassas bir alettir esasında. Her bacağa iki büyük demir yay yardımıyla esneklik sağlanmıştır. Fakat bacaklar zorlandığı zaman yaylar yerinden çıkabilir, kırılabilir de. Bacakların ucunda toprağa saplanan, arada keskinleştirilmesi veya değiştirilmesi de gereken, kalın demirden sürüm bıçakları vardır. Çift (çüt) sürülürken büyük taşlar gibi sert cisimler bu bıçakları veya cıvatalarını sökebilir veya kırabilir. Sürüm sırasında, traktörle ani ve sert hareketler olursa, traktörün pulluğu tutan kolları veya onlara destek olan metal parçalar kırılabilir. Sürülen yer fazla otlu ise, otlar sürüm sırasında bacaklarının önüne yığılıp hem traktörü hem de kültüvatoru zorlayabilir ve çifti engelleyebilir. 'Kanatlı' ile çok maceralı 'çüt' deneyimlerimiz oldu

geçmişte. 'Kanatlı' söylenerek rahatlayan bir insandı. O kültüvatorların yayları, bıçakları, cıvataları, traktöre monte olmasına yarayan 'depekol'u ve daha bilmem ne aksamları ne gün yüzü görmemiş 'sözler' işitmiştir ondan. Haksız da değildi hani, demir bir ekipman da bu kadar sıkıntı çıkarır mı arkadaş!

Her şeye rağmen, kültüvator Barak Ovası'ndaki çiftçiliğin esas belirleyicisi gibidir. Bakımı, 'çüt'e hazırlanması, ayarının yapılması, toprağa batırılma düzeyi hep önemli konulardır. Şahsen, Barak Ovası'nda bir çiftçinin maharetinin, kültüvator ile yetişkin ve sık antepfıstığı ağaçlarını kendine, traktöre ve ağaçlara zarar vermeden iyi şekilde sürebilmesiyle ölçülmesi gerektiği kanaatindeyim. Gerisi lafı güzaf. Günümüz koşullarında Barak'ta, iyi bir

Hâlihazırda kullanılan kültüvatorumuz... (Fotoğraf: İlker Tiryaki)

ziraatçı, ağaçlara ve dallarına zarar vermeden, hızlı ve etkin bir şekilde fıstık bahçelerini süren adamdır arkadaş, o kadar!

'Kanatlı' da çok önem verirdi 'çüt'e. Tuncer Ağabeyimi onun yanında kıymetli yapan şeylerin başında, şoförlük meziyeti iyi olan 'edem'in (abi) antepfıstığı bahçelerini kültüvator ile gayet başarılı şekilde sürebilmesi gelirdi. 'Kanatlı', beygir sabanı ile çift sürmüş eski kuşaktan, emek yoğun yöntemlerin ziraatçısıydı. Yeni yöntem ve aletler hususunda çok meraklıydı, ama bu ekipmanlara uyumda ve bunları kullanabilmeye ayak uydurma konusunda bazen zorlanabiliyordu.

Vefatından bir müddet sonra rüyama girdi 'Kanatlı'. Bir an, dedi ki; "Alper (torunu), acı (söze başlarken bir hitap ifadesidir Barak'ta) 'Hönnüsü'nün depesini iki demir daha sürsün!". Hönnüsü, dedemden kalan ancak 'Kanatlı'yı çok uğraştırmış, bir kısım toprağı 'boz yer' (beyaz toprak) olan ve bazı ağaçları fazla gelişmeyen bir fıstık bahçesinin ailemiz içindeki adıdır. Hönnüsü aslında sert kabuklu bir üzüm adıdır Barak'ta, ama o fıstık bahçesinde eskiden hönnüsü üzüm tiyekleri (bağları) olduğundan fıstıklığın adı öyle kaldı. Demir ise yerel deyimle sürme adedine işaret eder. Antepfıstığı bahçeleri yılda ortalama 7-8 kez sürülür. Her sürme aynı yönde olmaz; bir sefer tarla boyuna sürüldüyse, ikincisinde enine, hatta bazen çaprazlamasına (gırdımına) da sürülür. Bu her bir çift bir demir sürme şeklinde nitelenir. İki demir sürme, genelde bir enlemesine bir de boylamasına anlamına gelmektedir. Sabahına Ağabeyimi aradım ve 'Kanatlı' böyle diyor dedim. "Dün" dedi 'edey' (abi) yutkunarak ve sonra ilave etti sesi titreyerek: "Hönnüsü'yü bir demir sürdüm, sonra tarlanın tepesine doğru şöyle bir baktım, iyi oldu diye içimden geçirmiştim, o malum oldu demek ki!" dedi.

Ya İlker kardeş, işte böyle, 'Kanatlı' sanki hâlâ izliyor bizi...

Lopçuluk

Hiçbir emek sarf etmeden, hazıra konan tipler için 'Kanatlı'nın kullandığı tabir buydu; "lopçu!" Sonra devam ederdi: "Yimeye (harcama) 'havas' (heves) etmeyin, yimeden bir şey çıkmaz, sen üstüne koymaya bak üstüne, hazıra dağ mı dayanır!" Emeğe verilen değer, tutumluluk, bilinçli harcama ve kaynakları etkin kullanma

1990'lı yılların sonu, 'Kasap Kanatlı'...

konusu, daha iyi nasıl anlatılabilir ki? 'Lopçu' kadar, günümüzün dâhil, her tür 'rantçı' tipini daha iyi hangi kavram izah edebilir?

Çok çalışkandı, çalışmayanı sevmezdi. Hele başkasının emeğiyle, onların sırtından geçinen insanlardan hiç hazzetmezdi. Mirasyedilik veya hazıra konmak yerine, alınteri ile kazanmak, şu hayatta en önem verdiği şeylerin başında gelirdi. Çocukluğum boyunca, onun hüner ve maharetlerine şahitlik edip durdum hep. Esasında, çekirdekten yetme iyi bir çiftçiydi (kendi ifadesiyle ziraatçı) o, tarladan da bağdan da ağaçtan da tahıldan da iyi anlardı, ama hayvancıydı da, çobandı sonra, nacar ve marangoz olurdu bazen, yapıcılığı da vardı, berberimizdi ara sıra, çok zaman kasaptı, en zayıf olduğu alan olmakla birlikte şofördü de, tamirciliği de vardı, elbette türkücüydü de, tabiî ki muhabbet adamıydı da, velhasılı kelam, her şeyden öte tam bir tertip ve düzen adamıydı.

Peki, tüm bu işlerde tam bir usta mıydı? Belki değildi, gerçi böyle bir iddiası da yoktu. O sadece, köy yerde hâlledilmesi gereken tüm bu işleri, **güçlü** bir özgüven ve cesaretle, kimseye muhtaç olmadan kendisi yapmaya girişirdi. Becerirdi de, belki yapılan tüm bu işler dört dörtlük olmazdı, ama umduğu gibi kimseye 'ağız eğmek' (yardım istemek) zorunda kalmazdı ve kalmadı da.

Hiç unutamam, evin önündeki kırıntı, döküntü ve kümes hayvanı pisliği gibi şeyleri bile, bazen, hiç kimseye söylemeden ve yüksünmeden, gidip süpürgeyi küreği alıp büyük bir alçak gönüllülükle temizlediğine sayısız kere tanık oldum.

Ya, 'Kanatlı' işte böyle bir adamdı, dağ gibiydi.

'Taha Uşağı'

Babamın sağlık sorunu 2010 yılının Eylül ayında iyice kendini belli edince, artık eski hareketliliği azalmıştı. Bu tarihten sonra köyde olduğu zamanları genellikle evin önündeki ağaç gölgeliklerinde gelen gidenle veya kendi kendine geçirir olmuştu. Bu hasbihâl vakitlerinin müdavimlerinden biri de, Köyümüzün 'efsane' şahsiyetlerinden merhume Hâtın ve eşi rahmetli Sâdın Öyke'nin oğlu Mehmet Öyke'ydi. Güya okuma yazması olmayan Mehmet Öyke'nin geçmiş anekdot ve hadiseleri neredeyse birebire yakın ezberinde tutması, pek çok olaya şahitliği ve anlatma iştahı hayranlık vericidir. Babam da bu sebeple olacak ki, onun muhabbetini sever, sıklıkla yanına çağırırdı. Benim de hazır bulunduğum 2013 yılının bir Haziran günü, öğle vakti aralarında güzel bir sohbet gerçekleşmişti. Her zamanki gibi eskilerden konuşuyorlardı. Rahmetli Babamın büyük kuzenlerinden merhum Halil Amca'ya ikisinin de derin bir muhabbeti vardı. O anıldığında, yüzlerinde genelde buruk bir gülümseme belirirdi. İşte yine onun 'maceraları'nı anarlarken, Mehmet Öyke'den, biraz da bana hitaben, çok esaslı bir memleket yorumu gelmişti; "Bura şirin olur yav!"

'Kanatlı' böyle derdi ona; "Taha Uşağı (Oğlu)". Zira merhum Sâdın Emmi, aslının 'Berecik Efendileri'ne dayandığını söylerdi. İşte onun oğlu ve rahmetli Hâtın'ın oğulluğu (üvey evladı) olan

Halil Tiryaki ***(Fotoğraf: Meral Tiryaki)*** *Mehmet Öyke (2015)*

Mehmet Öyke, esasında öksüz büyümüş, hep bizim köylerde çalışmış, burada evlenip çoluk çocuğa karışmış ve şimdilerde ise Köyde mukim en son civelektir (fakir). Yani, atadan babadan miras kalmadan, sadece karın tokluğuna Köyü bekleyen bir garip. Bana sorarsanız bu toprağın gerçek sahiplerinden biri o, çünkü doğrudan hiçbir menfaat beklentisi olmadan öylesine samimiyetle bağlı ki bu toprağa. Hele o 'eski ağalar'a duyduğu hasret öyle derin ve içten ki, her seferinde onları andıkça gözlerinin dolması, adeta insanı kendi hâlinden utandırıyor. Hepsine ayrı ayrı kıymet veriyor ve hepsini genelde iki kelime ile özetliyor: "Ekmek sahibiydiler." (Sofraları herkese açıktı, cömertlerdi). Yalnız Bahir emmiye duyduğu muhabbet bambaşka, onu andığı zaman içinde bir şeylerin cız ettiği nasıl da belli oluyor. Cuma Sani emminin yiğitliğini çok methediyor. Halil emminin iyi niyetini ve şakacılığını, Dedemin nüktedanlığını, ağır başlılığını ve söz sahipliğini hep vurguluyor.

İyi bir hafıza sahibi ve hoş bir sohbet adamı olan Mehmet Öyke, şehit haberi duyunca gözleri yaşaracak kadar da hakiki bir vatanseverdir. Çok hasbihâlim oldu kendisiyle, kimisinde 'Kanatlı' da vardı, eskilere dair çok anekdot öğrendim ondan. Bana göre, Köyde bir devrin son temsilcisi ve hafızası o. Umarım hak ettiği saygı ve değeri her zaman herkesten görür.

Tercan Tiryaki'nin Halil Emmi ve eşine dair ilavesi; "Biz küçüktük ama Halil Amca ile bütün çocukların da arası iyiydi. Çocukları severdi, hediyeler getirirdi. Unutmam bir keresinde oyuncak tüfeklerden getirmişti, nerdeyse tüm çocuklara. Çocuklar zaten hediye getiren, onlarla çocuk olmasını bilen büyükleri sever. Onun hayat neşesini, gülüşünü hatırlamak lazım. Beni kültürü şaşırtırdı, her bir şeyi biliyor diye düşünürdüm. Süleymaniye'yi, Sultanahmet'i hep onun sohbetlerinde, esprilerinde dinlerdik. Tarihten oldukça anlardı ama bu bilgisini lakap için de kullanırdı. Köyde hangi çocuğu görse şeceresini de çıkarırdı. Kimi Kara Mustafa Paşa, kimisi Osmanlı'dan bilmem ne paşa, herkesin mutlaka bağlı olduğu tarihi bir şahsiyet vardı. Dededen atadan, bicanlıdan, eyseliden herkesin mutlaka bahis konusu açığı vardı. Herkese espri yapacak kadar sevecen, dost canlısı ve hayatla bütünleşmiş, kendini hayata adamış yapısı vardı. Soyumuzun kaderidir hayatı bir Barak Havası ciddiyetinde yaşamak, ama o gülmeyi becerebilen bir 'Tirekili'ydi. Allah rahmet etsin.

İnsanların içinde bazıları nedense tabiata, hayvanlara çevreye daha sevecen, daha hassas, daha korumacı bakıyor. Sevim yenge 40 yıl öncesinden köydeki kedilere, özellikle Anama olan sevgisini hatırlarım, zaten yüzünden sevecenlik, nezaket akan bir yapısı vardı. Anamda severdi kendisini, Halil Amca onun atadede ilişkisini anlatırdı, ama aklımda kalmadı. Hayvanlara olan

yardımseverliği, çocukken çok garibime gitmişti, biz köy çocukları bizim olanları severiz, oysa Sevim yenge kendisi olmayan o sahipsiz hayvanları beslerken, bir sıkıntısı olana sevgisini aktaran yapısı kalmış aklımda. Unutmam, çocukken Anama, "Nasıl bir insan bu kadar iyi oluyor?" diye de sormuştum. Dünyaya sevgi gözüyle bakabilen insanları hep kıskanırım, zira bunlar normal gözle bakmazlar, Allah vergisi bir yürekle bakar böyle insanlar, hayata vicdan katarlar."

'Babana rahmet'

Anadolu'da her yörenin olduğu gibi, Barakeli'nin de kendine has bazı deyim ve söz kalıpları var elbet. Bunlar arasında benim en çok sevdiklerimden bir tanesi, çoğu zaman "Babanga rahmet yorum!" şeklinde dile getirilen bu söz. Barak'ta birine ufak da olsa yardımınız dokunsa, misal; 'bir tas su verseniz', basit bir teşekkür yerine, genelde bu ifadeyi duyarsınız. Aslında ataya hürmet yanında dini bir boyutu da var bu sözün sanırım. Hz. Peygamber'e (sav) atfen denilir ki: 'insanlar öldüğü zaman amel defterlerine işlenmeye devam eden üç durumdan biri de, geride bırakılan hayırlı evladın yaptığı güzel işlerdir'. Bu sözü ilk kullananlar bu gaye ile mi böyle söyledi bilinmez, ama neticede Barak'ın hoş deyimlerinden biri olmuştur "Babana rahmet".

Rahmetli Babamın, benim ve daha başkalarının dikkatini çeken kendine özgü bir sözü de; "Hele gel hele gel, Saa bir cor söyliym"di. Birisine kendince önemli bir şey mi söyleyecekti, birinden bir şey mi isteyecekti, hep bu şekilde söze girerdi. Bir de, "Corum para etse" derdi bazen, sözüm iyi dinlense kabilinden. Yine, bazı aşırı gamsız tipler için söylediği, "Bu kafada olasın da, yaşayasın" şeklinde ironik bir sözünü de hatırlamadan edemiyorum genelde. Elbette, saygılı olmanın ve davranmanın önemini vurgulayan, "El öpmeden (öpmekten) ağız kirlenmez" sözünü

1999 yılının Kurban Bayramı'ndan 'Kanatlı'...

de unutmamak lazım rahmetlinin. Nihayetinde, tevekkül ederdi merhum ve bunun yansıması olarak, "Her şeyin başı gısmat (kısmet)" derdi hep. Bir de, "Yaşını (yaşıı) gör yaşını da, sonra görürsün temaşayı (tamaşıı)" ifadesini kullanırdı sıklıkla, tecrübenin önemine binaen.

İnsan yazdıkça hatırlıyor da, bizim akraba köylerden Ayyıldız'dan (Nohu), rahmetli Edip (Tiryaki) Amca'nın da hoşlanmadığı bir söz ve yorum karşısında, yüzünü hafif ekşiterek: "Bre eyy herff!" deyişi vardı ki… Yine, bir başkasından duyulan: "Bir filim yavv!" tabiri vardır mesela, ilginç durum ve kişilere atfen söylenen.

Ve daha pek çok kişiden muhtelif durumlarda duyulanlar: "Ey ağam ey, tama biz ekmeği kulağımıza depmik mi?" (Tabii tabii, biz ne anlarız, değil mi?), "Hele şu yüzüne de bakin mı?" (Utanmıyor musun?), "Yuğalma, uçarsın!" (Şımarma!). Şimdi hatırlayamadığım daha nice deyim ve söz kalıbı ('hanek', 'cor') da var elbette Barak'ta. Tüm bu deyim ve söz kalıplarını (bazen mimiklerin) neyi ifade ettiğini bilmeden cemaatlerde yapılan hasbihâlleri tam olarak anlamak neredeyse mümkün değildir.

“Ya Fettâh, Ya Rezzâk, Ya Hayr, Ya Allah!”

‘Kanatlı’nın günaydını böyleydi. Hele ki yazları, çocukluğumda, kaç kez arka arkaya bu ‘dua’ vari sözü duyarak uyandığımı çoğu zaman hatırlamazdım bile. Erken yatardı hep. Güne de çok erken başlardı. Sıklıkla gün ortasında kestirirdi biraz. Alışkanlık olmuştu tüm bunlar onda. Güneşin üzerine doğduğunu pek hatırlamıyorum. Zira bir keresinde; “Üzerine güneş doğan adamın rızkı dar olur!” demişti. Bu sebeple herkesten önce kalkar ve bazen, o erken sabah çayının suyunu kendi koyardı ocağa. Hâlâ ne anladım, ne de becerebildim. Şimdilerde, köyde, büyük oğlu da aynısını yapıyor, erkenden uyanır uyanmaz demli çaya girişiyor. Arkadaş, nasıl içebiliyorlar o saatte boş mideye o demli çayı; bu da bir alışkanlık ‘zaar’ (herhâlde).

Yazları iş daha çok olduğundan ve güne daha erken başlandığından, hâliyle uyanmak biraz daha güç olurdu. Fakat eğer yapılacak işler varsa, herkesten önce kalkan ‘Kanatlı’, başımızda bu sözleri sürekli tekrarlayarak, “Di, Yallah di!” derdi. Bizi erkenden uyandırma ritüeli gibiydi bu sözler. Esasında kendisi de uyanıp yataktan kalkarken, “Ya Fettâh, Ya Rezzâk, Ya Hayr, Ya Allah!” sözlerini tekrarlayarak güne başlardı her daim. Bazen, bizi uyandırmasa dahi, kendi kendine bu ‘yakarış’ı andıran sözleri peş peşe söyleyerek, işine gücüne baktığına yarı uykulu yarı uyanık şahit olmuşumdur.

İleri kalp rahatsızlığının bir belirtisi de, yere sırtüstü paralel

'Taha Uşağı' ve 'Kanatlı' yine hasbihâle dalmışlar evin önünde... (Nisan 2014)

şekilde yatıp rahat uyuyamamaktır. Çarpıntıyla, boğulacakmış gibi bir hisle kalkmaya zorluyormuş kalp, insanı bu durumda. Yani, normalde herkese çok kolay gelen o boylu boyunca ve sere serpe yatmanın nasıl da bir nimet olduğunu hatırlamaktır belki bu, bilemiyorum. Son birkaç yılı böyle geçti 'Kanatlı'nın. Hatta vefatından bir gün önceki gecede, sürekli saati sorup durdu. "Niye sabah olmuyor?" dedi ara ara. "Bu zaman niye böyle yavaş ilerliyor?" da dedi birkaç kez. Belki, menzile bir an önce yetişmenin telaşıydı bu, Allah bilir. Belki de, her sabahın, bir umudun ışığı olduğu gerçeğinin gayri ihtiyari bir belirtisidir. Necip Fazıl, "Ne hasta bekler sabahı ... böyle" der bir dizesinde, o zaman daha bir yakından anlamıştım bu şiirin anlamını.

Yaşarken günlerine, üzerine güneş doğmaması düsturuyla başladığı gibi, vefatı da öyle oldu. Güneş daha üzerine doğmadan gitti bu âlemden.

Balaban Köyü İlkokulu

Bir zamanlar böyle bir okul vardı köyümüzde, şimdi sadece binası ve müştemilatı kaldı. 90'lı yılların sonuna doğru, 8 yıllık zorunlu eğitimle birlikte taşımalı eğitime geçilmesi, zaten az sayıda öğrencisi olan Okulun öğretim hayatını bitirdi. Ama hâlâ güzel bir binadır. Bizim gibi kerpiç evlerde doğmuş insanlar için betona, kiremide, tuğlaya, kendi çapında modern mimarinin izi-

(Gaziantep/Karkamış/Balaban Köyü/1982-1983 Eğitim Yılı) Pencerelerden görülen içerideki sobanın borusu ve cam kenarlarındaki teneke saksılar hoş birer detay olmuş...

(Gaziantep/Karkamış/Balaban Köyü/1982-1983 Eğitim Yılı) Resim dersi, 'dışarı' demekti çoğu zaman, o anlardan birisi. Arkada Okulun binası ve köy 'şahitlik' etmiş bu derse...

ne tanıklık ettiğimiz ilk yapılardan biri desek abartmış olmayız. Düz dam geleneği dışında başka yapıya pek şahitlik etmemiş bir yörenin insanları için çatılı bir bina başlı başına ilginç bir görüntüydü vakti zamanında. Fakat her şeyden önce, Devletin Anadolu bozkırında, küçük bir köyde, ta o zamanlar bile eğitimi ihmal etmemiş olması, Ülke ve Cumhuriyet adına bence önemli bir başarı ve ümit göstergesiydi. Bizim için ise bu Okul, tüm eksikliklerine rağmen en azından kitabın, defterin, okumanın ve yazmanın ilk ocağı ve temeli oldu.

Beş sınıfın da tek öğretmenle aynı mekânda eğitim yaptığı ve ortasında bir sobanın yer aldığı kocaman bir salon Okulun ana iskelesiydi. Girişteki holün açıldığı bu geniş salon haricinde, bir de kapısında 'müdür odası' tabelasının yer aldığı küçük bir oda daha vardı ama o odanın ne müdür ne de başka birine makam

olduğunu hiç görülmemiştir. Sadece, harita, maket, fiş gibi öğrenim gereçleri ve varsa kırtasiye malzemelerinin tutulduğu bir depo gibiydi.

İşte bu Okulun, toplam 18 öğrenci ile belki de en kalabalık olduğu zamanlardan biri 1982-1983 dönemiydi. İki ayrı öğretmenle geçen bir eğitim yılı olmuştu; önce Şenel öğretmen, sonra da Talat öğretmen...

Tercan Tiryaki ekliyor yine: "Caner mi Kubilay mı korkutmuştu beni, Memet hoca sert, şöyle böyle diye. Okul korkusu aşıladılar bana, belki de Tuncer, hatırlamıyorum, ama suçlu Aileden biri. Okula başlangıç günü bir çocuk için hayata başlangıç gibidir, evden ayrılma, sorumluluk ve başarılı olamama korkusu. 2nci sınıfta Kersendaş'tan Hüseyin Hoca, üçten sonra Müslüm Hoca geldi. Bu okul ve köye katkısı bir yerlere not edilecekse, kalacaksa hatırat, Müslüm Hocanın hakkı yenemez, büyük dirayet sahibiydi, aydındı, Allah Razı Olsun. Annelerimize okuma öğretti 80 döneminde. Sonradan bizim Ganimeleri okutan bir bayan geldi (Şenel), mutlaka kızları okutun diye yalvardı köye, dinleyemedik, geçen hayatı ikame edemiyorsunuz. Keşke böyle öğretmenler her köye gelse, keşke bunlar birer deniz feneri gibi ışısa köylerde. Hiç biri boşa gitmeyen çabalarla, güzel hayatlar için birer ışık olsa, köy kızlarının hayatına ve köy çocuklarının geleceğine, ne büyük zenginlik olur. Bu hoş sedaya katkısı olanlara minnetle, hürmetle..."

Müslüm Hoca

Ben yetişemedim ona, ama "Seydimen'in bir kuşağının neredeyse tamamına, Balaban Köyü İlkokulu'nda, öğretmenlik yaptı" denilse, yeridir hani. Sadece öğrencilerine mi? Köyde kaç yetişkini defter ve kalem ile tanıştırdı, Allah bilir. Yalnızca eğitim mi? Ahali için bir öğretmenin çok ötesine geçmişti, eli türlü işe yatkın Müslüm Hoca. Bizim o eski kerpiç evin önündeki beton sekiyi

1970'li yılların sonu, Müslüm Hoca ve talebeleri, bizim aileden tam dört kişi var burada; Güher ve Ganime ablalarım, Tercan ve Mahmut ağabeylerim...

Müslüm Hoca'nın o güç koşullarda yaptığı, hâlâ bir minnet duygusu ile anlatılır. Anadolu'nun kara bahtını bir nebze ışıldatan tüm öğretmenler, o güç şartlarda giriştikleri bu yüce görev nedeniyle ne kadar hürmetle yâd edilse azdır sanırım. Onlar her zaman herkes üzerinde başarılı olamamış olabilirler, imkânları ve donanımları eksik kalmış olabilir, ama umudun canlı birer delili ve parıltısı olarak, çorak toprakların en azından bazı çocuklarına tam bir fener oldular. Bugün dahi Müslüm Hoca gibi özverili öğretmenler, çıkışın, ancak dünyada herkes ile her alanda rekabet edebilecek genç nesillere, sağlam bir eğitim ile mümkün olduğunun açık birer kanıtı gibidir.

Başka çare yok; öğrenip öğretip üreteceğiz, mümkünse yeni şeyler.

'Âmmel Gok!'

"Çocukluğumuzun en eğlenceli hem oyunu hem de etkinliğiydi" desem, abartı olmaz sanırım. Bir de olaya 'yağmur duası' havası katılırdı ki, pek öyle değildi bence. O günün koşullarında, çocuklar için, olayın içine doğrudan dâhil oldukları eğlenceli bir şamataydı aslında 'Âmmel Gok'.

Köyün ilkokula giden akranları, özellikle sonbahar ve kış geceleri, yağmur yağmamasını da bahane ederek, geleneksel ve

1990'lı yılların sonu, Tercan Ağabeyim öndeki, merhum 'Möhümmet' Emmi'nin (Mehmet Turak) yaptırdığı, sonra Gaziantep'e göçünce (taşınınca) Mehmet Öyke'ye (Taha Uşağı) devrettiği, arkadaki toprak sıvalı evin damından üç adet çörten sarkıyor misal.

eğlenceli bir etkinlik yapardı. Önce birisi evinden 'küfte' (çiğköftenin etsiz ve tereyağı ile yapılanı) leğeni getirirdi. Sonra köydeki çocuklar çağrılır ve topluca köydeki evler kapı kapı dolaşılırdı. Köyün içinde topluca dolaşırken hep bir ağızdan; "Âmmel gok gok, Vermeyenin çörteni yok yok, Çömçeli (büyük tahta kepçe) gelin yağ ister, Allah'tan rahmet (yağmur) ister ..." şeklindeki mani bağırarak söylenirdi. 'Âmmel Gok'un ne anlama geldiği konusunda hiçbir fikrim yok. Çörten, kerpiç evlerin damında yer alan, çıkıntı şeklinde ve genelde tenekeden yapılan yağmur suyu yoludur. Yüksek sesle köyü çınlatan bu mani, yağmur yağması için bu etkinliğin yapıldığını ve gelenlere bir şey verilmesinin talep edildiğini bildirirdi. Bunlar da, çoğunlukla, 'simit' dediğimiz köftelik ince bulgur, salça, tereyağı ve sair malzemeler olurdu. Her gittiğimiz evden, en az bunlardan biri istenirdi, üst limit yoktu gerçi, verilen yenebilir her şeye açıktık aslında. Bazen cömert davranıp daha farklı şeyler verenler de olurdu. Bazısı da arada karanlıkta karıştırır, pilavlık kalın bulgur verirdi ki, müstakbel 'küfte'mizi mahvederdi bu. Kimi hane sahipleri ise muziplik yapar, kapıya gelenlerin üzerine su serperdi bazen, bu da işin eğlenceli kısmıydı. Kimse kapıyı açmaz veya bir şey vermezse, uşak (çocuklar) taşlarla evin çörtenlerine girişirdi. Malzemeler toplandıktan sonra, ya bu gıda maddeleri köyün bir fakirinin evine hediye olarak verilir ya da 'küfte'yi yoğuracak birisi aranırdı. 'Küfte' yoğurma konusunda mahir birine yoğrultulan 'küfte', topak topak ('küfte'nin avuç içi sıkımlarına denir) hep beraber yenilirdi. Şimdi dönüp geçmişe baktığımda, pek 'yağmur duası' anlamı yok dedim, ama 'Âmmel Gok' oynadığımız gecenin sabahına gözümüz de gökyüzünde olurdu; "acaba yağmur yağar mı?" diye, işin ilginci bazen yağardı ya.

Basket Potası

Köyde ortaokul yoktu, gerçi şimdi artık ilkokul da yok ya. İlkokulu bitirince, ortaokul için ya birkaç kilometre mesafedeki komşu Çiftlik Köyü'ne gitmek gerekirdi ya da Karkamış, Nizip ve Gaziantep gibi ilçe ve il merkezlerine. Bizim dönemimizde genelde Gaziantep'e gidilirdi ama öyle gidip gelme biçiminde değildi bu, okul süresince geçici ikâmet etmek şeklindeydi. Ço-

Nisan 1981'den bir kare...

cukları ilkokulu bitirince, Çiftlik Köyü'ndeki ortaokulu bir iki yıl denedikten sonra, 'Kanatlı' Gaziantep'te bir ev kiraladı, Saçaklı Mahallesi'nde. Ağabeylerimin 'Kutçulu Şıhov'un evi dedikleri bu teneke barakayı andıran, eski püskü Antepevi'ni birkaç kere gördüğümü hatırlıyorum ama ben hiç kalmadım orada. Ben altı yıl süren ortaokul ve lise dönemimi, yine Saçaklı Mahallesi'nde, Ragıp Oral Geçidi No:15'teki o ikinci evde geçirdim. Daha önceki evden, şehrin merkezine doğru beş altı yüz metre kadar daha aşağıda bir yerdeydi, kendi aramızda 'Mustafa Şenel'in evi dediğimiz bu mekân. Siz ev dediğime bakmayın, belki bizim oturduğumuz zamandan çok önceleri evdi bu yerler ama bizim zamanımızda kesinlikle ev değildi. Ama mecburduk oralara, gelir kıt, aile genişti. Hatta o zamanlar üniversitede olan Tercan ağabeyimden iyi bir miras da kalmıştı bize. Ondan kalan bir alışkanlıkla, 'Kanatlı'nın bıraktığı harçlıkları büyük kalın kitapların arasında saklardık. Hem kısmen derme çatma olan o muhitte hırsızlığa karşı bir önlem, hem de paraları daha kontrollü harcamaya yarıyordu bu yöntem. İhtiyaç oldukça kitapları karıştırır, lazım olan tutarı alırdık. Arada unuttuğumuz veya gözden kaçan paralar olurdu. Daha sonraları hiç ummadan karşımıza çıkan bu paralar ayrı bir keyifti.

Evin, içi ahşap dışı teneke dış kapısı eski ve döküntü biçiminde beton bir zemini olan ve ortasında kanalizasyona doğru atık suyolu barındıran bir avluya açılırdı. Avlunun bir kenarında büyükçe bir dut ağacı vardı. Avlunun içinde birbirinden bağımsız girişi olan üç ayrı oda bulunurdu. Kullanılacak durumda değildi bu odalar. İki oda eski beyaz taş işçiliği ile yapılmıştı. 'Kanatlı' bu beyaz taşlara 'eşşek havarası' derdi. Çok makbul taşlardan değildi yani. Zamanla rutubete dayanamayıp ufalanıp giderdi. Zaten bu

iki odanın duvarları sürekli incelip duruyor, beyaz taşlardan aşağıya habire ufak parçalar düşerdi. Hatta yer yer duvarlarda yandaki evlerin avlusu görülecek kadar küçük delikler bile açılmıştı. Üçüncü oda avlunun bir köşesine sonradan briketten yapılmıştı. Belki de eski mukimlerin hane nüfusu artınca, yeni bir oda ihtiyacı için yaptığı bir yerdi bu avlunun bir köşesini tutmuş tek göz yapı. Ama bizim zamanımızda avludan girilen bu üç odanın içi döküntü biçiminde ve temizliğe izin vermeyecek kadar eskiydi. Yalnız bu odalardan birinde, 'Kanatlı'nın kışın yakmak için köyden traktörle bizim için getirdiği fıstık, zeytin ve üzüm dallarından odun ve ortutlarımız (ince dal) olurdu.

Seydimen ile Gaziantep'in arası yaklaşık 50 kilometredir, bir traktörün de azami 20-25 kilometre hız yaptığı düşünüldüğünde, kolay bir iş değildi köyden traktörle Gaziantep'e gitmek. Nereden biliyorum, odun taşımak da dâhil, 'Kanatlı' veya Tuncer ağabeyim ile çok gidip geldim bu mesafeyi. Bir keresinde, yine sabahın zifiri karanlığında 'Kanatlı' ile kışın yakmak için Gaziantep'teki eve traktörle odun taşıdığımızı hatırlıyorum. Bir güz günüydü, yol uzun ve soğuk olduğu için Köy ile Gaziantep arasındaki Oğuzeli ilçesinde mola vermiş ve bir kahvehanede çay içip ısınmak zorunda kalmıştık.

Bizim kaldığımız tek göz oda güya ikinci kattı. Dış kapıdan avluya girdikten sonra, hemen soldan yukarıya doğru çıkan taş merdiven, artık zamanın eskitici gücüne dayanamamış ve taşlar parçalanmaya başlamıştı. Yer yer basamaklar ufalıp dağılmıştı. Merdivenin bittiği yerde, aşağıdaki bir odanın damı olarak balkon şeklinde bir boşluk vardı. Bu genişçe boşluğun bir kenarında, tahta bir kapıdan geçip birkaç basamakla inilen bir giriş vardı. Bu giriş bizim kaldığımız yere açılıyordu. Bir giriş ve tek göz odadan

oluşan bu ikinci katın üzerini her yağış zamanı su damlatan eski bir çatı örtmekteydi. Az uğraştırmadı o izbe çatı bizi bu arada. Kısacası, öyle bir tek göz evdi ki bu mekân, Gaziantep birinci derece deprem bölgesi olmamasına rağmen, neredeyse tüm hafif şiddetteki depremleri bile hissederdik orada.

Avludan girilen o eski beyaz taştan yapılma iki odanın üzerindeki bu bir göz oda ve iptidai şekilde yapılmış giriş kısmıydı tam olarak kaldığımız yer. Bu giriş aslında mutfaktı ve hemen girişteki bir köşesi de banyo olarak kullanılırdı. Evin tuvaleti aşağıda avlunun içinde, dış kapının yanında bir köşede idi. Nedense bu eski evi ilk yapanlar banyoyu müstakil bir yer olarak değil de, üstteki odanın giriş kısmı olarak planlamışlardı. Çok garip bir mimari anlayıştı doğrusu! Ama altı yıllık orta öğrenim hayatım, bazen tek bazen birkaç kişi olarak o tek odada geçti. İlk başlarda televizyonumuz da yoktu ve ben o çocuk hâlimle yalnızlığı hiç sevmiyordum. Anama çok söyledim, ortaokulun ilk iki yılında; "Ana ben Çiftlik'e gidim mi ortaokula?" diye. Hiç ciddiye almadılar bu önerimi. "Kendim yürüyerek gider, gelirim" dedim o komşu köye kaç kez ama hiç dikkate dahi alınmadı. Benimki de safça bir beklentiydi esasında o çocuk haleti ruhiyesi ile.

Hayatta tek başına kalabilmeyi ve bir başına durabilmeyi, belki de bir alışkanlık olarak yalnızlığı, 'Kanatlı'sız ve 'Gelin Döne'siz geçen Gaziantep'teki o altı yıllık orta eğitim döneminde öğrendim. Pek dışarı çıkmama izin verilmezdi. Uzunca bir süre televizyon da yoktu. Çok düşünecek zamanım oldu orada o çocuk dimağımla, yalnız başıma. Hem de bazen kendimi kötü hissedecek kadar, hayatı, insanı ve daha pek çok şeyi çokça düşündüm durdum.

Kardeşler olarak kaldığımız o tek göz odanın duvarlarına, bir

Türkiye fiziki bir de siyasi haritası asmıştı, ağabeylerimden biri. Vatan sevgimin temeli bu haritalardı desem yalan olmaz sanırım. Bu iki haritayı deyim yerindeyse ezberlemiştim. Ayrıca muhtelif haritaları inceleyip atlas karıştırmak da böylelikle alışkanlık olmuştu bende. Bunda kardeşlerle can sıkıntısından uzun kış geceleri oynadığımız isim, şehir, dağ, ırmak ve ova oyunun da etkisi oldu tabiî. Haliyle biz bu oyunu biraz değiştirmiştik. Daha çok coğrafi yer ve şekillerin ağırlıklı olduğu bir oyun hâline getirmiştik. Bunun faydasını da gördüm açıkçası, bir gün orta ikinci sınıfta coğrafya öğretmeni tahtaya kaldırmış ve Türkiye'nin fiziki haritası üzerinden coğrafi yerleri sormuştu. Sorduğu yerleri tek tek göstermem üzerine, adamcağız bir süre sonra ilçelerin yerlerini bile sormaya başlamıştı.

1980'lerin sonuna doğru, TRT televizyondan NBA maçlarını veriyordu. Daha ilkokulun sonunda hiçbir fikrim ve tecrübem olmayan basketbolu büyük bir merakla izlemeye başlamıştım. Larry Bird, Magic Johnson ve sonrasında Michael Jordan'u ilgi ve zevkle izliyordum, köyde fırsat buldukça. Ortaokul için Gaziantep'e gitmek, bu televizyondan basketbol seyirciliğine de mani oldu kısmen. Ama ben, o eski ve bakımsız avluda elime geçen bir teneke parçasına şekil vererek, uyduruk bir basket potası yapıp ufalanıp dökülen o beyaz taş duvarlardan birine monte ettim. O zamanlar çok yaygın olan plastik toplarla bu eski ve pis avluda bir başıma basketbol oynamaya başladım. Bazen tek başıma saatlerce, televizyonda gördüğüm hareketleri taklit ederek basket oynadığım olurdu. Bazen de Mahmut ağabeyim gelir, o daracık avluda minyatür kale futbol maçı yapardık beraber. O yalnız ve uzun günlerde, iki-üç haftada bir turuncu Anadol'un fren sesiyle geldikleri daha kapı çalınmadan anlaşılan anam ve

Daha sonra yerinde izleme fırsatım da oldu NBA maçlarını... (Boston Celtics-Detroit Pistons) (2006)

(Boston Celtics-Miami Heats) Pota altındaki Shaquille O'Neal... (2007)

babamın köyden gelişleri dışında, belki de en neşeli zamanlarımız olurdu, bazen avludaki atık su yoluna düşen o havası az plastik toplarla yaşanan bu anlar.

Kıymetli ağabeyim Tercan Tiryaki'nin ilavesi: "O Evler bizim için medrese oldu, emek, sabır ve terbiye mekânı oldu. Balaban'dan Boston'a ve Şili'sinden Japonya'sına, Asya steplerinden Avrupa şehirlerine dünya görmüşlüğümüz, bilgiye erişme imkânımız olduysa 'Kanatlı'nın ben yapamadım bunlar yapsın azmi etkili oldu. Umudu yeşerten her çabaya hürmetle."

El Değirmeni

'El Dermeni', böyle derler bizim orada, iki büyükçe yontulmuş siyah taştan yapılma el değirmenine. Mercimek çekildiğini bizzat gördüm bu değirmenlerle, ama daha eskiden başka tahılları ufalamak için de kullanılırmış bu tarihi sayılabilecek alet. Belki de insanlığın ilk geliştirdiği gereçlerden biridir el değirmeni. İnsanlığın bu kadar uzun süre, ilk günkü biçimiyle kullandığı pek az alet olmalı. Tahıl öğütmek, her zaman en önemli faaliyetlerinden ve gıda ihtiyaçlarından biri olmuş insanoğlunun. Neticede öğütülmüş tahıl, her şekilde daha kullanışlı bütün olanına göre.

Kırmızı mercimek, bir zamanlar Barakeli'nde yetişen en önemli tahıllardan biriydi. Hem kıymeti hem de daha çok para etmesi bakımından çiftçinin bel kemiği gibiydi, antepfıstığından sonra. En azından bizimkiler için öyleydi. Bakımı ve hasadı arpa ve buğdaya göre daha meşakkatliydi, ama hem verimi hem de fiyatı da ona göreydi, gayet iyiydi. Sadece ticari olarak değil, hane tüketimi için de önemliydi. Tabiî, öncelikle iyi ve kaliteli bir mercimek olmalıydı hane için kullanılacak olan mercimek. Bu, her zaman kendi yetiştirdiğiniz ürün olmayabilirdi, tohum, hava, tarla ve sair koşullar sebebiyle herkesin mercimeği aynı kalitede olmazdı. Gerekirse başkası ile değiş-tokuş yapılabilirdi veya satın alınabilirdi hane için ayrılacak mercimek. Sonrasında güzelce

1992 yazı, evin önü, bir akşamüzeri, ailecek mercimek çekiyoruz, 'Beriş' 'Paşa'nın omuzunda, Dedemin iğde ağacı hâlâ yerinde o zamanlar, altında emektar turuncu Anadol arkada, o eski kırmızı teknenin (römork) yanında...

yıkanır ve kurutulurdu bu mercimekler. Akabinde içindeki taş ve ot tohumu gibi yabancı maddeler ayıklanırdı (seçilirdi). Bir sonraki aşama, yukarıdaki fotoğrafta da görüldüğü üzere, el değirmeni ile bu mercimeklerin dövülmesiydi (çekilmesiydi). Birisi değirmenin üst taşına monte edilmiş bir tahta sap yardımıyla bu üst kısmı çevirirken, bir diğer kişi de, üstteki taşın, alttaki taşın üzerinden kayıp düşmemesi için, ortasından alttaki taşa takılı

olan koruyucu kısa bir ahşap sopanın da bulunduğu delikten, ara ara ezilecek mercimekleri bırakırdı iki taşın arasına. Elbette bu iki işi aynı anda tek kişi de yapabilir, biraz daha yorucu olmakla birlikte. Böylece mercimek çekilirdi. Nihai aşama, çekilen mercimeklerin savrulmasıdır. Zira kırmızı mercimeğin dışında grimsi, morumsu ve kahverengimsi, kendine has bir kabuk bulunur. Savrulan dövülmüş mercimeklerin zaten öğütülmüş kabukları, rüzgârın da yardımıyla, iyice ayıklanmış ve kullanıma hazır hâle gelmiş olur.

Özgür Tiryaki

“Seneye görüşürüzzz, seneye görüşürüzzz”, o hayat ve neşe dolu sesinden, çoğumuzun hatırasında son sözleri olarak bunlar kaldı Özgür’ün. Yine bir Eylül günü, 1991 yılında, fıstıklarını

80 ve 90’lı yıllarda, Babam ile İsmet emminin yaz öğleleri en revaçta arayışlarından biri, kilim serip böyle yastığa sökenecekleri serin gölgelikti, ‘Oda’nın ‘boyrazı’nda, İsmet emmiye, Özgür, Yılmaz ve ben eşlik etmişiz burada...
Yazları içine buz atılan metal su satılı (kova) başköşede tabiî... Biraz arkada görülen kerpiç yapı da, bizim davarın ahırıydı. (Fotoğraf: Hanifi Tiryaki)

Özgür Tiryaki (1977-1992)

toplamış, işlerini bitirmiş ve Çorlu'ya doğru yola çıkma vakitleri gelmişti, arabalarına binerken büyük bir iştiyakla bu sözleri tekrarladığını şimdi gibi hatırlıyorum da, o bir dahaki sene hiç gelmedi rahmetli Özgür için. Bu tarihten yaklaşık altı ay sonra, 04.04.1992 günü, elim bir trafik kazası sonucunda, bu fani âlemden ebedi âleme doğru uçup gitti.

Sürekli yeni insanlar nasıl doğuyorsa, ölümler de kesintisiz bir şekilde her an oluyor bu hayatta. Genelde başkalarının ölümleri birer 'haber bülteni' etkisinde kalır hemen herkeste. Pek de umursanmaz. Fakat bazı ölümler öyle değildir, olmaz. Dolayısıyla her insanın öyle ya da böyle hayatından ölümle daha bir yakından tanıştığı bir ilk zaman olmuştur. İşte benim açımdan ölüm hakikatinin adeta bir şimşek gibi dimağımda ilk çaktığı anlardan biri, kuzenim Özgür'ün daha 15'inde vefatıyla olmuştu.

Şu âlemde tanıdığım en güleç ve samimi simaya sahip insanlarından biriydi Özgür, o çocuk haliyle bile... Allah meleklerine yoldaş eylesin onu da...

Tercan Tiryaki'nin yorumu: "Hepimizin sonu aynı, ama genç ölümünü Allah kimseye vermesin. Şansızlık, bahtsızlık Özgür'e vurdu. Yazı yazamadım önce, bazen bir resim, bir görüntü bir gülüş bir duruş sizi yaralar, yaranızı kaldırır. Özgür'ü anmak tanıyana, bilene zor gelir. Amcam Çorlu'dayken hafta sonları giderdim, 2-3 yıl yakından muhabbetim oldu, sesi, kısık gözlerle gülüşü ve kurnaz bir duruşu vardı. Su gibi bir adamdı, berraktı, gülüşü, duruşu güzel, saf bir sevecenliği vardı. Zeki ve atikti. Yaşasa hepimizin en iyi arkadaşı, yoldaşı, derttaşı olacaktı, amcaoğlundan çok kardeşimiz olacaktı. Yaşamı seven ve mutlu, yardımsever bir yapısı vardı. Bilmeyenler için yazıyorum, cıvıl cıvıl, keyifli, iyilik dolu Babasının tıpkısı bir adamdı. Allah Cennetinde mutlu eylesin."

Zıbın - Zubun

Şimdilerde günlük hayatta neredeyse hiç giyene rastlanmıyor ama çocukluğumuzda köyde az da olsa zıbın giyen olurdu. Merhum Meryem (Meyro) ninem, Hatın ve Avaş 'bibi'ler (hala), hep zıbınlı halleriyle hâlâ belleğimde canlılığını korur. Tabiî, 'ahmediye' denilen turuncu başlığı, artık kıymetinden mi yoksa sadece özel zamanlara has olmasından mı, o zamanlarda da günlük hayatta pek giyen olmazdı. Benim açımdan işin bir garipliği de,

bu kıyafeti giyenlerin bile 'köylü esvabı' şeklinde onu nitelemeleriydi. 'Köynek', kuşak ve başlıktan oluşan bu kıyafet, günümüzde dahi Barak Ovası'nın en önemli folklorik ananelerinden biridir. Bilhassa düğün halaylarında bayan katılımcıların favori yöresel kostümüdür bu zubunlar.

Her ne kadar ablaları Saliha (Sâlhey) ve Elif teyzelerim hâlâ kullanmasına rağmen, Anamın zubun giydiğine pek şahit olmamışımdır. Gene de köyde en gözde zıbın tedarikçilerinden biridir Anam. Gerektiğinde heveslilerine boy boy zıbın sağladığına kaç kez tanık oldum, hatırlamıyorum doğrusu. Yine bir bahar günü, 90'lı yıllarda, torunlarını yukarıda yer alan resimlerdeki gibi giydirmiş, bana da yeğenlerimin bu şirin hallerini evin önünde fotoğraflamak düşmüştü.

"Niye, benim neyim eksikmiş ki!"

Hâtın, 1983.

Seydimen'in efsane şahsiyetleri say denilse, bana göre, Köyün mülksüz civeleklerinden (fakir) 'Turp Hacı'nin kızı rahmetli Hâtın kesinlikle bunların arasında yer alır. Hem de ne efsane; hiç değişmeyen ve kat kat olan giyim tarzı mı, hep yaşamak zorunda kaldığı o izbe ve bakımsız mekânlar mı, pek kimsenin farkında olmadığı o muhakeme yeteneği mi? Nereden biliyorum; çocukluğumda, onun iştirak ettiği çok hasbihâle tanıklık ettim de, ondan. Kafası titreye titreye yaptığı konuşmalarını az dinlemedim hani. Ne gün yüzü görmemiş hanekler (sözler) duydum ondan; "yalancı yüzü kara, küller başına 'fıhâra' (zavallı)" gibi...

Anam ile arası çok iyiydi. 'Kanatlı' ile de fena sayılmazdı, ama Anam onun sırdaşı ve danışmanı gibiydi âdeta. Hatta bir keresinde bizim aile ile birlikte, Hâtın'ın 'içme'ye (şifalı suya) gittiği bile olmuştu.

Normalde, birkaç güne kalmaz, 'yukarı ev'in arkasından bizim eve doğru, köyün adamları gibi elleri arkasına bağlı salına salına geldiğine şahit olurduk. Yaşı daha da ilerlediğinde, kendine dayak yaptığı kocaman bir sopayla yürürdü. Hep öne doğru eğik vaziyette, sallanarak yürürdü. Sanki hayatın tüm o ağır yüklerinden omuzları çöküp, kamburu çıkmış gibiydi. Sonraları iyice yaşlanıp yürürken zorlanmaya başlamasıyla birlikte, Köyün üst başında, 'Mahâmmet Ağa'nın eski iki katlı kerpiç konağının altında bir köşede tek göz bir odada Sâdın Emmi ile yaşadığı yerden, bize gelirken yolda birkaç noktada mola verdiğini hep anlatırdı, nefes nefese bize vardığında. Fakat hiç kesmedi Anama bu ziyaretlerini Hâtın. Velev ki, Köyde önemli bir hadise olsun, hemen yolda belirir, gelir Anamdan bilgi alır veya kendisi bir şeyler biliyorsa söyler ve konuyu analiz ederdi. Köyde hemen hiçbir şeyden geri kalmazdı, her şeyin içinde, o yaşına rağmen bulunurdu veya bulunmak isterdi. Kafası açık biriydi bence, ortamı ve gelişmeleri tartar ve ona göre tavır alırdı. Yaşadığı o ağır zorluklar ve güç koşullar bir tarafa, akıllı bir kadındı Hâtın. Köyde birbiriyle konuşmayanlar arasında birtakım zaruri haberleri getirir götürür, insanların arasını yapardı, bir nevi köyün gayri resmi ve gönüllü ulağı gibiydi.

Bir de, hayatımda 'ağaran'ı (süt ürünleri), özellikle süt ve yoğurdu, Hâtın kadar sevip, onlarsız yapamayan az insan tanımışımdır. Zaten çoğu kişiye göre, uzun yaşının sırrı da bu süt ürünleriydi. Her ne kadar hemen herkesten; "Ben bildim bileli Hâtın böyle!" lafını işitmişsem de, esasında tam yaşı konusunda pek kimsenin bilgisi olmayan Hâtın'ın bize komşuluğu eskiye dayanırdı. Eskiden, bizim evin garbısında Bahir Emmi'den kalma yine tek göz kerpiç bir yapıda kalırdı, kocası Sâdın Emmi ile. Komşuyduk yani, çok küçükken bu evlerine ara ara gittiğimi hatırlıyorum, hatta o zamanlar bana "Bu benim oğlum!" derdi rahmetli, niyeyse ben de

bu ilgiye 'meftun' olacağım ki, arada bir giderdim evlerine.

Sanırım, hayatında, ona en büyük etki eden olaylardan biri, oğlu Kadir'i küçük yaşta kaybetmesiydi. Kadir, daha çocuk sayılacak yaşta, komşu Çiftlik Köyü'ne, galiba unluk buğdayları öğütmek için eşek ile değirmene gönderilmiş, ancak köye dönüşü havanın kararmasına denk gelmiş. Zavallı çocuk, köye yaklaştığı sırada, karanlıkta, yakınından kalkan bir tilkinin çıkardığı sesten, artık ne zannettiyse, çok korkmuş, yatağa düşmüş ve bir daha da toparlayamamış. Bir gün Hâtın, hasta yatan oğluna yemek hazırlamış, fakat Kadir yememiş bu yemeği, yalnızca su istemiş anasından, Hâtın da, illa bu yemeği yesin, iyi olsun diye oğluna; "Yemeği yiyene kadar sana su yok!" demiş, çocuk o gecenin sabahına vefat etmiş. Kaç kez ben de şahit oldum, Hâtın, ne zaman ağlayan bir bebek veya çocuk görse; "Acı (genelde bir şey talep edilirken söze giriş kelimesi), su verin şu uşağa" derdi, belli ki, oğlunun o şekilde ölümü derinden yaralamıştı merhumeyi.

Gelelim bu fotoğrafın hikâyesine, 1983 yılı olmalı, biz ilkokula başladık o sene, okula fotoğrafçı geldi, tüm öğrenciler, Şenel öğretmen ile birlikte fotoğraf çektirdik. Daha sonra, öğretmen bizleri evlerimize yolladı ve köyün kadın ve kızlarını hep beraber fotoğraf çektirmek üzere okula çağırdı. Biz de evlere koşup büyüklerimize söylemiştik. Bizimkiler o gün ekmek yaptığından, Ganime ablam hariç, fotoğraf çektirmeye gidememişlerdi. Lakin Hâtın, bu çağrıyı nasılsa haber almış ve okula gelmiş. Sonradan Anamın anlattığına göre (Hâtın anlatmış kendisine), Hâtın'ın da fotoğraf çektirmeye gelmesi biraz şaşkınlık hâsıl etmiş diğer bazı gelenler üzerinde. Bunu fark eden Hâtın; "Biyy anam, niye, benim neyim eksikmiş ovv!" diyerek kadraja en sağından girmiş tüm azametiyle, zira pek az böyle dik dururdu. İşin özü, ne de iyi etmiş rahmetli.

Okumak, Çalışmak ve Sorun Çözmek

Sözüm daha çok öğrenci kardeşlerime. İşi gücü olanlara bir şey demek haddimiz değil zaten ama okumalarına da bir mani yok hani...

Evet, test tekniği iyi bir meziyet. Hele ki günümüzde, test biçimindeki sınavların insan hayatındaki belirleyiciliği düşünüldüğünde, daha da önem kazanıyor bu kabiliyet. Fikrimi açıkça söyleyeyim, ben karşı değilim test sınavlara. Mevcut koşullarda, milyonlarca öğrenci arasında, her yıl en fazla yaklaşık 20 bin kişilik kaliteli üniversite kontenjanının, daha adilane başka türlü belirlenebileceğine inanmıyorum.

Yalnız, sınav odaklı şekilde test tekniğine yoğunlaşan eğitim sistemi ve teknolojinin kolaylık getiren uygulamaları, öğrencileri 'genel okuma'dan uzaklaştırdığını müşahede ediyorum bazen. Aslında ülkemizde okuma genel bir sorun olabilir ama öğrenciler açısından bu daha büyük bir sorun bence.

TÜİK verilerine göre, ülkemizde insanların ortalama 75 yıl civarı ömrü varmış. Tüm insanları ve insanlığın tarihini düşününce ne önemi var ki bu sürenin? İşte kitaplar, tüm insanlığın o ortak tarihi bilgi ve tecrübe havuzundan gelerek, insana, bildiği şeylerin hiç hesaba katmadığı boyutlarını, hiç bilmediği ve belki bilemeyeceği, hiç yaşamadığı ve belki yaşayamayacağı bilgi ve

deneyimleri hazır biçimde sunar. Büyük bir nimettir aslında bu. Bambaşka bakış açılarını, hiç düşünmediği noktaları ve belki de hayal dahi edemeyeceği boyutları insanın zihnine getirir. Ufkunu açar, dimağını genişletir, analiz kabiliyeti verir ve analitik düşünebilme yeteneğini artırır. Kısacası, kafayı çalıştırır okumak.

Kastım ders kitapları değil, onları zaten okumak gerek dersleri geçmek için. Asıl katkı sunacak olan diğer kitaplardır. Herhangi bir tür, konu veya yazar bile belirtmeye gerek yok. Okumak öyle bir şey ki, içine girdikçe, yetkinleştikçe uzmanlaşır insan. Mühim olan bir yerden başlamak. Bir süre sonra, neye ilgi duyduğunu, neyi beğendiğini, insan tamamıyla kendi belirleyebilir. Aslolan okumayı bir alışkanlık haline getirebilmektir. Bunu kazanmaya bakmak lazım. Bu konuda insanın kendine hedef koyması iyi bir hareket noktası olabilir. 'Yılda en az şu kadar kitap okuyacağım' veya 'günde en az şu kadar sayfa okuyacağım' diye başlangıçta, insan kendine hedef koyabilir. Göreceksiniz işe yarayacak, zamanla okumanın alışkanlık haline geldiğini göreceksiniz.

Hiç unutmam, yazları, 'Kanatlı' bizi bağ-bostan beklemeye gönderirdi, çocuk ve öğrenciyken. Benim yabana giderken bir hedefim de, en az elli sayfa okumaktı, misal. Bu okuma bitene kadar, zaten aradan birkaç saat geçer, biz de 'bekleme' işini halletmiş olurduk, pratik faydasını da gördük yani!

Bu neden önemli, çünkü ileriki yaşlarda ve iş hayatında, bence özellikle öğrencilik döneminde yeterince okumayanlar, çalışma disiplini ve sorun çözme konusunda tökezliyorlar. Her şey bir test sorusu kadar basit olmalı sanki. Her şey bir bilgisayar tuşuna dokununca çözülmeli, cep telefonuna indirilecek bir uygulama adeta tüm meseleleri halletmeli. Maalesef yok böyle bir dünya!

Üretmek ve sorun çözmek için dirsek çürütmek gerekiyor.

İlave olarak, iyi bir analiz kabiliyeti ve analitik düşünme becerisi de lazım. Ve bu da, öyle hemen kazanılmıyor ne yazık ki, yıllarca edinilecek bilgilerle, kendinizin veya başkalarının tecrübelerinden öğrenilerek içselleştiriliyor. Bunun en kısa yolu da, okumaktan geçiyor. Bu arada, unutmayalım, "İkra!" şeklindeki o ilk ilahi emrin "Oku!" manasına gelmesinin de bir anlamı olmalı…

Ha, tüm bunlar, 'hayatta başarılı olmayı garanti eder mi?', bilmiyorum ama işe yarayacaktır bir gün, emin olun. Bir de, hayat kısa ama uzun bir maraton gibidir de, neticeye bakmak lazım…

Son Not: Akıl vermek sorun çözmek demek değildir. Sorun çözmek müdahil olmayı gerektirir.

Akıl verme, sorun çöz!

Bu Toprağın Hikâyesi

Çocukken, evimizin garbısına, çamur ve taştan anamın yaptığı 'hâyat'ın (bahçe) içine dikilen ve benim de özenle suladığım o çam ağacı (2014 yılı), bir teki daha vardı bu çamın, ama o zamanlar elektrik tellerinin altında diye başka yere taşındı, sonra kurudu gitti.

Günlük meşgalelere, anlık değerlendirmelere ve dar görüşlü yaklaşımlara çok kulak kabartmamalı, uzun soluklu bakmalı insan, insana da, olaylara da ve bakıp görebileceği her şeye de. Bu toprak her daim ferasetini, derinliğini ve ufkunu yansıtacak sesler buldu. Âşık Veysel ile "Benim Sadık Yarim Kara Toprak" oldu bu diyar, Kazancı Bedih ile "Garip Bir Kuştu Gönlüm"e dönüştü,

İşte o 'hâyat' (avlu) burasıydı, 1990'lı yılların başı, yukarıdaki çamın fidan hâli, arkada soldaki küçük ağacın yapraklarının arasından zar zor seçilebiliyor...

Mahsuni Şerif ile yürekteki sancılar bile "Sarhoş" oldu çıktı, Neşet Ertaş ile ise "Ah Yalan Dünya" olup yine kaldı geride, hoş bir seda eşliğinde. Yani, hüzün hep var oldu ama yeis hiç uğramadı buralara, her şeye rağmen, umut da hep hayat buldu.İnternet sağ olsun, bu dört merhum ozanın kendi sesinden bile bu türkülere ulaşmak çok kolay bugün, onlar bu toprağın gerçek sahipleri olarak yarına kalacak nadide eserler bıraktılar, bakmayın görünürde sesi çok çıkanlara, yarına kalanlar ve yarınlar bu büyük ozanlar gibi derinden derine çağladığı hâlde sesi çok çıkmayanların asıl...

Gün ve Zaman

Oldum olası alışamadım şu özel gün kutlanmasına
Hep tuhaf bir haleti ruhiye sanki
Zira zamana uyarlı büyüdük biz,
Pek uymazdı kişisel takvimimiz günlere
Her şeyin zamanı vardı, gününden ziyade.
Hayat, biderin toprağa düşmesiyle birlikte
Ekim zamanı başlardı âdeta sıfırdan
Zeytin toplama zamanı gelirdi hemen arkasından
Sonra fıstıkların budam zamanı,
Ta ki kara kış belli edene kadar kendini
Zamharı soğuk ve ayaz zamanıydı
Samanlıktaki sarı arpa samanı, rızkıydı davarın
Belki de yıl boyu aralıksız süren tek meşgaleydi
Bu kuru saman ve zibili davarın,
O dar ağılların yükü de en çok anacığıma düşerdi ya.
Bahar, beklenen hayırlı günleri muştulayan
Ama bir o kadar da tedirginlik zamanıydı tufandan
Türlü emeğin, belinden[1] çiftine otundan kalemine[2]

---

1 Bel:çapa

2 Kalem:aşılama

Epçiğinden[3] gübresine, ilacına...
Toprağa ve ağaca umutla gömüldüğü zamandı bahar,
Sonrası harmandı, biçer zamanıydı
'Cec'[4]lerin harman yerini kapladığı,
Sıyırgının,[5] eleğin, selektörün işlediği zamanlar,
Yani hem bereket hem iş vaktiydi
Nizip'e motorla[6] sabah erkenden arpa[7] tutmanın[8] heyecanı da ayrıydı
Ama hiç yetişemezdik 'Kanatlı'nın hızına,
Ucundan yakaladığımız bir yolma zamanı vardı mesela
Barak Ovası'nın daha Mayıs sıcağının enseleri yokladığı zamanlardı
Ravak[9] yaparken içilecek suyun hangi kucağın altına konulduğu mühimdi
Şahrada,[10] tekneden kayma ihtimali çocukluk kâbusuydu bir yandan,
Ve bir de garbı yelinin gözlendiği cercer[11] dövmesi ve harman savurması vardı
Veya patos[12] zamanı, tercihe kalmış hani,

---

3 Epçik:her bir antepfıstığı fidanı yeni ekildiğinde yapılan küçük korunak

4 Cec:tahıl yığını

5 Sıyırgı:yerdeki ürünü iterek toplamaya yarayan küçük alet

6 Motor:traktör

7 Arpa tutmak:satmaya arpa götürmek

8 Ravak:saptan ayrışmamış küçük hasat yığını

9 Şahra:saplı hasadın harman yerine taşınması

10 Tekne:traktör römorku

11 Cercer:saplı harmanı ezen dişli alet

12 Patos:sapla ürünü ayrıştıran alet

Hatta, palasla[13] saman çekmeye dahi şahittik.
Ve çorak bozkır yazı
Serin gölgelikler peşinde,
Soğuk su bulma zamanıydı işin curcunasında
Koca yaz neredeyse baştan sona harman zamanıydı
Meşguliyetten,
İşin gücün tınnığıydı[14]
Ta ki Eylül başında fıstığa girene kadar,
Fıstığın hasat zamanıysa başlı başına bir muammaydı,
Çadırından çuvalına saradından[15] bendeğine[16]
Faâlinden[17] günlükçüsüne bekçisinden hırsızına
Mahrasından[18] zenbiline[19] kırmasından silkmesine
Sergisinden telisine[20] köşker ipinden gıyyığına[21]
Bozundan[22] bengine[23] yaşından kurusuna...
Hep bir koşturmaca.
Hele bir de okulların açılmasına ramak kala
İlla beyaz toprak peşinde koşulan çamur zamanı vardı ki

---

13 Palas:iki sırık arasına gerilen bez

14 Tınnık:aşırı fazla

15 Sarat:iri gözenekli büyük elek

16 Bendek:büyük çuval

17 Faâl:yevmiye ile çalışan mevsimlik işçi

18 Mahra:yaş sebze ve meyve taşımak için ahşap veya plastik büyükçe kap

19 Zenbil:yabanda ürün taşımak için kullanılan demirden veya lastikten büyükçe kap

20 Telis:özel bir ipten yapılan kuru fıstık saklama çuvalı

21 Gıyyık:çuval ağzı dikmeye yarayan büyük iğne

22 Boz:yarı olgun (antep fıstığı)

23 Beng-**ben**:tam olgun (antep fıstığı)

1980'li yıllar, Seydimen'in poyraz harman yeri, beygir ile çekilen cercere yetişemedik, ama traktörle yapılanına epey iştirak etmişliğimiz var. Traktörün arkasındaki cercer ve dövülen de mercimek harmanı...

Kerpiç dam bu, sıvanmazsa dayanamaz ki kara kışa,
Yine de en lezzetlisi şıra zamanıydı
Üzüm kesmenin zahmeti de olmasa,
Elbette geleceğe dair umutların saklı olduğu
Okul zamanı, bir başkaydı
Bir nevi bu döngünün son noktası
Zamanın yerine artık günlerin devreye girdiği an, yer.
İşte böyle geçti, gidiyor zaman
Dedik ya: güne değil de zamana ayarlıydı takvimimiz
Şimdi, bu geçmişle yoğrulmuş bir faniye
Bahset bakalım şu günden, bu vakitten, o zamandan...

Seydimen ve Hikayeler*

* Burada, Memir, Hafız ve Mercik adı altında yazılanlar, daha önce, yukarıda-yazılanlar gibi ne anı ne de biyografi, sadece birer öyküdür. Dolayısıyla bu hikâyelerde herhangi bir gerçeklik kaygısı bulunmamaktadır. Fakat bu, yazılanlarda hiçbir gerçeklik payı olmadığı anlamına da gelmemektedir. Bu yazılanlar, farklı zaman, mekân ve kişilerle yaşananların harmanlanması ve belirli bir kurgu çerçevesinde birtakım ilavelerde bulunulması suretiyle ortaya çıkmış öykülerdir. Yani, buradaki kişi ve olaylar tamamıyla hayal ürünüdür. Yalnız, bu hayali zamanında uyandıran ve diri kalmasına yardımcı olan kaynakların başında 'Kanatlı' yer almaktadır.

Memir

Hayat hep güllük gülistanlık değil elbet. Her daim iyilik ve güzellikler yaşanmıyor bu dünyada, her toprak parçasında zaman zaman tatsız anlara şahit olunmuştur. Toplumun farklı olana ve tam olarak anlaşılamayana karşı tutumu, bazen çok acımasız olabiliyor maalesef.

Hayatın günlere değil de, daha zamana ayarlı olduğu yıllardı. Artık ilkbaharın sonuydu. Güneşin kavurucu sıcağı, Mayıs ayının bittiğini ve Barak Ovası'na hâkim olacak iş dolu yaz günlerinin müjdecisi gibiydi. Eskiler yazın gelişine çok önem verir ve içlerini çocuksu bir heyecan kaplardı. Bu hallerini, zaten çok erken kalkmalarına rağmen daha da erkenden, ortalıkta pek ışık zerresi yokken uyanmalarından görebilirdiniz. Aslında, bu kadar erken kalkmalarına kimsenin gıkı çıkmazdı da, köylerde işler henüz tamamıyla kol gücüyle dönmekteydi. Bu yüzden her evde iş gücü mahiyetinde yeter sayıda erkeğin bulunması neredeyse bir tür anane haline gelmişti. Bir adamın gerektiğinde birden fazla evlenmesinin veya birkaç erkek çocuğu olsun diye uğraşmasının altında da çoğu zaman bu saik yatardı.

Esasında güngörmüş bu insanların, horozlardan bile önce kalkmalarında yılların damıtılmış tecrübelerinin ağırlığı da bir hayli fazlaydı. Zira Barak Ovası'nda Mayıstan sonra cehennem

sıcakları etkisini hafiften gösterir. Güneydeki Suriye çöllerinin sıcağı sanki buralara kadar gelir ve hayatı günün belli saatleri için bile olsa durdururdu. Özellikle kuvvetli sıcakların hâkim olduğu yaz günlerinin öğle sularında insanlar kabuklarına çekilir, iş güç ancak evlerde görülebilirdi. Gene de faâl dedikleri günlükçüleri çalıştıranlar için gün aralıksız sürerdi. Gün ortasındaki bunaltıcı sıcağa rağmen hasat zamanının harman işleri aksatılmadan bitirilmeye çalışılırdı. Bu nedenle çok erken kalkmak, bir nevi zamandan tasarruf etmek ve öğle sıcağındaki kavurucu havanın randıman düşürücü etkisini savuşturmak açısından önemliydi. Hele ki karın tokluğu ve barınma karşılığı çalışmak olan azaplık veya ortakçılık yapıyorsanız zaman sizin için daha mühim olur. Bu durumda, ne gündelikle ne de herhangi bir ücret karşılığı çalışılmadığından, işiniz ve emeğiniz sizin geçiminizdir. Yanında çalıştığınız ağanın işlerinin görülmesi hayatınızın rahat bir şekilde idamesi için bir çeşit zarurettir. Zaten Birinci Dünya Savaşı ve akabinde Fransız işgalinin kıtlık günleri ile sınanmış ve makineleşmenin henüz hayata çok az katıldığı veya hiç girmediği bir dönemde, iş ve emek en büyük nimet sayılırdı. Aslında çoğu kimse için hâlâ da öyledir.

Eskiler tüm bu bilgece tecrübeleri yakinen tatmış ve pek çoğu içinde bir ömür harcamışlardır. Bu yüzden, çalışmaktan avuçlarında nasırdan ve onun sertliğinden başka bir şey kalmamış olan Abov Dayı'nın, sabahın köründe ahşap bir merdiven olan süllümün başında, damda yatan çocuklarına seslenişinde, sözünü ettiğimiz deneyimlerin önemli payı vardır. Lakin bu kadar erken kalkışı yalnız bir zaman kazanma telaşı ile açıklamak da doğru olmaz elbet. Gidilecek mercimek yolması öncesi, ahırdaki hayvanların bakımları ve yemlenmelerine, namaz kılanların

ibadetlerini edaları, gün içinde her zaman geri dönülemeyebileceği için gerekli erzak ve yiyeceğin denkleştirilip hazırlanması hep vakit alan işler o zamanın köy hayatında. İşte tüm bunlar, hayat pratiğinin Abov Dayı'ya öğrettiği basit ama yalın gerçeklerden derlenenlerdi.

Abov Dayı 65 yaşında eski bir azap olmasına rağmen o zamanlar Seydimen Köyü'nde Y. Ağa'nın yanında ortakçılık yapıyordu. Hayatı hep çalışmakla geçmiş bu yaşlı adamın dinçliği de, yıllardır işleyen bir demir gibi sabır ve kanaat dolu bir azmin eseri hakikatte. Daha üç yaşında, Suriye'nin bir Arap köyünün mezarlığında, Y. Ağa'nın babası H. Ağa tarafından kimsesiz olarak bulunup himaye altına alınmasından bu yaşına kadar, Seydimen'in dışına çıkmamış ve neredeyse bir günü boş geçmemiştir. Anadolu'da o dönem çoğu adamın gurbetle tanışmasına, belki de tek vesile olan askerlik görevi bile Abov Dayı'ya, zamanında nüfusa kayıtlı olmadığı için uğramamıştır. Sonradan çocuklarıyla beraber kendi nüfus kaydı da yapılırken, askerlik için elverişli yaşı çoktan geçmişti Abov Dayı'nın. Hiç durmaksızın akıp giden iş güç dolu zor günler yıllardır hep peşindeydi. Gerçi o, bu durumdan rahatsız falan değildi, bilakis kış günlerinde nispeten boş geçen saatlerden daha çok rahatsızlık duymuştur. Bu rahatsızlık sebebiyle olacak ki, daha küçük yaşından itibaren yatsı namazı sonrası hemen yatmayı adet edinmişti. İşin aslı o zamanlar, ne gündüzün yorgunluğundan ne de gecenin zifiri karanlığından, kimsenin bir şey yapmaya ne takati ve ne de niyeti olurdu hakeza.

Abov Dayı, H. Ağa'nın destek ve yardımıyla Emine Hanım ile evlenmişti. Daha sonra, Hasan, Abit, Âvaş, Memir ve Zehra sırasıyla dünyaya gelmiş, bu topraklarla bir de ailesel bağı oluş-

muştu. Böylece geçmişi konusunda eskiden daha çok hissettiği merak duygusu, neredeyse kaybolmuştu. Kaderin çizdiği yepyeni yollar, insanın geçmişle olan ilgisini ve bağını giderek zayıflatabiliyor. Geçmiş anılmadıkça yok olan hatıralardan ibaret aslında insan için. Onları canlı tutan insanın belleği, oradaki öncelik ve önemleri de hafızada kalıcılıklarını belirliyor. Çok sağlam bir temeli yoksa bellekte hatıraların, günlük meşgalelerin heyulası arasında kaybolup gitmeye mahkûmdur geçmiş.

Merhum H. Ağa'nın oğulları köyü paylaştıktan sonra Abov Dayı Y. Ağa'ya düşen topraklar üzerinde ikamet etmeye başlamış, ortakçılık yaparken bir yandan da onun malı ve hayvanları ile ilgilenmekteydi. Bazen Y. Ağa'nın kardeşleri, hatır ve yardım kabilinden, Abov Dayı'ya 'şekere' için toprak tahsis ederlerdi ama onun esas işi ve görevi Y. Ağa'nın mülkünün idaresiydi. Bir baba gibi gördüğü H. Ağa'nın ölmesine bir hayli üzülen Abov Dayı, çocuklarının ve hanımının çok istemelerine rağmen Nizip'e gitmek istememiş, "Bu topraklar benim yurdum, ayrılamam" demişti. Kendisine ait olmayan bit toprak parçasına böylesi bir bağlılık, ancak yıkılırcasına çalışmayı adet haline getirmiş böylesi sebatkâr bir adama yakışırdı zaten. Hep yaşadığı toprağa öylesine bağlanmıştı ki, köyün çoğu azabı, ortakçısı ve civeleği köyün hâlihazırdaki en büyüğü T. Ağa'nın etrafına toplanmışken, o H. Ağa'nın evine yerleşen Y. Ağa'nın evine hep yakın yaşadığından, oradan bir türlü ayrılamamıştı.

Abov Dayı ve ailesi Y. Ağa'nın toprakları üzerinde yaşıyor ve genelde onun işlerini yapıyor olmakla birlikte, köyün kalanın işleriyle de gücü ve zamanı yettiği ölçüde ilgilenmeyi alışkanlık haline getirmişti. Ne zaman boş kalsa ya iş gören birinin yanına gider ya da başta T. Ağa olmak üzere, kimin görülmesi gereken

bir işi varsa oraya yönelirdi. Aslına bakılırsa o zamanki köy hayatında, köyün en kıdemli ağasının işleri halledilmeden diğerlerinin kendi işiyle uğraşması pek yakışık almazdı. Kendi malı mülkü olanlar ve hatta ağanın küçük kardeşleri için bile geçerliydi bu anane. Özellikle ekim ve hasat zamanları bu nedenle tam bir koşturmaca şeklinde geçerdi. Herkes bir an önce kendi işine bakmak isterdi bir yandan.

Evet, bir harman zamanı daha, Mayıs ayının son günlerinden birinde Seydimen Köyü'nün şark tarafı Abov Dayı'nın sesiyle uyanmaya başlamıştı. Köyün en erken uyanan cins horozları bile Abov Dayı'nın gür sesinden sonra, ancak ötmeye başladılar. Abov Dayı, oğlu Hasan'a ilk iki seslenmesinden sonra, bu sefer sesinin tonunu biraz daha yükselterek bağırdı:

— "Ulen Hasan, daha kalkmayacak mısın? İşlerden haberin yok herhalde, Hobap'tan adam mı gelecek Hasan?"

Esasında hiçbir yerden adam falan geleceği yoktu. Abov Dayı'nın ailesi daha önce olduğu gibi, ortaklık olarak ekdikleri arazinin bütün hasat işlerini yapacaktı. Bu sesleniş, bir anlamda Hasan'a yerinin ve kimliğinin hatırlatılmasıydı.

Abov Dayı, Hasan'a sesini duyurduktan sonra bir ümit, harman yerinde daha dövülmemiş harmanın üzerinde yattığını tahmin ettiği diğer oğlu Memir'i uyandırmak istemişti. Ama Memir'i istenilen veya tahmin edilen bir yer ve zamanda bulmak çok az kişiye nasip olmuştur. Temel toplumsal alışkanlığımız olan genele fazla uymayanları deli diye yaftalamak Memir için de geçerli olmuştu. Memir, köyün neredeyse tüm kuyularını mesken tutmuş, sürekli inip çıkmakta, sağdan soldan temin ettiği ekmek parçalarını, yiyecek artıklarını özellikle köyün ortasındaki suyu çekilmiş bir kuyuya taşımaktaydı. Söylediğine göre yılanları bes-

liyordu. Bunun söylenceden daha ileri bir durum olduğu, habire elinde yılan taşımasından, arada koynunda bile yılan görülmesinden anlaşılıyordu. Ancak bu görüntüler, zaten üzerine atılı deli ithamının birer karinesi olarak benimsenmiş gibiydi. Bu nedenle pek kimse Memir'e ilişmez, onun da pek kimseyle iletişim kurduğuna rastlanmazdı. Fakat bu durumun, şu anda Abov Dayı için fazla bir önemi yoktu. Onun her zamankinden daha fazla adama ihtiyacı vardı. Zira yolma zamanı artık geçiyordu. Mercimeklerin bir an önce yolunması ve harman yerine taşınıp dövülmesi gerekiyordu. Gerisi daha kolaydı. Siz kolay denildiğine bakmayın, harman savurması ve elenmesi de az meşakkatli bir iş değildi ama buradaki kolaylık zaman baskısının azalmasıydı. Çünkü yolmanın ve harman taşıma işi olan şahranın gecikmesi, hasadın yakıcı ve kurutucu güneşe daha fazla maruz kalmasına neden olurdu. Bu da hasadın yabana saçılarak ziyanına yol açabilirdi. Emeğinden ve üç kuruşluk tohumundan başka sermayesi olmayan Abov Dayı için hasadın her bir habbesi değerliydi. Hasat neticesinde, ürün ortaya çıktıktan ve biderlik tohum ayrıldıktan sonra, kalan mahsul ekilen toprağın sahibi Y. Ağa ile paylaşılacaktı. Ortakçılığın kuralı buydu. Ağa sahip olduğu mülkünü ortaya koyar gariban bedenini, yani emeğini.

Anadolu'da ağalığın türlü anlamları ve yaşanışı olsa da, Barak Ovası'nda ağalık başlı başına bir vizyon ve karizma biçiminde görünürdü. Ağa, bilgisi, otoritesi, uzlaştırıcı, dürüst ve iş bilen niteliklerini haiz, bir anlamda politik yanı çok ağır basan bir figürdü. Zaten babadan oğula geçen yönü de bu politik yanın bir tezahürü gibiydi. Tabiî bunun 1900'ün ilk on yıllarındaki Türkiye için geçerli olduğunu da unutmamak gerekir. Bir yönüyle tarihi kökenleri olan bir önderlik ve liderlik arayışının

Memir'in mesken tuttuğu o kurumuş kuyu, sonradan taş ve toprakla dolmuş. Bizim evin yakınında olan bu eski kuyunun üzerine 'Kanatlı' bir dut ağacı dikmişti. Zira sonradan kuyuya dolan toprak, çoğu kış küçük çöküntüler meydana getirirdi. Ağacın şimdiki durumu böyle. (2015)

kırsal kesimdeki karşılığı olan ağalık, adaletsiz bir geleneğin devamı olmakla birlikte, 20. yüzyılın ilk yarısında Barak Ovası'nın önemli bir toplumsal gerçekliğiydi. Ağalık, insanların birlik olma ve dışarıya karşı korunma güdülerinin ataerkil bir gücün gölgesinde var oluşuydu da. O zamanın koşullarında, toplum halinde yaşamanın en azından kırsal kesimde doğal bir sonucu olarak görülüyordu sanki. İnsanların tarih boyu kendilerine bir topluluk önderi arayışına girmelerinde belki çok daha fazla faktör söz konusu ama doğrusu bunun uslanmayan bir beşeri alışkanlık ve istek olduğu da açık. Kısacası o vakitler, ağaların ve çocuklarının köyde tam söz sahibi olduğu zamanlardı. Herkesin bildiği, resmi olmayan ama geleneksel bir kural, köy hayatında ağanın varlığını her şeyin merkezine taşıyor gibiydi.

Abov Dayı'nın tam bilincinde olduğu basit ama hayati gerçekler, işte tüm bu tür toplumsal normlardı. O, daha çocukluğundan itibaren bu gelenek ve toplumsal alışkanlıkların içinde yoğrulmuştu. Bu geleneklerin yanlışlığını çoğunluk gibi belki O da biliyordu. Fakat hayatın pratik gerçekleri genelde hakkaniyete uygun düşmüyor işte. Toplumsal olanları gibi tüm alışkanlıklar ekseriyet için bir süre sonra hayatın en önemli kuralı haline gelebiliyor. Yanlış olduğu bilinse bile alışkanlık biçiminde edinilen davranış kalıpları zaman içinde bağımlılık yaparcasına bireylerin üzerine oturabiliyor. Adet haline geliyor neredeyse. Hülasa, Abov Dayı'nın bu erkenciliğini ve aceleciliğini de tüm bu yaşam birikimlerine bağlamak sanırım normal görülebilirdi o zaman için.

Abov Dayı, oğlu Memir'i uyandırmak için köyün poyrazındaki harman yerine gitmişti. Yolmaya başlamalarının üzerinden ancak bir hafta geçmişti. Bir haftada yoldukları mercimek kucaklarını yabanda bırakmak yerine hemen köye taşımışlardı. Abov

Dayı, harmanı yabanda tutmayı pek sevmezdi. Her yolma günü ikindiye kadar, artık sararmaya yüz tutmuş mahsulü üzerindeki bodur mercimek bitkisini kökünden çıkarıp kucak dedikleri küçük yığınlar halinde biriktirirlerdi. Bu kucakların bir araya getirildiği yığına da ravak derlerdi. İkindiden sonra ise, emektar atı rahvanın arkasındaki arabanın üzerine ahşap sırık ve tahtadan yaptığı ve şebeke diye adlandırdıkları kafes benzeri derme çatma yöntemle mercimekleri köye taşırlardı. Her ne kadar Abov Dayı'ya pek uymasa da, şahra genelde yolma işi tamamen bittikten sonra toplu şekilde tüm hasat için yapılırdı köyde.

Abov Dayı tahmin ettiği gibi, Memir'i bulamadı harmanın üzerinde. Hatta yatak ve yastık kabilinden sürekli harmanın yanında tutulan ve gündüz üzeri kalın bir örtüyle kapatılan eski şilteler ve yorgan her zamanki şekilde duruyordu. Demek ki, dünden beri kimse dokunmamıştı bu yatak yorgana. Ya Memir geceyi burada geçirmedi ya da bu malzemelere hiç ihtiyaç duymadan harmanın üzerinde öylece uyudu. Bu durum Abov Dayı'yı pek şaşırtmadı, zira havalar ısındıktan sonra Memir'in geceleri nerede geçirdiği bir muamma gibiydi. Çoğu zaman horantayla beraber sofraya oturması bile istisnaydı bu mevsimde. Nerede ne yer ne içer pek kimse bilmezdi. Kimseye çaktırmadan evde bulduğu çoğunlukla arpa, bazen de buğday ekmeğini ayranla mı yerdi, bazı zamanlar Abov Dayı'nın aklına takılırdı. Zira evde, tel dolaptaki peynir ve sarı yağ dışında her zaman yemek olarak bir şeyler bulmak mümkün değildi. Ki bu yiyecekler de bozulmasın diye aşırı tuzlu şekilde saklanırdı ve doğrudan tüketilmesi zordu. O zaman geriye ya sabahtan kalma o günkü ekmek çeşidinin kalanını ya da Emine Hanımın oğlu için özel olarak ayırdığı yiyecekleri tüketiyor olmalıydı. Ama Memir'in yiyecek içecek konusunda

hiç sesli şekilde kimseden bir talepte bulunduğunu işitmemişti. Velhasıl, artık delikanlı çağındaki Memir, diğer işlerinde olduğu gibi, yeme, içme, uyuma gibi ihtiyaçlarını da herkesten farklı olarak giderirdi.

Abov Dayı'nın Hasan ve Abit'ten sonra üçüncü oğlu olan Memir daha bebekliğinden itibaren farklıydı zaten. Ne tepkileri ne de ilgi duyduğu şeyler normal bir bebekten beklenecek şeyler değildi. Daha bebeklikten itibaren Memir'in toprağa ve üzerindeki börtü böceğe yaklaşımı ve ilgisi dikkate değerdi. Küçücük bir çocuktan yerdeki karınca ve diğer böceklere nasıl müşfik davranması beklenebilir ki? Memir, diğer çocuklardan çok farklı şekilde bu küçük canlıları ürkütmeden saatlerce seyredebilirdi. Bırakın onlara en küçük zarar vermeyi, çoğu zaman yuvalarında "nasıl daha rahat ederler" kaygısıyla karıncaların etrafını taştan çevirirdi. Adeta kale yapardı karınca yuvalarına. Diğer çocukların kuşları avlamak için kurdukları tuzaklar, yuvalarını bozmaları ve sapan kullanmaları ıstıraptı onun küçük yüreğine. Hele o karınca yuvalarını bozanlar, küçük böcekleri ezenler içini burkardı Memir'in. Onun bu masumane küçük canlılardan tek beklentisi sessiz şekilde onları seyredebilmekti. Yani basit bir merak duygusundan öte bir şey değildi meselesi. Tabiî bu durum, diğer çocukların dikkatinden hiç kaçmaz, daha o zamanlar anormalliğine yorulurdu.

Memir'in toprağa ilgisi ise daha bir başkaydı. Daha yeni emeklemeye başladığı zamanlarda bile, evin içinde kerpiç duvarların sıvasının açıldığı yerlerde veya dışarıda toprak üstünde, fırsat bulduğu her an toprağı hemen ağzına götürürdü. Tabiri caizse, bebeklikten itibaren çocukluğu boyunca ciddi bir toprak yeme sorunu vardı. Şimdi dahi, özellikle pürüzsüz beyaz toprak gördüğü zamanlar kendine zor hâkim olurdu. Hatta bazen ola-

mazdı da. Çocukluğu boyunca avuç avuç toprak yediğine köyde şahit olmayan kalmamıştır herhalde.

Memir'in, tüm bunların yanında, her şeye çok çabuk inanan saf bir tarafı da vardı. Çok çekmişti bu hasletinden ama insanlara karşı o masumane iyiniyetini hiç kaybetmiyordu. Sürekli kandırılmanın burukluğuyla, çözümü insanlardan uzak durmakta bulmuştu kendince. Çünkü ne zaman birilerine yakınlık gösterse ya maskara ya da alay edilecek bir durumun içinde bulabiliyordu kendini. İşin aslına bakılacak olursa, neden böyle olduğu konusunda hiçbir fikri de yoktu. İnsanların kinayeli ve ikircikli söz ve davranışlarına bir türlü anlam veremiyordu. Neden böyle bir davranışa gerek duyuluyordu, bir insan sözü niye dolandırır ki? Memir'in pek anlam verebildiği şeyler olamamıştı bunlar. En son, sanırım insanlar kendilerini başkalarından daha akıllı göstermek veya can sıkıntısından kurtulup bir nebze eğlenmek için böyle davranıyorlar diye düşünmeye başlamıştı. Ama Memir insanlara karşı iyiniyetini hep muhafaza ediyor ve her şeye çarçabuk inanmaya meyyal yapısını hiç bozmuyordu. Tek çareyi insanlarla çok fazla muhatap olmamakta bulmuştu ki öyle de yapıyordu genelde. Bu nedenle küçüklüğünden beri ilgi duyduğu hayvanlara daha fazla yakınlık duymaya başlamıştı. Hatta çoğu kişinin büyük tiksinti duyduğu fare ve yılan gibi hayvanlar bile onun için sıradan hayvanlar halini almıştı. Memir'e göre son derece yalın ve tekdüze bir davranış kalıbı olan tüm bu hayvanlar, insanın yanında daha anlaşılır ve normal kalıyordu. İnsanın gariplikleri ve tuhaf davranışları yanında hiçbir hayvanın esamesi bile okunamazdı. İşin garibi Memir'in hayvanlara gösterdiği yakın ilgi, sanki onlarda da karşılık buluyordu. Bozkırda karşılaşılabilecek en yabani hayvan olan yılanların Memir'e karşı sergilediği uysallık ve tepkisizlik şaşkınlık vericiydi. Memir için yılanlar cebinde ya

da üzerinde taşınabilecek kadar yakın canlılar olmuştu. Köyde hiç kimse, bu denli bir arada yaşamasına rağmen, Memir'in herhangi bir hayvan tarafından ne ısırıldığına ne de sokulduğuna tanık olmuştu. Hatta yılanlara karşı bazen köylü için cankurtaran gibiydi. Köylü kadınlar ekmeklerini evlerinin yanında, içerisini topluca kesmik dedikleri sap, çalı, çubuk ve odun parçaları ile doldurdukları ocaklık denilen yapılarda pişirirdi. Bazen taş ve kerpiçten yapılmış bu yapılardaki yakacakların arasında yılan görülmesi önemli olay olurdu. Herkes Memir'i çağırırdı. Memir gayet sakin bir şekilde sap ve çalı çırpının arasına girer, her nasılsa bir anda yılana ulaşır ve onu elleriyle yakalayıp götürürdü. Bir keresinde, elindeki yılanın zorla yere düşürülüp taşla ezilmesi onu fazlasıyla rahatsız etmiş ve bir müddet kimsenin muhitine yılan yakalamaya gitmemişti de millet soluğu köyün büyük ağasının yanında almıştı. Memir, ancak rica minnet köylünün ocaklığında, ahırında ve ambarında gizlenen yılanları çıkarmaya devam etmişti.

Güneşin ilk ışıklarının turuncu çizgileri hafiften belirirken Hasan da Babasının son haykırışlarıyla irkilip kalkmıştı. Babasının ilk seslenişinde uyanmıştı aslında ama sabahın bu tatlı serinliğinde, dam üstündeki hafif nemlenmiş yorganın altından çıkmak için acele davranmak hiç içinden gelmemişti. Sabaha karşı havanın iyice serinlemesi gün boyu sıcaktan bunalan Barak insanının çok hoşuna giderdi. Bilhassa sabaha karşı bu üç dört saatlik muhteşem dinginlik ve serinlik vakti, insanın tüm tembellik ve gevşeme duygularını kabartacak türdendi. Hasan ayağa kalkar kalkmaz hanımı Esma ve çocuklarına seslendi. Esma Hanım Hasan'dan çok daha tez canlı birisi olduğundan çoktan yaban hazırlıklarına girişmişti bile. Lakin çocuklar, sabah serinliğinin tatlı uyuşukluğunda öylesine güzel uyuyorlardı ki, Hasan

kıyamadı çocuklara, kendileri yaban hazırlıklarını görene kadar da çocukları uyarmamaya karar verdi. Zaten sabah serinliği öylesine rutubetli bir havaya dönüşüyordu ki, adeta insanın kanını damarlarında mayıştırıyordu. Ama Hasan'ın 11 yaşındaki büyük oğlu Cuma dedesinin bağırışlarından olsa gerek, çoktan uyanmıştı. Onun hareketlendiğini gören Hasan hemen:

— "Cuma, dün orakları keskinlemeyi unuttum, yabana gidene kadar sen hallet o işi" deyiverdi.

Zaten bir işin ucundan tutma gayesiyle hareketlenen Cuma da her zamanki uysal haliyle:

— "Tamam" dedi ama babasının bu isteğini pek anlamadı doğrusu. Orak, arpa ve buğday hasadında kullanılırdı genelde. Oysa mercimek bitkisi, arpa ve buğdaya göre daha kısa ve samanı daha değerli olduğu için elle köküyle çıkarılırdı, yani yolunurdu. Orakla biçilmezdi. Belki babası bazen mercimeğin içinde karşılaştıkları kalın otları kesmek için istiyor olabilirdi ama Cuma sabahın bu vaktinde bunun sorgulamasını yapmaya hiç niyetli değildi. Kendinden isteneni sessizce yapmaya koyuldu.

Hasan daha askere bile gitmeden evlendirilmiş, otuzuna geldiğinde dört çocuğa karışmıştı. Hasan babası kadar dış dünyaya kapalı biri değildi. Maddi koşulların ağırlığını ve ortakçılığın yükünü hep üzerinde hissetmiş biriydi. Buna karşılık, kendilerine ait olmayan bu çorak topraklara hiç de babası gibi bağlılık duymuyordu. Bir an önce işleri yoluna koyup şehre gitmeyi ve orada emeğiyle geçinmeyi kafasına koymuştu. Artık gideceği yer Nizip, Antep veya başka bir yer mi olur, orasını tam kestiremiyordu ama gidecekti. İhtiyaç duyarsa yine gelirdi. Zaten bildiği topraklardı burası ve iyice özümsediği işti bu ortakçılık uğraşı.

Hepi topu bir saatlik hazırlık evresinden sonra, maaile yaya

Sol tarafta ağaçların olduğu yükselti 'Ali Derviş'... 'Ali Derviş Tepesi'nden 'Karşı Dağ'a doğru bir yol gider işte böyle... (2015)

olarak mercimek tarlasının yolunu tutmuşlardı. Yalnız Emine Hanım ve evin küçük kızı Zehra köyde kalmıştı. Neticede, evde halledilmesi gereken işler ve ahırda ilgilenilmesi icap eden hayvanlar vardı. Köy yerinde ev, hiçbir zaman ıssız bırakılacak bir mekân değildir zaten. Yarım saatlik bir yürümeden sonra, köyün batısındaki Ali Derviş Höyüğü'nün kuzey tarafında ve 'Ağ Daşın Altı' diye tarif edilen bölgedeki yarı kıraç yarı kepir tarlaya ulaşmışlardı.

Yol boyunca düşünceli olan Abov Dayı, tarlaya ulaştıklarında hafif bir tebessümle arkadan gelenlere seslendi:

— "Helal olsun bizim Memir'e, valla işi yarılamış neredeyse!"

Memir, tüm aile daha tarlaya gitme hazırlıkları görürken, çoktan mercimek tarlasına gelmiş ve yolmaya başlamıştı mercimekleri. Abov Dayı'nın fark ettiği gibi, geceyi yastık yorgansız harmanın üzerinde geçirmiş ve daha ortalıkta pek ışık huzmesi dahi yokken yola koyulmuştu. Geldiğinden beri yolma işinde, tam beş baş gidip gelmişti Memir. Yani tarlayı enlemesine, bir in-

sanın çömelmiş vaziyette kollarının uzanabileceği genişlik kadar, on kez kat etmişti. Tarlanın yirmi beş metre eninde olduğunu düşündüğümüzde, yani bir buçuk metre kol genişliğinde toplam iki yüz elli metre kadar alanı tek başına o vakte kadar yolmuştu. Zaman baskının bu kadar fazla olduğu bir anda gayet iyi bir iş performansıydı. Abov Dayı'yı bir nebze olsun gülümseten şey, işte böyle özverili yapılan güzel işlerdi.

Tüm aile, kuşluk güneşi iyice yükselip ortalığı ısıtana kadar, sabah serinliğinin de katkısıyla, epey bir mercimek alanını yolmayı başarmıştı. Zaten işin zor kısmı da asıl bu vakitten sonra başlıyordu. Kuşluk çıktıktan sonra güneş sanki Barak Ovası'na daha bir yakınlaşırdı. Ortalık öyle bir dinginleşir, hayvan ve çalışma sesi dışında adeta sessizlik çökerdi. Birkaç cırcır böceğinin hiç değişmeyen melodisiyle ötüşü ortalığı bir nebze kaplardı. Tabiî bir de yolunan mercimek bitkisinin tanelerini barındıran ve yöre insanın 'badıc' dediği kurumuş kabukların birbirine değerken çıkardığı hışırtılar olurdu.

Sıcaklık öyle bunaltmıştı ki, bir ara Memir yaptığı işe kesintisiz devam ederken herkesin duyabileceği bir sesle:

— "Şimdi iyi bir çoban iti olasın, küplüğün altındaki çamura giresin, başına küpün suyu da şıp şıp diye damlaya…" diye iç geçirdi.

Haliyle herkeste hafif bir tebessüm hâsıl etti bu garip nida. Küplük, o zamanlar yazları nispeten serin su içmek için kullanılan büyük kilden küplerin evin dışında tutulduğu kerpiçten küçük gölgeliklerdi. Sürekli su doldurulup içildiği ve eskiyen küplerin sızdırması nedeniyle, yerden desteklerle biraz yüksekte duran küplerin altındaki boşluk genelde çamur olurdu. Özellikle yaz günleri, o çamur börtü böceğin mekânı olurdu. Bazen de durumdan istifade etmek isteyen köpekler, bu serin çamuru bu-

naltıcı sıcaktan geçici bir kaçış yeri yapardı. Çok iyi bir hayvan dostu ve gözlemcisi olan Memir'den başka kim daha iyi anlayabilirdi ki o hayvanların bu iştiyakının gerekçesini?

Abov Dayı, kuşluk vakti ancak yarım saat süren ekmek molası hariç, sabahtan beri çalışmanın ve sıcağın etkisiyle iyice terlemiş ve biraz da yorulmuştu. Bir an arkaya doğru şöyle bir göz gezdirdi yolunmuş mercimek kucaklarına doğru. Gözü, sabah getirdikleri ve hayvan postundan yapılma su tuluğunu arıyordu. Çocukları güneşten ısınmasın diye yoldukları mercimek kucaklarından birinin altına koymuş olmalıydı. Sabah yemek yedikleri mercimek kucaklarının olduğu yere doğru gittiğinde, diğer yolma kucaklarından daha kaba duran bir mercimek kucağı yığının altında buldu su tuluğunu. Sabahtan beri işe öylesine yoğunlaşmış Abov Dayı, tulukta çok az su kaldığını hoşnutsuz şekilde fark etti. Bir miktar içtikten sonra, su tulumuyla birlikte ciddi bir uyumla aynı hizayı koruyarak yolma faaliyetine devam eden çocuklarının yanına doğru ilerledi. Yanlarınca varınca, elindeki su tuluğunu göstererek:

— "Uşak suyu bitirmişsiniz." dedi. Sonra Memir'e yönelerek:

— "Hadi bakalım bir koşu köye git Memir, it olmayı bile göze aldığın şu küplükten bize soğuk su getir, anan taze ekmek versin, öğle yemeği için iyi olur." diye ilave etti.

Ailenin diğer fertlerinden çok önce işe başlayan Memir, bu tür bir teklifi hiç beklemiyordu. Genelde yolma sırasında köye gidip gelmelere ve bu tür ufak tefek işlere ağabeyinin çocukları gönderilirdi. Ancak sabahtan beri çömelir vaziyette çalışmaktan iki büklüm olmuş ve sıcaktan bunalmış vücudu, daha zihninin durumu düşünmesine fırsat dahi vermeden onu ayağa kaldırmıştı. Babasından aldığı su tulumundaki kalan suyu, ağabeyinin çocuklarına içirir içirmez köyün yolunu tuttu.

Abov Dayı'nın evi Y. Ağa'nın evinin doğusunda, ona yakın bir yerdeydi. Geçen yıl derme çatma şekilde inşa ettikleri küplükte iki evin arasında kalıyordu. Emine Hanım, küplükteki büyük su küpünü, havalar ısındıktan sonra hemen her sabah doldururdu. Haftada bir de küpün içinin iyece yıkanması gerekirdi. Her ne kadar küpün üzerini örtecek ahşap bir kapak olsa da, sürekli açılan küp ve kapak aralığından sızabilen toz toprak küpün dibinde su dışında şeylerin birikmesine sebep olabiliyordu. Zaten küplüğün önünde kapı benzeri bir engelin olmaması, çocuklar dâhil herkesin su küpüne rahatlıkla ulaşmasına ve gölgelik amacıyla yapılmış kenardaki duvara asılı tas ile doğrudan küpten su içilmesine olanak veriyordu. Evlerin kenarında olması hasebiyle, evlerle doğrudan bir bağının da olmaması küplüklere yaz günü adeta bir sebil hüviyeti kazandırıyordu.

Memir, yorgunluğuna ve sıcak havaya rağmen kısa sürede eve geldi. Anası, babasının isteği üzere, daha sabah saçta pişirdiği taze yumuşak ekmekleri bir bez parçasına yerleştirerek, bezin dört ucunu birleştirip düğüm yaptı. Çıkın denilen bu taşıma biçimi, bilhassa yiyecek maddelerinin en favori sevk şekliydi. Çıkın yabana gittiğinde düğüm çözülüp dört tarafa doğru açıldığında bir nevi sofra işlevi görüyordu. Memir, köye gelirken suyu su küpü yerine evlerinin biraz uzağındaki köylülerin kara kuyu dedikleri derin kuyudan almayı düşünmüştü. Çünkü oranın suyu daha soğuk olurdu. Ancak gelirken kuyunun başındaki davar sürüsü dikkatini çekmiş ve birilerinin hayvanlarını suladığı belliydi. Bu yüzden kuyu yerine küplükten su almak daha mantıklı ve kolayına geldi. Fazla vakit kaybetmeden oraya yöneldi. Evlerinden küplüğe giderken küplüğün poyraz gölgesinde oynayan çocukları uzaktan fark etmemişti. Ergenliğe adım atmak üzere olan bu kalabalık ço-

'Kara Kuyu'nun şimdiki hâli... (2015)

cuk taifesiyle karşılaşmak istemezdi. Zira kendisine laf atacaklarını ve küçük çaplı bir gerginlik çıkacağını artık iyice tecrübe etmişti.

Ergenlik çağı yaklaşan çocuk kısmı, tüm masumiyetlerine rağmen, bazen özellikle zayıf ve farklı olanla alay etmeyi kendileri açısından iyi bir eğlenceye dönüştürebilir. Hele ki Memir gibi saflığı ve farklılığı bu kadar alenileşmiş bir garip onlar için iyi bir hedeftir. Memir de, sanki onların amacına hizmet etmek ister gibi, çocukların kendisine sataşmasına kızar ve onları tuhaf hareketler ve sesler çıkarmak suretiyle korkutmaya çalışırdı. Tabiî Memir, küplüğe yaklaştığında iş işten çoktan geçmiş ve muziplere yakalanmıştı bir kere. Başta Y. Ağa'nın oğlu A. olmak üzere, tüm çocuklar hep bir ağızdan:

— "Deli Memir, Deli Memir
Yılanın kuyruğunu kemir!"

şeklinde bağırmaya başlamışlardı. Memir, normalde fiziki bir tepkide bulunmaz, garip hareket ve seslerle çocukları korkut-

maya çalışırdı ama bu sefer nedense gayri ihtiyari yerden aldığı taşlarla çocukları korkutup uzaklaştırmak istemişti. Aslında küçüklüğünden beri taş atmak konusunda iyiydi. Bazen, köyde olsun yabanda olsun kendince belirlediği hedefleri taşla vurmaya çalışırdı. Fakat bugün, sabahtan beri çalışmanın yorgunluğundan mı, yoksa bir an önce tarlaya yetişmenin aceleciliğinden midir neden, korkutmak için çocuklara doğru attığı bir taş hayatını kökten değiştirecekti. Taş çocukların yakınına, onları korkutmak için atılmıştı ama çocukların tam üzerine gitti. Üstelik taş, Y. Ağa'nın oğlu A.'nın kafasına değmesiyle, çocuğun feveranı ortalığı inletti. Aslında taş o kadar hızlı ve sert değmemişti. Şekilsiz bir taş olduğu için sivri kısmı A.'nın kafasına değdiği yerde, saç derisini biraz kaldırmıştı. Fakat A.'nın feryadı, bir anda eğlenceyi kesmiş ve herkes şaşkınlıktan dona kalmıştı. A. bir yandan ağlarken bir yandan da kafasını ovuşturuyordu. Kafasını ovuştururken ellerinin kana bulaşması çocuğu daha da korkutuyor, bağırması artıyordu. Bu arada eline bulaşan az miktar kanı ağlarken yüzüne gözüne sürüyor, gözyaşlarıyla az miktar kan tüm yüze yayılıyor ve göreni ilk anda dehşete düşüren bir manzaraya neden oluyordu. O ara, iki katlı kerpiç evinin üst kattaki camlarından birinden Y. Ağa'nın kafası belirdi ve uzaktan oğlunun halini görünce hiddetle camdan uzaklaştı. Geliyordu.

Y. Ağa, H. Ağa'nın çocukları arasında çabuk celallenmesi ve akabinde ağzına geleni söylemesi ile namlanmıştı. Köyde kardeşlerinin bile çekindiği birisiydi. Bu durumda, eski bir azap çocuğu ve ortakçının oğlu olan saf ve garip Memir'in nasıl bir hissiyatta olabileceğini, varın siz düşünün. Annesi Emine Hanım sanki olabilecekleri hissetmiş gibi, küplüğün başına koştu ve oğlunu eve götürmek istiyordu. Memir'in gözü, Y. Ağa'nın evinin ikinci ka-

tındaki giriş balkonlarındaydı. H. Ağa'nın yaptırdığı bu iki katlı kerpiç evin ikinci katına, güneyde ve kuzeyde yapılmış iki çıkıntı şeklindeki balkondan girilebiliyordu. Bu yüksek seki şeklindeki açık çıkıntılar, gündüz gölgelik ve akşam serinlik mekânı olarak da kullanılıyordu. Şimdi Memir'in akıbeti oradan çıkan şahsın ruh haline bağlıydı. Umulan oldu, Y. Ağa kızgın şekilde söylenerek elindeki 'hızeren' denilen ince değneğiyle, ikinci katın güney girişindeki balkonda ayakkabısını giyerken belirdi. Bu, Memir'e yetti. Memir, elindeki ekmek çıkınını ve su tuluğunu fırlatarak, kalan tüm dermanıyla köyün kuzeyindeki yola doğru son sürat koşmaya başladı. Zavallı Memir, öyle bir koşuyordu ki, sıcak ve durgun havada toprak yolun tozu neredeyse cins bir atınki kadar yoğun kalkıyordu. Sonradan köylüler bu durumu; "deli gücü işte" diye nitelemişti. Bu arada, ilk şaşkınlığı atlatan A. ve arkadaşları da koşan Memir'i arkadan taş yağmuruna tutmuştu. Bu, Memir'in daha da hızlanmasına sebep olmuştu. Emine Hanım, bir ümit Memir'in arkasında koşmaya yeltendiyse de, yaşlı kadın beş on adım sonra tükenen dermanına karşı koyamadı, durdu. Sadece son derece üzgün ve bitkin bir sesle:

— "Kaçma Memir, kaçma..." diyebildi.

Memir öylesine hızlı koşuyordu ki, bir müddet sonra köyün biraz kuzeyinde yer alan yüksekçe engebenin tepesinde, ancak keskin gözleri olanlarca siyah bir nokta olarak seçilebiliyordu. Bu Memir'in Seydimen'den son görünüşü olacaktı.

Yıllar sonra, ağabeyi Hasan, Maraş'ta Memir diye bir kimsesizin dolandığını haber almış ve oraya gitmişti. Ancak tüm arama ve sormalarına karşın Memir'in izine ulaşamamıştı. Memir kayıplara karıştı ve bir daha ondan hiç haber alınamadı. Şu fani âlemin kimsesiz kayıplar zincirine yeni bir halka oldu yalnızca.

Hafız

Seydimen'in güneybatı ucunda, köyün yetişkin erkeklerinin bir araya geldiği, Y. Ağa'nın odası denen, bir giriş ve genişçe bir salondan müteşekkil yapının giriş kısmında, ocaktaki acı kahvenin kokusu ortalığa buram buram yayılıyordu sabahın erken vakti. Bir yandan ocakta ağır ağır olgunlaşan bu acı kahve beklenirken, bir yandan ağızlarda yanan cıgara kâğıdına sarılı kaçak tütünün yoğun dumanı, neredeyse göz gözü görmeyecek biçimde odanın giriş kısmına dağılmıştı. İçeridekiler için gayet olağan olan bu görüntü, ortama yabancı olanları ilk girdiklerinde sersemletecek kadar ağır bir havaydı aslında. İçeriye istenilen şeyleri, bazen dışarıdan getiren çocukların, buraya girip çıktıktan sonra dumandan etkilenip hafif sendeleyerek yürümeleri, arada karşılaşılan durumlardandı o zamanlar. Bu çorak bozkırda o dönem, sabahın erken vakti acı kahve veya bulunabilirse çay eşliğinde kaçak tütün öyle böyle bir alışkanlık değildi. Ölçü bir iki cıgara kâğıdı sarımı değil, ceplerde taşınan ve tabaka denilen tütün kaplarındaki tütünün bitmesiydi. Kimse içilen cıgara âdetine bakmaz, tabakasındaki tütün miktarına göre hareket ederdi. Tütün, kendi tabakasında bitti veya az kaldıysa bir başkasının tabakasına uzanırdı. Bir kişi de, eğer tabakasını masa veya başka açık bir yerde tutuyorsa, kimse o tabakaya uzanmak

için izin bile istemezdi sahibinden doğru düzgün. Ortalığa bırakılmış tütün tabakası, sanki herkesin kullanımına açık demekti. Hâliyle, bir nevi umuma açık ve karşılıksız kahve işletmesi gibi olan bu odalar, kaçak tütünlerin sıradan bir şeymiş gibi habire sarılıp içildiği mekânlardı.

O zamanlarda çay ve kahve tütünden daha kıymetliydi. Tütün, Anadolu'nun yakın kısımlarında, her ne kadar izne tabi de olsa, daha çok üretildiğinden Barak Ovası'ndakiler için ulaşması nispeten daha kolaydı. Kahve, sıklıkla Halep'ten getirilen ve herkeste bulunmayan özel bir içecekti. Çay ise kolay bulunmazdı. Bu nedenle, hayatını yıllardır Y. Ağa'nın bu odasında geçiren Hafız, hiçbir kahve tanesini dahi ziyan etmeden çok itinalı bir şekilde yeşil kahve çekirdeklerini kavurur ve sonra dibekte dikkatle döverdi. Gerçi bu işleri daha önce yapmıştı, şimdi, esasen dünden sabırla pişirilmiş kahvenin biraz ısıtılma süreci yaşanıyordu. Acı kahveyi damıtarak pişirme serüveni o kadar kolay ve basit değildi. Acı kahveyi, farklı büyüklükteki cezvelerde birbirlerine aktararak yavaş yavaş dikkatle köz veya ocak üstünde pişirmek uzmanlık istiyordu. İşte yıllardır herkesin uğrak yeri bu odayı kendine mesken tutmuş Hafız, zamanla acı kahve pişirmenin iyi bir ustası olmuştu. Onun kahvesi köyde iyice meşhur olduğundan, epeydir her sabah köyün ileri gelenleri gözlerini açtıktan sonra soluğu Y. Ağa'nın odasında alırdı. Hafız da, bu durumu kanıksamış olacak ki, her sabah ilk iş kahve cezvelerini yoklar ve duruma göre mangalın veya ocağın ateşini yakardı.

Hafız, yaşı artık kemale ermiş, çok güngörmüş, tabaat sahibi, nüktedan, muzip ve garip bir adamdı. Bundan yaklaşık 15 sene önce bir öğleden sonra ansızın çıkıp gelmişti Y. Ağa'nın odasının yanına. Köyün en güney ucundaki yerlerden biri olduğu için, bu

Hafız'a mesken olan o 'oda' ve yanındaki yaşlı dut ağacının mevcut hâli... (2015)

oda, Suriye ve komşu 'emmioğlu' Nohu köyü tarafından gelenleri ilk karşılayan binaydı Seydimen'de. O gün, yaya olarak uzun mesafe kat eden Hafız, susuzluktan damağı kurumuş ve nefes nefese odanın yanındaki büyük dut ağacının gölgesinde oturanların yanına kendini zor atmıştı. Niyeti, suyunu içip biraz soluklanıp Antep'e doğru bir vasıta bulmak ümidiyle yoluna devam etmekti. Ancak Hafız için Seydimen'e geliş o geliş olmuştu.

"Ağanın yeri yüksek
Kurulmuş dut gölgesine,
Seyreder âlemi,
Garibin yolu uzun, suyu yok
Kuru damağını ıslatmak ister."

Hafız, daha selam dahi vermeden hemen oracıkta düzdüğü bu sözler oturanların hiç beklemediği bir şeydi. Aslında giysileri çok eski ve düzensiz olmayan, fakat üstü başı toz içinde, yorgun ve terden yüzü gözü ıslanmış bu adamın, su veya soluklanmak

için yaklaştığı belliydi ama bu girizgâh, zaten muhabbet düşkünü Y. Ağa'nın da hoşuna gitmişti.

"Hey babanın gülü, suyumuz çok, yerimiz geniş, selamsız bile olsa misafire gönlümüz de soframız da açık" dedi hemen Y. Ağa.

Hafız, bu hazır cevaptan gayet memnun şekilde yorgunluğuna rağmen hemen selamını verdi, hazirûn da aldı. Hafız'a ağacın gölgesindeki satıl denen ahşap su kovasından koca bir tasla su ikram edildi. Bu arada Y. Ağa: "Nereden gelir, nereye gidersin Garip?" diye sordu. Hafız, Suriye'den geldiğini Allah nereyi nasip ederse oraya gideceğini söyledi. Y. Ağa, "Yolun uzun, sonu belli değil, otur hele" dedi Hafız'a.

Hafız'ın tam olarak nereli olduğunu kimse öğrenemedi hiçbir zaman. Soranlara, memleketi olarak hep "Suriye" derdi ama daha fazla detaya girdiğine kimse şahit olmamıştı. Bazıları tüm bu gizemden hareketle, 'namus meselesi' derdi Hafız'ın bu memleket belirsizliğinin sebebi olarak. Bu durum kanıksandı, kimse de fazla kurcalamazdı Hafız'ın geçmişini, o da anlatmazdı keza. Ama geçmişine dair tüm bu muğlâklığa inat, sanki adının hakkını verir gibi Hafız'da müthiş bir hafıza, ezber yeteneği ve sözlü anlatım meziyeti vardı. Barak Türkmenleri'nin neredeyse tüm destansı hikâyelerini, meselelerini, ağıtlarını, türkülerini bilir, sanki onları yaşamış, birebir görmüş gibi anlatır ve söylerdi. Hâliyle o dut ağacının altında, geldiği ilk gün, bu konular da, her zamanki gibi, çok çabuk açıldı. Hafız'ın, Barakların geçmişine dair bildikleri ve anlatma kabiliyeti hazırda olanların hemen dikkati çekti. Herkes, büyük bir hayret ve şaşkınlıkla, Hafız'ın bu mevzulara hâkimiyetini ilgiyle dinliyordu. Zaman çabuk ilerlemiş ve güneş batmaya yüz tutmuştu. Böyle bir vakitte, Barakeli'nde hiçbir ağanın mekânından kimse gönderilmezdi. Nitekim öyle de oldu.

Hafız'ın muhabbetine bir hayli ısınan Y. Ağa, Hafız'ın bir ara gitmeye yeltenmesini fark edince, "Hiç kımıldama, ayıp" dedi. Barak kültürünü çok iyi bilen Hafız, bunun anlamını biliyordu. Misafir edilecekti. Esasında Hafız da, Y. Ağa ve çevresindekilere yakınlık hissetmiş, bu insanların hayata bakışından hoşnutluk duymuş ve ortama hemen alışmıştı. Gidecek bir yeri ve varacak bir hedefi olmayan Hafız, o gece diye konaklayacağı Y. Ağa'nın bu misafir odasına, içinde birkaç parça şahsi eşyası olan çıkını ile bundan böyle adam akıllı yerleşip kalacaktı.

Barak'ta, oda denen ve ağanın evinin yakınında yapılan, giriş ve genişçe bir odadan müteşekkil bu iki gözlü yapılar, ağanın gece hariç vaktinin büyük kısmını geçirdiği yerlerdi. Sabahtan yatsıya kadar ağa, yetişkin erkek yakınları, çalışanları ve şendik denen erkek misafirleri bu odanın içinde veya gölgesinde vakit geçirirdi. Yatıya kalan erkek misafirler de, geceyi bu odalarda geçirirdi. Kendine ait bir tuvaleti de olan bu odalar, sahibinin ailesinin ikâmet ettiği evden bütünüyle bağı kopmuş binalardır. Yalnızca, misafirlere yemek ve sair ikramlar evden getirilirdi. Velhasıl, misafirlerin yatıya kalacağı bir yer olarak tasarlanan Y. Ağa'nın bu odası, artık Hafız'ın da evi gibi olmuştu.

İşte bu mekânın giriş kısmında Hafız, şimdi, büyük oranda dün hazırladığı acı kahveyi yavaş yavaş ısıtmakla meşguldü. Y. Ağa, köydeki tüm kardeşleri ve her zamanki ekip hazır olunca, kahve vaktinin geldiğini ima eder gibi: "Oldu mu Hafız?" diyerek kahve cezvesini işaret etti. Hafız, öyle olmasa da, sanki bu talimatı bekliyormuş gibi, hemen Y. Ağa'nın büyük ağabeyinden başlayarak, güzel desenli ve kulpsuz kahve fincanları ile odada hazır bulunanlara birer, isteyene ikişer defa acı kahve servis etti. Bu kahve ikramı, ortamdaki kahve kokusunu biraz daha artırdı

ve sigara dumanının o ağır havasını bir nebze dindirdi. Hafız'ın kahve servisi tam bitirmişti ki, dışarıdan;

"Sâdın, Sâdın, Sâdın" şeklinde bir bağırtı duyuldu.

Hafız, böyle bir anı beklermiş gibi, "Yeri ağam yeri, seninki hazır üçüncü de durmuşken çık istersen, sabah sabah acı kulağımız biraz pas tutsun!" diyerek Sâdın Emmi'ye hafiften takıldı. Köyün mülk sahibi olmayan fakirlerinden olan Sâdın Emmi, durumu hemen anladı. Ortamdakilere fazla rahatsızlık vermemek için, çok da gönüllü olmayan bir edayla, "Tehov, tehov" diyerek, sol elinde cıgarası ve sağ elini memnuniyetsizliğini sergilercesine sallayarak, içeridekilerin gülümser vaziyette bakışları arasında kapıdan çıktı.

Çağıran Hâtın'dı. Sâdın Emmi'nin zevcesi. Hafız'ın da dikkat çektiği şey, Hâtın'ın Sâdın Emmi'yi çağırma sıklığı ve biçimiydi. Köyde, Hâtın'ın mütemadiyen Sâdın Emmi'yi bağırarak çağırmasını duymayan kalmamıştı herhâlde. Artık alışkanlıktan mı yoksa başka bir nedenden midir, bilinmez, Hâtın, Sâdın Emmi'yi, hep böyle bağırarak ve sürekli ismini tekrarlayarak, amacına ulaşana, sesini ona işitene kadar çağırırdı. Sâdın Emmi de, sanki kasıtlı şekilde, cevap vermek için bir süre beklerdi. Bu arada zavallı Hâtın nefesi kesilene kadar bağırıp dururdu. Bugün de, Hâtın, sabah erkenden, Y. Ağa'nın odasının hemen ilerisinde, köyün en Güneybatı kısmında yer alan topraklığa, çamur yapmak için toprak almaya gelmişti. O zamanlar Barakeli'nde, her köyün topraklık denen ortak bir yeri olurdu. Kerpiç evlerin her yıl özellikle kış koşulları için bakımının yapılması gerekirdi. Bunun için özellikle boz denen beyaz toprak aranırdı. Beyaz toprak ve onu güçlendirmek için içerisine katılan samanla yapılan çamur ile kerpiç duvarlar, başta sıvası dökülen yerler olmak üzere, elden geçirilirdi.

Böylelikle kışın yağışlarla gelen suların sıvaların arasından sızarak kerpiç duvarlara zarar vermesi engellenmeye çalışılırdı. Hâtın da, yaklaşan kışa hazırlık kabilinden, fırsat bulduğu bu günde topraklığa el arası ve birkaç çuvalla gelmiş ve epey bir toprağı eleyip çamur yapmaya hazır hâle getirmişti. Ancak yerden kazıp eleyerek çuvalladığı toprakları zar zor el arabasına yüklemekle birlikte, el arabasını kolayca itememişti. Toprak yüklü el arabasını, topraklıktan Y. Ağa'nın odasının yakınına getirene kadar kan ter içinde kalmış, sonra el arabasını bırakarak Sâdın Emmi'yi çağırmaya karar vermişti.

Sabah güneşi yükseldikçe odadaki kalabalık da birer birer ayrılıyordu. Ancak hâlâ birkaç kişi sessiz şekilde bekleyişini sürdürüyordu. Kimseye takılmadan fazla duramayan Hafız, bu sefer köyün bir başka garibine sardırmaya karar verdi. Sabah, odaya herkesten önce gelen Zennüp Hüseyin, köşede dalgın gözlerle kapıya bakıyordu. Ne kimseyi dinler ne de bir şeyle alakadar olur gibi bir hâli vardı. Hafız, "Ne o Hüseyin, Hacov'a su götürmüyor musun bugün? Bak davar birazdan tuza gelecek, bir an önce git suyunu al, kuyuda su biriksin, davarı susuz bırakma şu sıcakta!" diyerek muzip bir şekilde gülüyordu. Hacov, Zennüp Hüseyin'in üç yıl önce veremden vefat etmiş eşiydi. Hacov'un ölümünden sonra köy, eşine az rastlanır bir olaya tanıklık etti. Başka bir akrabası ve çocuğu olmayan Zennüp Hüseyin ölen hanımının toprak mezarına öyle bir ilgi gösterdi ki, herkes şaşırmıştı. Sonradan mermer veya başka bir taş işçiliği yapılmasa da, o zamanlar köyde mezarlara pek yaptırılmazdı bu tür işler, Hacov'un toprak mezarı çok muntazam şekilde düzgündü. Mezarlık kıraç bir yer olmasına rağmen mezarın üzerindeki toprak yükseltideki tüm taşları seçmiş ve tertemiz yapmıştı Zennüp Hüseyin. Çorak ve kupkuru görünümlü mezarlıkta, Hacov'un ba-

şucuna cins bir dut ağacı dikmişti. Bugün bile mezarlıkta az sayıda olan nispeten iyi durumdaki ağaçlardan biri, Zennüp Hüseyin diktiği bu dut ağacıdır. Mezarın üzerindeki toprak yığına da çeşit çeşit çiçek ve bitki ekmişti. Zennüp Hüseyin, bu ağaç ve bitkilere özenli bakımını hiç aksatmadan üç yıldır sürdürüyordu. Yazın o sıcağında elinde bidonlarla, mezarın ağaç ve çiçeklerini sulamak için Zennüp Hüseyin'in su taşıdığını köyde görmeyen kalmamıştı. Artık bir vefa duygusunun tecellisi mi yoksa başka bir sebepten mi, bu yaşta bir adamın ölmüş hanımının mezarına böyle itina göstermesi pek alışıldık bir durum değildi köyde. İşte Hafız, şakayla karışık bu durumu ima ediyordu kendince. Hafız'ı iyi bilen Zennüp Hüseyin, önce çok oralı olmadı ama kalkıp da kapıya doğru yönelirken, "İşine bak yorum, sen işine bak!" dedi ve sonra da ilave etti: "Hacov'un hiç olmazsa mezarına bakan biri var, senin o da olmayacak zavallı!" diye yarı ciddi yarı şaka lafını ederek kapıdan çıktı.

Zennüp Hüseyin de bu dünyayı terk edeli çok oldu. O gittikten çok sonra, Hacov'un mezarının son hâli böyle şimdi. Mezarın başucuna dikilen o dut ağacı da çalıya dönüşmüş durumda. (2015)

Doğrusu Hafız, kendisi ne kadar herkese takılmayı, sözle dokunmayı adet edinmişse, herkesten de bu tür lafları duymaya alışmıştı. Hafız, Barak'ta millet için gülme mevzusu olmanın ne denli ağır bir durum olduğunu bildiğinden, genelde yüzlerde birer tebessüm hâsıl eden bu takılmaların neticesi olarak, insanların da ileri geri kendine laf etmelerini anlayabiliyordu. Bu topraklarda, bir insan için kendisine gülünmesi başa gelebilecek en kötü hâllerden biri olarak görülür. El âleme rezil olmamak ki insanın kendisine gülünmesi bunların başında gelirdi, neredeyse tek başına bir hayat düsturu olmuştur. Çok gülmenin yılışıklık ve ciddiyetsizlik alameti sayıldığı geniş bir coğrafyada, bu tür bir endişenin oluşması da gayet doğaldı elbet.

Sonunda, odada Y. Ağa, onun küçük kardeşlerinden Hacı Mahmut Ağa ile Hafız kalmıştı. Hafız bu kez, Mahmut Ağa'yı hedef olarak seçmişti ama kapıda beliren 'Kanatlı' bu hevesini yarım bıraktı. 'Kanatlı', Mahmut Ağa'nın oğullarından Kemal'di. Babası, çocuğun küçüklüğünden itibaren tez canlılığı, hızlı iş yapma becerisi ve çalışkanlığından dolayı ona bu lakabı takmıştı. Hatta bu lakabı, nüfusa kaydettirirken ikinci isim olarak da yazdırmıştı. Ona 'Kanatlı' diye hitap etmekten de hiç vazgeçmemişti. 'Kanatlı'nın bu vakitte, bir odanın yanında görülmesi sık karşılaşılan bir şey değildi. Sürekli bir işlerle meşgul olması vakayı adiye olan 'Kanatlı'nın, bu saatte Y. Ağa'nın odasının önünde belirmesi içeridekilerin dikkatini çekti. Tabiî herkesten önce Mahmut Ağa, "Ne oldu Kanatlı?" şeklinde hemen söze girdi. 'Kanatlı', "Massey çalışmıyor, ne yapalım, tamirci mi çağırsak?" diye cevap verdi.

1950'den sonra Anadolu'nun geneli gibi, Barakeli'nde de, tarımda makineleşme hız kazanmıştı. Artık köylerde birer ikişer traktörler görülüyordu. Hem Osmanlıca hem de yeni yazı-

yı gayet iyi bilen Mahmut Ağa, o dönemin koşullarında liseye kadar okumuş nadir kişilerdendi ve yaşadığı çağı iyi takip eden biriydi. Traktörlerin yeni yeni ortalıkta gözükmeye başladığı bir anda, köyde herkesten önce gidip hemen bayiye yazılmıştı. Yarısı harmanda ödenmek üzere, o zamanda iyi bir paraya Massey Ferguson marka ithal bir traktörü satın almıştı. Yalnız modern anlamda lastik tekerlekli ilk traktör örneklerinden olan bu araçlar, gaz yağı ve mazot karışımı bir yakıtla, aracın önündeki marş kolunun bir süre çevrilmesi suretiyle çalıştırılıyordu. Yani, bu aracı çalıştırmak kullanmaktan çok daha zordu. Bu sebeple herhangi bir iş görürken çok zorunlu olmadıkça traktörü istop ettirmeyi kimse aklından bile geçirmezdi. İşte bugün de sabahtan beri, Mahmut Ağa'nın oğulları İsmet ve Kemal, traktörü çalıştırmaya çabalıyordu. Henüz motor mekaniğine yeni yeni aşina olan bir topluluk için traktörün çalışması başlı başına bir olaydı. Çoğu kişi, sırf nasıl çalıştığını görmek için hemen traktörün başına toplanırdı. Bugün, traktörün çalışmamakta ısrarcı olması, meraklı bakış sayısını daha da artırmıştı. Uzaktan, kalabalığın traktörün başında toplandığını gören Mahmut Ağa, "Ooo, millete film gerek zaten" diye içinden geçirdi. Kalabalığa yaklaşınca traktörün çalışması için her kafadan muhtelif fikirler çıktığına şahit oldu. Çoğu kimse, motor ve mekanik uzmanı kesilmişti adeta ve ne cin fikirli öneriler ortaya atılıyordu. En son, traktörü iterek çalıştırma yoluna gitmeye karar verildi. Bu arada köyün neredeyse tüm erkekleri traktörün etrafına toplanmıştı. Tabiî, Hafız bu, o da bu curcunadan uzak duramazdı. Kalabalığa biraz yakın bir mesafede çömelmiş, tabakasından cıgarasını sararken, bir yandan da olup bitenleri izliyordu. Traktörün bir türlü çalıştırılamayıp da itilmesi gündeme gelince, kalabalık bir anda hareketlenmiş ve traktörü,

köyün kuzeyindeki Harman yerinin nispeten yüksekçe olan en üst kısmına bir gayret elbirliğiyle itmişlerdi. Tüm bu olup bitenlerden dolayı canının sıkıldığı belli olan Mahmut Ağa kendince söyleniyordu. Hafız, tam da bu anda, yine her zamanki işgüzarlığı ile döktürdü:

“Frenk bezinden Massey’in gömleği
Dayanmaz buna Mahmut’un yüreği
Son durak gölün başı
İtele Mamov itele.”

Hafız, Mahmut Ağa’nın tepkisini gayet iyi tahmin ediyordu. Ağa’nın bu kızgın hâliyle kendisine yöneleceğini bile bile bu sözleri etmişti. Daha Mahmut Ağa’nın kendisine doğru hareketlenmesine fırsat vermeden köyün en büyüğü T. Ağa’nın odasının yolunu tutmuştu bile. Mahmut Ağa, bir gözle traktörün akıbetini izlerken, bir yandan da eliyle Hafız’a doğru kızgınlığını belli edecek şekilde, “Seninle sonra görüşeceğiz” tarzı hareketler ima ediyordu. Fakat Hafız yine lafını etmiş, hızlı adımlarla T. Ağa’nın odasına kendini atmıştı. Nefes nefese odaya girdiğini gören T. Ağa, “Ne o Hafız, kimden kaçıyorsun gene?” dedi. Hafız, “Valla, yok bir şey Ağa, biraz sizin Hacı Mahmut’u kızdırdım da” dedi hafif bir tebessümle. Hafız’ın marifetleri konusunda yeterince tecrübeli olan T. Ağa, “Yorum Hafız, ölene kadar vazgeçmeyeceksin bu huyundan zaar” diye kendisi de tebessüm ederek, başını ‘nasıl bir adam bu Hafız’ dercesine sağa sola salladı. Sonra da, “Hafız, iyi oldu gelmen, akşama mühim misafirlerimiz var, aşiretin büyükleri geliyor, herkes hazırlık görüyor burada, şu acı kahveden sen ilgilen.” şeklinde devam etti.

Hafız, en iyi bildiği iş acı kahve konusunda hemen kollarını

sıvadı. Zaten bu tür geniş katılımlı ve ziyafet şeklinde geçen muhabbet ortamlarını severdi. Ne de olsa cemaat adamıydı. Üstelik davetlilerin Barak Türkmenleri'nin ileri gelenlerinden olması, gecede tam da iyi bildiği Barak sözlü kültürünün en önemli gündem maddesi olacağına delil gibiydi. Beklediği gibi de olmuştu. Gün boyu, T. Ağa'nın ev halkı, azapları ve ortakçıları el birliğiyle ortalığı düzenleyip temizledi, kuzular kesildi, büyük siyah kazanlarda odun ateşiyle et kaynatıldı. Etin suyu ile o senenin taze buğdaylarından mamul firiklerle ve başka çeşit tahıllarla pilavlar ve sair geleneksel yemekler yapıldı. Velhasıl iyi bir ziyafet için gerekli tüm hazırlıklar görülmüştü. Hatta ola ki gelenler ister diye, arakılar dahi getirilmişti. Zira bu denli geniş katılımlı ve ciddi toplantılarda pek içilmezdi. Ne olur ne olmazdı, fazla tanınmayan insanlarla içki sohbetinin nereye varacağı hiç belli olmazdı hakeza. O nedenle, arakı, düğünlerin, bazı dost meclislerinin ve dar kapsamlı ziyafetlerin bir eğlencesiydi genelde.

Gece, ta akşamdan itibaren çok güzel başladı ve öylece, neşeli biçimde de bitti. Barak Türkmenleri'nin önce gelen tüm oymak ve aşiretlerinden büyükler katılmıştı. T. Ağa'nın odası, köydeki diğer odalardan farklı biçimde, ilave bir göz odaya daha sahipti. İşte bu geniş iki büyük salon ve odanın giriş kısmı dolmuş, içeride yer bulamayanlara dışarıda, sekide, sofra açılmıştı. Hafız gece boyunca neredeyse ayaktaydı. Çok keyifliydi. Tüm misafirlere ve köy halkına, büyük cezvelerle kendi hazırladığı acı kahveden defalarca ikram etti. Davetlilere sadece kahve sunmuyor, her zamanki nüktedanlığı ile onlarla hasbihâl de ediyordu. Temelde buraların bir garibi, yabancısı olmakla birlikte, aradan geçen zamanda öyle bir benimsemişti ki bu toprağı, tüm çevreyi en az eski bir Seydimenli kadar iyi biliyor ve hemen herkesi tanıyordu.

Onun insanlarla o candan sohbetine şahit olanlar sanki kırk yıllık bir dostluğun bakiyesini sürüyor gibi düşünürdü. Öyle samimi ve içtendi Hafız. Zira hesap yoktu Hafız'da. Ne geçmişe, ne bugüne, ne de geleceğe dair bir şeylerin hesabını kurmuyordu hiç. Anı yaşıyordu, anda vardı, anda dem buluyordu bir nevi. Hiçbir kaygısı yoktu, sadece yaşıyordu. Hem de keyfi nasıl isterse, hiçbir şeyi zorlamadan. Onun bu haleti ruhiyesine her zaman değil belki ama bazen gıpta edenler bir hayli fazlaydı aslında köyde. Bir keresinde, herkesin önemli ve derin bir köy mevzusuna daldıkları bir anda, Hafız'ın küçük bir muziplikle bazı yüzlerde tebessüm hâsıl etmesi, Mahmut Ağa tarafından, "Bu kafada olasın da, yaşayasın" şeklinde ifade edilmişti. Esasında, Hafız gibi bir yabancının daha önce hiç tanınmadığı bir yerde, böylesi bir ev sahipliğine ve ikrama mazhar olması da, işte bu hasletinin bir neticesiydi. Seydimenliler, sanki kendilerinde eksik kalan bir yanı, Hafız'ın mevcudiyeti ile gideriyordu.

Hafız, o gece, geç vakit hâlinden çok memnun ayrıldı T. Ağa'nın odasından. Uzun zamandır böylesi koyu bir hasbihâlin içinde olmamıştı. Ekseriyetle ne kadar konuşkan bir insan olsa da, yakın zamanda bu kadar çok konuştuğu ve güldüğü bir günü hatırlamıyordu. Bu düşüncelerle, o yoğun kalabalık dağıldıktan sonra, çoğu zaman olduğu gibi yine bir başına Y. Ağa'nın odasına doğru uyumak üzere yürümeye başladı. Gece vakit ilerlemiş, gökyüzündeki ay dışında ortalığı aydınlatan hiçbir ışık zerresi kalmamıştı. Karanlıkta Y. Ağa'nın odasına yürüyen Hafız, odaya girdikten sonra cebindeki çakmağın ışığıyla yatağının yerine baktı sadece. Şimdi, tekrar lambayla falan uğraşmak istemiyordu. Çok iyi geçen bir günün ve gecenin ardından, yorgun ama huzurlu bedenini biraz dinlendirmek istiyordu. Bu duygularla,

yattığı odanın kıble camından gökyüzünde parlayan ayı seyrederek uykuya daldı.

Sabah erken vakit, genelde olduğu üzere, Zennüp Hüseyin odaya ilk gelen kişi oldu. Yalnızlıktan mı yoksa yaşlılıktan mıdır, bilinmez Zennüp Hüseyin geceleri rahat uyuyamazdı, sıklıkla sabahı zor ederdi. Güneşin ilk ışıklarını görünce de hemen kalkar, evinde varsa, çoklukla olmazdı, bir iki bardak çok koyu çay demler, kaçak tütünle onu içerdi. Güneşin biraz kendini belli etmesiyle birlikte de, o aralar Y. Ağa'nın odasının yolunu tutardı. Bugün de öyle yapmıştı. Bazen geldiğinde Hafız henüz uyanmamış olur, bazen de yeni uyanmış veya acı kahveyle uğraşır bulurdu. Bugün de henüz Hafız'ın uyanmadığı günlerden diye düşündü, fazla ses etmeden odanın giriş kısmında bulduğu bir sandalyeye ilişti. Bir müddet yalnız kaldıktan sonra, köyün yetişkin erkekleri birer ikişer gelmeye başladılar. Güneş tam kendini belli etmeye başlamışken bu sefer, Y. Ağa da geldi. İçeriye girer girmez, "Hey babanın gülü, bizim Hafız geceden kalma olmuş yorum" dedi, onun yokluğunu fark ederek. Sonra da Zennüp Hüseyin'e, "Uyandır hele şunu, alıştırdı bizi, kahve olmadan nasıl biz bize gelek?" diye gülümsedi. Zennüp Hüseyin kendinden beklenmedik bir atiklikle içeride yatan Hafız'ın yanına gitti. Zennüp Hüseyin'nin hemen "Hafız, Hafız" şeklinde hızlı hızlı seslenişi duyulmaya başlandı. Ancak bir an kısa bir sessizlik oldu. Akabinde, "Erreyy, Hafız ölmüş yorum!" şeklinde üzgün sesi duyuldu. Girişteki̇ler, derhal Hafız'ın yattığı odaya geçti ve Hafız'ın yarı açık gözlerini ve kaskatı vücudunu hemen fark ettiler. Bir anda hiç kimse tek kelime edememiş, yalnızca şaşkın gözlerle herkes Hafız'ın başında birbirine bakakalmıştı.

Hafız 68 yaşındaydı. Öldüğü güne kadar, kimse Hafız'dan bir

yerinin ağrıdığını veya bir rahatsızlığı olduğunu hiç duymamıştı. Hafız, Seydimen'e geldiği günden beri hep aynı görünürdü neredeyse köydeki hemen herkese. Bu kadar neşeli bir gün ve geceni ardından böylesi bir gidiş herkesi afallatmıştı. Seydimen'de o güne kadar ne kimse Hafız'ın böyle ansızın öleceğini düşünmüştü ne de ölümü o neşeli adama kondurmuştu. Ecel bu hayat dolu adamı, bir gece vakti, bir başına, uykusunda yakalamıştı. Hafız'ın cenazesini görenler, yarı açık gözlerinin ve kafasının odanın Suriye yönüne bakan kıble penceresine baktığını ve kafasını sanki o tarafa doğru uzattığını hayretle fark etmişlerdi.

Bütün köy, Y. Ağa'nın odasının etrafına toplanmıştı. Herkes sessiz, şaşkın ve meraklı gözlerle etrafa bakınıyordu. Toplananlar, köyün büyüklerinden bir şeyler duymak ister gibiydi. Kimse ne yapılacağını bilemiyordu. Hafız, geride ne bir akraba ne bir evlat ne de başka bir isim bırakmıştı. Hayattayken sadece yaşadığı gibi ölürken de sadece ölmüştü. Bundan sonrası kalanları işiydi. Köyün ileri gelenleri odanın giriş kısmında bir aradaydı. T. Ağa, herkesin bakışının üzerinde olduğunu hissettiği için bir şeyler söylemesi gerektiğini biliyordu. Aslında köyde normal bir cenaze olsa herkes ne yapacağını bilirdi. Hafız'ın durumu karışıktı. Bir kere, nereye gömülecekti? Ailesi gelecek miydi? Kime haber vereceklerdi? Bunlar belirsiz olduğundan herkes birilerinin karar vermesini bekliyordu. T. Ağa söze girdi: "Yorum görüyorsunuz, hiç beklenen bir şey değildi bu, daha dün o keyifli hâliyle beraberdik. Hafız, ne geride ne de önünde bir şey bırakmadı. Öylece çekti gitti. Haber verebileceğimiz bir kimse dahi söylemedi. Bir yakınını bilen varsa söylesin. Cenazesini öylece ortada bırakıp duramayız. O kadar tuz ekmek olduk, içli dışlı bulunduk, Hafız artık bizden biri olmuştu. Onu da bizden biri gibi mezarlığımı-

za gömmekten başka çare yok. Ne dersiniz?" dedi içeridekilere. Hazırdakiler, zaten bir an önce karar verilmesini bekliyordu, cenazenin öylece bekletilmesi hiç içlerine sinmiyordu. Bu, alışık olunan bir durum da değildi keza. T. Ağa'nın önerisine, başta Y. Ağa olmak üzere, herkes sıcak baktığını belli etti. Bu şartlarda yapılabilecek daha makul bir şey de yok gibiydi. Mahmut Ağa, "O zaman beklemenin âlemi yok, defin işlerine başlayalım, gençler kazma kürekle mezarlığa..." dedi ayağa kalkarak. Sanki herkes böylesine bir ateşleme beklermişçesine hep birden ayağa kalktı. Bundan sonrası daha önce çokça deneyimlenmiş bir rutindi.

Önce odanın arkasına dut ağacının yanına büyük taşlardan bir ocak yapıldı ve içine çalı çırpı ve odun yerleştirildi. Metal varillerin ikiye bölünmesiyle yapılan marbıl denen büyük su kabı taş ocağın üzerine yerleştirildi. İçerisi yarıya kadar su dolduruldu. Anadolu'nun ilginç bir âdetidir; cenaze, ılık suyla son kez yıkanırdı. Hafız'ın bedeni son kez bu ısıtılan suyla yıkanacaktı. Mahmut Ağa, oğlu 'Kanatlı'ya, "Nohu'ya ulaş, Hoca ve masayı al da gel" dedi. 'Kanatlı', her zamanki çevikliğiyle hızlı adımlarla Seydimen'in yaklaşık iki kilometre güneyindeki Nohu köyüne doğru yola koyuldu.

Birkaç saat içinde, bir at arabasıyla ahşap ölü yıkama masası ile hoca gelmişti. Ölü yıkama masası, iki metre uzunluğunda ve bir metre genişliğinde, ortası hafif çukurumsu, kenarlarında cenazenin baş, kol ve bacaklarını yerleştirmeye yarayan oyukların yer aldığı dikdörtgen şeklinde bir masaydı. Bu masa, Hafız'ın ilk kez karşılandığı o odanın yanındaki büyük dut ağacının altına yerleştirildi. Hoca, cenazeyi yıkamak üzere hazırlandı. Hafız'ın cenazesi, uyurken üzerine örttüğü eski yorganı sarılı vaziyette bu masaya yatırıldı. Çevre evlerden dört büyük kilim getirildi.

Seydimen mezarlığının alt kısmı, Hafız'ın da defnedildiği bu bölgede, mezarlar yerle bir olmuş hâlde. Buradaki mezarları, ne bilen ne de hatırlayan kaldı şimdi. (2015)

Masanın dört bir yanına sekiz kişi tarafından bu kilimler, elle tutulmak suretiyle gerildi. Maksat cenazenin mahremiyetine hürmet ve çocukların meraklı bakışlarından saklamaktı onu. Hoca, kefen bezini Hafız'ın cenazesinin üzerine örttü önce, sonra sarılı olduğu yorganı kaldırdı ve üzeri kefenle örtülü hâlde giysilerini çıkarmaya başladı. Daha sonra yorganı ve giysilerini masadan alıp kenarda bekleyenlere verdi. Hafız'ın cenazesi, artık kefen bezinin altında öylece kaskatı yatıyordu. Hoca ısınan suyu eliyle kontrol etti, sıcaklığın kâfi olduğunu işaret ederek, bir tas ve iki satıl ile bu sudan getirilmesini istedi. Sonra da, cenazenin başından başlayarak, dualar mırıldanarak kefen bezini tamamen kaldırmadan kısım kısım Hafız'ın bedenini son kez yıkamaya başladı. Ortalığa kısmi bir sessizlik hâkimdi. Sağda solda öbek öbek toplanmış insanlar kendi aralarında kısık sesle konuşuyorlardı. Ses kabilinden çevredeki en baskın şey, masadan aşağıya dökülen suyun şırıltısıydı.

Hafız, ömrünün son demlerini kalabalık cemaatlerde, hoş

sohbetlerle yaşadı ama yalnız bir adam olarak öldü. Köyde, ölümüne üzülmeyen ve bu duruma şaşıp kalmayan hiç kimse yoktu. Kimseye bir zararı dokunmayan bu garibin ölümüne herkes yanmıştı ama tek bir gözyaşı da dökülmedi arkasından, neticede, her şeye rağmen 'eloğlu el'di Hafız herkes için.

Hafız'ın o büyük dut ağacının altında başlayan Seydimen macerası, yine o dut ağacının altında son kez ölü masasında yıkanarak nihayete eriyordu. Bugün, eskisi kadar gür olmasa da o dut ağacı, o odanın atıl durumda sayılabilecek binasıyla birlikte hâlâ yerinde durur. Ancak köyün mezarlığının alt başında, çukur bir bölgeye defnedilen Hafız'ın naaşının tam olarak hangi mezarda olduğunu, tıpkı Zennüp Hüseyin'in ima ettiği gibi, hatırlayan dahi kalmadı.

Bu toprakların üstünden altına göçüp gidenlerin ruhuna el-Fatiha!

Mercik

"Garbı benim ağam", bu söz o zamanlar yazları, Seydimen'de, artık antepfıstıklarının olgunlaşmaya yüz tuttuğunun bir işareti gibiydi. İlkbaharda yapraklarıyla birlikte tomurcuklanan fıstık çağlası, havaların ısınmasıyla iyice belirginleşirdi. Yaz mevsimiyle beraber ise önce yeşilimsi ve sarımtırak bir renk alırdı. Akabinde, giderek pembe ve bordo karışımı kendine has bir renge bürünürdü. Yarı olgun sarımtırak hâline 'boz' fıstık, pembemsi olgun durumuna 'beng' antepfıstığı denilirdi. İşte fıstığın boz hâlinden olgun durumuna geçiş dönemi, takriben Temmuz-Ağustos ayları olur bu, fıstıkların tam beklenme zamanıydı. Antepfıstığı, hasadı görece kolay ve bir tarım ürünü olarak bir hayli kıymetlidir. Bu, hem mal sahibi hem de bu ürünü bilen başkaları için geçerlidir. Bu sebeple, özellikle fıstıkların olgunlaşmaya başladığı Temmuz sonundan itibaren, davetsiz misafirler için fıstık ağaçlarının beklenilmesi icap edebilir. Zira olgunlaşan antepfıstığının ağaçtan toplanması daha da kolaylaşır. Ağaç dallarının hafif bir silkelenmesiyle olgun fıstıkların yere veya ağacın altına serilecek bir örtüye hemen dökülmesi mümkündür. Hâsılı kısa bir süre içinde epey bir antepfıstığın ağaçlardan rahatlıkla silkelenmesi söz konusu olabilir.

Garbıdan kast edilen ise hemen köyün batısında yer alan ve fıstık ağaçlarının yoğun olduğu bölgedir. Esasında Seydimen'de

İleride, sol taraftaki yükselti 'Hayma'nın kurulduğu tepelik... Ortadaki antepfıstığı ağaçlarının olduğu yüksekçe yer de 'Ali Derviş Höyüğü'nün şimdiki hâli... (2015)

o zaman fıstıklar yoğun şekilde, yalnızca köyün garbısında ve şarkında yer alırdı. Köyün hemen şark, garbı ve kıble tarafları H. Ağa'nın U. Hanım'dan olma üç büyük oğlu tarafından tutulmuştu. H. Ağa'nin iki büyük oğlu T. ve Y. Ağalar, köyün hemen şark ve garbı taraflarına ayrı ayrı fıstık, zeytin ve üzüm diktirmiş ve bu bölgeleri kendi uhdelerine almıştı. Hâliyle T. Ağa'nın evi köyün şarkında, Y. Ağa'nınki ise garbı yandaydı. Bu iki ağayı takip eden daha küçük kardeşleri de, ağaların mülklerinin bittiği yerlerden itibaren antepfıstığı ektirmişti. Dolayısıyla köyün şark ve garbı tarafları genişçe bir alan şeklinde fıstıklık olmuştu. İşte "Garbı benim" diyen bekçi adayları da, köyün garbısında bulunan nispeten genişçe bu fıstıklık alanından bahsediyordu.

Köyde mukim ancak atadan babadan miras kalmış mülkü olmayan ve civelek (fakir) denilen Hassûn Efendi, Sâdın Emmi ve Mercik garbı tarafı kimin bekleyeceği konusunda genelde tatlı bir rekabete girişirdi. Lakin yaşça büyük ve bekçilik namı daha

meşhur olan Mercik'in bariz bir üstünlüğü vardı bu rekabette. Ancak Mercik o yıl isteksiz olacak veya gönlü pek istemeyecekti ki, garbı tarafın bekçiliği diğer adaylara kalsın. Gerçi Mercik'in köyde olduğu dönemlerde bu pek görülmüş şey de değildi. Ama yine de Hassûn Efendi ve Sâdın Emmi şanslarını bir denerdi. Hatta Mercik'ten sonra da, köyün garbı fıstıklarının beklenmesi konusundaki bu tatlı rekabet daha uzun yıllar, özellikle bu iki kişi arasında yaşanmaya devam etmiştir.

Köyün garbı fıstıklarını bekçilik için cazip kılan, temelde, alan olarak daha küçük olmasıydı. Bir de bu bölgenin coğrafi yapısı bekçilik yapmaya daha elverişliydi. Tüm fıstık alanın ortasında bulunan yüksekçe bir yer, bölgeye tamamıyla hâkim gibiydi. Buraya konuşlanan bekçi, köyün garbı fıstıklarını neredeyse bütününü rahatlıkla gözetleyebilirdi. Ayrıca fıstık bekçiliği, o dönemin her şeyin kol gücüne daha fazla bağlı olduğu koşulları göz önünde bulundurulduğunda, zaten köydeki en talep gören işlerden biriydi. O günlerde, tarım ürünlerinin şimdiki gibi yaygın bir hırsızlık konusu olmaması da işin rahat kısımlarından biriydi. Bekçilik için parasal bir tutar yanında, bekçilik hakkı diye ürün olarak da az bir miktar bekçiye antepfıstığı verilmesi, maddi anlamda bu işi teşvik etmekteydi.

Bekçiye günde iki öğün yemeği, köyden mal sahipleri tarafından sıralı bir şekilde gönderilirdi. Talep etmesi hâlinde, geceleri yalnız kalmasın diye köyden birileri de yanında kalırdı. Bunun için genelde köyün gençlerinden birkaç kişi dönüşümlü olarak bekçiye geceleri refakat ederdi. Mercik'i diğer bekçi adaylarından daha üstün tutan meziyetlerinden birisi de, esasında bu gece bekleme işiydi. Mercik'in öyle gece refakatçisine falan pek ihtiyacı olmazdı yabanda.

Mercik yalnız bir adamdı. Öyle belli başlı bir evi barkı yoktu

köyde. Normal zamanlarda da neresi uygunsa orada sabahlardı. Hatta bazen davarın kışlık samanın tutulduğu ve samanlık denen penceresiz ve zifiri karanlık yerlerde bile kaldığı olurdu. Ne çok iri ne de ufak tefekti. Güçlü, dirayetli ve cesur bir adamdı. Çalışmaktan, sürekli dar yerlerde hayvanlarla uğraşmaktan, henüz çok yaşlı olmamasına rağmen neredeyse kamburu çıkmış gibi öne doğru eğilmiş vaziyette yürürdü. Doğru düzgün ev ve su yüzü görmediği için, hiç çıkarmadığı kafasındaki eski kasket iyiden iyiye simsiyah olmuş ve kalınlaşmıştı adeta. Suyun kıt olduğu o yıllarda arada bir cuma günleri, Mahmut Ağa'nın odasının giriş kısmında veya bu odanın tuvaletinde, bulabildiği bir kova suyla vücudunu sabunla yıkayabilirse ne âlâydı. Tam bir yaban adamıydı. Ne işten ne de zorluktan kaçardı. Hayli uyanık bir adamdı da. Bu sebeple bekçilik gibi nispeten rahat bir işte, onunla kimsenin boy ölçüşmesi ve rekabet edebilmesi pek kolay değildi. Böyle olunca köyün mülk sahipleri açısından da fıstık bekçiliği için bulunmaz bir adamdı.

Mercik, bekçilik işine başlar başlamaz, o sözünü ettiğimiz fıstıklığın ortasındaki yüksekçe yere, köyün gençleri ile birlikte, 5-6 metre uzunluğundaki dört uzun kavak direğinin üzerine daha ince direk, sırık, çalı ve zeminine yumuşaklık da veren zeytin çirpisinden (ince dal) kondurduğu ve adına hayma denilen yüksek bir çardak kurardı. Böylece bu hâkim tepenin üzerinden, bekçiliğini yaptığı bölgenin neredeyse tamamını kuş bakışı rahatlıkla gözetleyebilirdi. İçerisine bir yastık ile kilim yerleştirdiği hayması, bilhassa gündüzün sıcak vaktinde ve geceleri iyi bir gözetleme kulesini andırırdı. Hayma, hem bu muhitte bir bekçi olduğunu etrafa ilan eder hem de bekçiye iyi bir kolaylık sağlar ve yabanda daha rahat uyumasına imkân verirdi.

Her ne kadar etrafta aksi ve sert biri gibi bilinse de, Mercik aslında fena bir muhabbet adamı değildi. Sadece onunla ilk seferinde uygun bir iletişim kurmak zordu ve güvenini kazanmak biraz zaman istiyordu. Yoksa belirli bir aşamadan sonra insanı ciddi biçimde saran bir muhabbet tarzı da vardı. Esasında çok güngörmüş, türlü tecrübe sahibi ve deyim yerindeyse feleğin çemberinden birkaç kez geçmiş tuhaf bir adamdı. Yalnızca, onun tabiriyle, 'zararsız' birisi olduğunuza kani olması gerekiyordu. Yine onun ifadeleriyle ve ona göre, 'lüzumsuz' ve 'işe yaramaz' tiplerdenseniz, artık ağzınızla kuş da tutsanız hiç yaranamazdınız ona. Hâliyle buna karar vermesi ve ikna olması da öyle çabuk şekilde olmuyor, biraz vakit alıyordu. Mesele, onun bu anlama dönemini, sabırlı şekilde herhangi bir 'vukuat' işlemeden, yani onu kızdıracak bir terslik yapmadan atlatabilmekti. Gerisi kolaydı. Bir kez size itimat edip kabullendi mi, artık onunla rahatlıkla konuşur ve her tür şekilde muhabbet edebilirdiniz. Gerçi, tüm bunlara rağmen zor adamdı sonuç olarak. Fakat bu zorluğu aşmış epey kişi de vardı köyde. Zira tüm mesele onun bu huyunu bilip biraz sebat göstermekti.

Mercik'in iyi yoldaşlarından (kendisi ile arkadaşlık edenlere böyle nitelerdi) biri 'Kanatlı' idi. Mercik çalışkan adamları severdi. 'Kanatlı' tam zararsız türden bir adamdı. Kısa süre içinde anlaşmış ve iyi bir muhabbet ve çalışma arkadaşı olmuşlardı. Diğer zamanlarda bilhassa 'Kanatlı'nın babası Mahmut Ağa'nın davarlarının bakımını genelde ikisi yapardı. Bekçilik zamanında da 'Kanatlı' Mercik'i yalnız bırakmaz, özellikle sıcak yaz günlerinde yabana götürdüğü soğuk su Mercik'in tam ihtiyacını görürdü. 'Kanatlı', üzerine bez bir çul geçirdiği ve 'cotra' dedikleri plastik bir kapla, neredeyse her gün, kara kuyudan yeni çektiği soğuk sudan Mercik'i

mahrum etmezdi. Zira Mahmut Ağa'nın büyük fıstık ağaçları da köyün garbısındaydı. Mahmut Ağa da, arada 'Kanatlı'dan garbıdaki fıstıkları bir de kendisinin kontrol etmesini isterdi. Hâliyle her garbıya gidişte bekçi Mercik'e de uğramadan olmazdı. Zaten kimse uğramasa bile bekçilik konusunda çok hassas olan Mercik, kim olursa olsun, geniş bir alana yayılmış fıstık bahçelerinin içinde o kişiyi bizzat bulurdu. O meşhur bekçilik namı da, daha çok bu özelliğinden kaynaklanırdı. Mercik'in beklediği muhite gidip de ona görünmeden tekrar köye gelene pek rastlanmazdı.

Artık Ağustos'un son günleriydi. Fıstıklar iyice olgunlaşmaya başlamıştı. İlk 'beng' hasat zamanı çok uzak değildi. Bu dönemde Mercik, geceleri dahi hiç yabandan gelmez, bekleme işine daha bir ciddiyetle sarılır, dikkatli bir şekilde gece gündüz fıstık ağaçlarının etrafını kolaçan ederdi. O gün Mercik'e yemek götürme sırası G. Ağa'nın evindeydi. Evin büyük oğlu Selim, gündüz öğleye doğru hem sabah hem öğle yerine geçen azığını Mercik'e götürmüştü. Şimdi sıra akşam yemeğindeydi. Havanın iyice karardığı bu sıcak Ağustos akşamında, yabana tek gitmek istememiş, hemen evlerinin yanındaki Rüstem Emmi'nin oğlu Mâmet'i çağırmak istemişti. Evlerine gittiğinde Zöhre Ana, Mâmet'in odaya, köyde geçici olarak bulunan imam Hayri'ye gittiğini söylemişti. İmam Hayri, İmam Hatip Okulu'nu yeni bitirmiş bir delikanlıydı daha.

O zamanlar köyde cami yoktu. Özellikle Ramazan ayında, memleketin genelinde olduğu gibi Seydimen de uhrevi bir havaya bürünürdü. Gündüzleri genelde oruçlu geçiren köy ahalisi, geceleri de teravih namazını eda etmek için istekli olurdu. Bunun için köyün ileri gelenleri Ramazan ayına özel olarak bir imam tutar ve teravih namazını köyün en büyük odası olan T. Ağa'nın odasında birlikte kılardı. O sene yazın başına denk gelen Ramazan ayı için

de Nizip'ten Hayri isimli bu genç çağrılmıştı. Hayri'ye bu hizmeti karşılığında cüz'i bir ödeme yapılmıştı. Yaklaşan Kurban Bayramı için de köyün ileri gelenleri Hayri'yi bırakmamış, en azından fıstık hasadına kadar kalmasını istemişlerdi. Hayri de muhitten memnun olacak ki, gitmemiş, köylülere cumaları ve fırsat buldukça diğer vakit namazlarını da kıldırıyordu. Köylü de, gençlerle arkadaşlık edebilecek dini bütün bir hocanın köyde hazır bulunmasından memnundu. Hayri, T. Ağa'nın odasında yatıp kalkar ara ara da köyün diğer ağalarının odalarına giderdi. Çok konuşkan ve girişken bir genç olmayan Hayri, iyi ve saf biriydi. Hatta çoğu zaman köyde birilerinin ufak tefek işlerine bile koşturur, elinden geldiğince yardımcı olurdu. Sevilen ve sayılan biriydi.

Selim, köyün en kıblesinde, T. Ağa'nın odasının önündeki sekide Zöhre Ana'nın dediği üzere, Mâmet ve imam Hayri'yi birlikte otururken buldu. Öyle koyu bir muhabbet yoktu ortamda. Selim hemen söze girdi. "Yeriyin, şu topaçlardan yumurtaları Mercik'e götürek" dedi. Buzdolabının daha Köye gelmediği o günlerde, etin saklama biçimlerinden biri topaç yapmaktı. Et, kuşbaşı doğranıp kavurmaya dönüştürülür ve birer yemeklik olacak miktarda yuvarlak şekil verilerek, bir hasır sepetin içine konularak tavana asılırdı, kedi ve fare gibi hayvanlardan da korumak için. Biraz tuzlu olmakla birlikte lezzetli bir kavurma yumağıydı topaç. Yemeklerde kullanıldığı kadar, topaç, sabahları sıcak ekmek arası veya hızlı öğünlerde içine yumurta kırılarak da tüketiliyordu. O gün, G. Ağa'nın evinde Kurban Bayramı için erkenden yoğun bir hazırlık görülmüştü. Bu nedenle o gün evde sıcak yemek yapılmamış, evin hanımı bahardan kalma son topaçları da tavada ısıtıp yumurta kırmaya karar vermişti. Buna karar verdiğinde, Mercik'in yemek sırasının kendilerinde olduğunu

Ocakta topaç (kavurma) pişirilmesi... (2012) (Fotoğraf: Cengiz Alagöz)

bir an unutmuştu. Sonradan fark ettiğinde, Mecik'e de topaç ve yumurta göndermenin daha iyi olacağını düşündü. İşte Selim, anasının eline tutuşturduğu yemek çıkınındaki topaç ve yumurtaları kastediyordu. Selim ilave etti: "Üç topaç ve yedi yumurta var, bize de yeter, hadi iyi bir yaban yemeği yiyelim akşam akşam fıstıkta." O an, yapacak daha iyi bir meşgaleleri olmayan Mâmet ve Hayri hiç diretmeden hemen kabul ettiler Selim'in önerisini.

Gündüzün bunaltıcı Ağustos sıcağının ardından, akşam serinliği Barak Ovası'nı hafiften sarmaya başlamıştı. Birkaç gündür durgun geçen gecelerden sonra, akşamın bu erken saatinde tatlı tatlı esen garbı yeli, en azından bu gecenin daha serin olacağını müjdeliyor gibiydi. Üç kafadar, Mercik ile birlikte yabanda akşam yemeklerini yemek üzere, yola koyulmuştu.

Mercik'e gündüz giden yemek, kahvaltı ve öğle yemeği arası bir şeydi. Biraz bolca konulurdu ki akşama kadar tok tutsun bek-

çiyi. İkinci yemek seferi ise hava kararmaya başlayınca olurdu. Tam olarak saati belirlenmemişse de kabaca bu yemek seferlerinin zamanı belli gibiydi. Mercik o saatlerde haymasına gider, getiren kişiyi beklerdi. Yemek götüren kişi duruma göre su da getirirdi. Yabanda sıklıkla iki su kabı kullanan Mercik, bazen gündüz yemeğini getiren kişiye bir su kabını verir, akşama doldurup getirmesini isterdi. Yabanda su, hele ki sıcak havalarda, büyük ihtiyaçtı. Bugün gündüz yemeğini Selim tek başına götürmüştü. Mercik, su kaplarının ikisinde de yeterince su olduğu için, akşama ilave su istememişti. Yalnız, bu yazın günü evdeki soğuk ayrandan bir miktar alan Selim, bunu yemek malzemesinin yanında yabana götürüyordu.

Köyden çok uzun bir mesafede olmadığı için bizim kafadarlar kısa sürede Mercik'in haymasının yanına varmışlardı. Mercik, haymanın altında bağdaş kurmuş vaziyette oturuyordu. Üç kişi gelmelerini pek de hoşnut karşılamamışcasına gözünün ucuyla gelenlere baktı. Durumun farkında olan Selim hemen söze girdi: "Saa arkadaşlık etmeye geldik Mercik emmi" dedi. Sonra da; "Bugün bizde işler karışmış, yemeği saa ben yapacam, topaç getirdim." diye devam etti. Duruma pek anlam veremeyen Mercik: "Yazın günü ne topacı yav" dedi. Topaç esasında havaların serinlemesine yakın yapılan bir hazırlıktı. Yaz sonuna doğru hâlâ G. Ağa'nın evinde topaç kalmasına şaşırmıştı Mercik ki normal bir durum da değildi aslında. Zaten bu topaçlar da G. Ağa'nın hanesinde kıymetinden şimdiye kadar kalan son kavurmalardı.

Mercik, çoğu akşam olduğu gibi çay demlemek için ocağında ateşini çoktan yakmış, çaydanlığı da üzerine yerleştirmişti bile. Epeydir yabanda yiyecek namına bir şey pişirmediği için tek kabı olan genişçe alüminyum tenceresi haymanın alında bir

kenarda bazı eşya ve erzakların yanında duruyordu. Selim'in akşamın bu ilk karanlığında parlak alüminyum tencereyi bulması zor olmadı. Az miktar suyla hafifçe çalkaladığı tencereyi ocağının üzerine koydu. Cebinden çıkardığı çakısıyla getirdiği topaçları küçük parçaları ayrılacak şekilde tencerenin üzerinde, hafif eğilerek ayakta doğramaya başladı. Arada, sessiz şekilde hareketini izleyen diğer üç kişiyi biraz canlandırmak için; "Ee Mercik emmi nasıl gidiy bekçilik?" diye de söze girdi Selim. "Nasıl olacak, gündüz sıcaktan, gece sinekten oyalanıp gidik" şeklinde hemen cevap verdi beriki. "Eyle ya" dedi Mâmet, "Köy de çok değişik deel, bu ara hava eyice duruldu." diye devam etti. Sonra da: "Yaban daha serin olmaz mı Mercik emmi, hem yerin de yüksek birez" şeklinde sordu. "Yok, yorum yok, gece bile heç yarpak kımıldamıy ama böön ufak bir esinti var kimi" diye cevap verdi Mercik.

Mercik öyle çok konuşkan bir insan değildi, hele böyle cahil cüheladan saydığı genç kısmıyla pek muhatap dahi olmazdı. Ama o gün, belki de hayatında ilk ve son kez bir yarenlik yapmıştı gençlerle. Yemeklerini yedikten sonra gençlere: "Siz çayınızı için, hele ben şu üst başa gidip bir bakiym, gündüz gurbatlar (konargöçerler) o taraftan geçti, bir zarallık olmasın" deyip bulundukları yerden güney istikamete doğru hareketlendi. Bizim üç kafadar ise taze antepfıstığı odununun közüyle pişmiş çayın keyfine kendilerine öyle kaptırmıştı ki, demlikte çay tükenene kadar çay içmeyi sürdürmüşlerdi. Bir ara Selim: "Hocam, sen hiç Ali Derviş'in depesine çıktın mı?" diye bir soru yöneltti Hayri'ye. İmam Hayri gayet doğal bir şekilde: "Ne var ki orada?" diye soruya soruyla karşılık verdi. Selim: "Bir ermiş mezarı varmış, bu Mâmet ile biz geçen gelişimizde iddialaştık, Mâmet korkusundan bu karanlıkta gidip şuradaki kazığı (haymanın altındaki erzak yığını gösterdi)

mezarın başına çakamadı. Oysamki ben gidip çaktım" dedi. Hayri Mâmet'e dönüp: "Öyle mi gerçekten?" diye sordu. Mâmet: "He, ben mezardan, hele ki beyle karanlıkta daha çok korkarım eâğam" dedi. Daha hocaya bu konuda herhangi bir teklifte dahi bulunmadan, Hayri Selim'e: "Nerede şu kazık, verin, ben de mezarın başucuna çakayım, sonra da siz gelin bir konuşalım" dedi. Bu hareketiyle niyeti gençlere nasihat vermekti esasında.

Ali Derviş Höyüğü, Seydimen'in garbı fıstıklarının kuzeybatı ucunda, derelik bir yerdeydi. Aslında doğal bir yükselti mi, yoksa bazı civar köylerdeki gibi çok eski zamanlardan kalma yapma bir tepe mi olduğu tam bilinmeyen hafif bir yükselti biçimindeydi. Etrafının çukurluk, hatta eski bir dere yatağını andırması ve civardaki toprağın yanık kül renginde olması, bu muhitin çok eski bir yerleşim yeri olduğuna da işaret sayılabilirdi ama pek kimsenin tam bilgisi yoktu bu konuda. Ancak höyüğün tepesinde bir mezarı hatırlatan taş yığını olduğundan herkes burada Ali Derviş diye bir ermişin mezarının olduğunu söylerdi. Ama bu Ali Derviş'in gerçekte kim olduğu ve ne zaman yaşadığı hususunda da kesin bir bilgi yoktu. Mevcut bilgiler daha çok birbirini pek tutmayan rivayetler şeklindeydi. Fakat o zamanlar kesin olan tek şey höyüğün tepesinde mezarı andıran bir taş yığınının olduğu ve ahalinin buna saygı gösterdiğiydi. İşte Selim'in kastettiği mezar höyüğün tepesindeki bu taş yığınıydı.

Hayri, gençlere kendince mezardan korkacak bir şey olmadığını göstermek için bu işe soyunmuştu. Akşamın artık geceye döndüğü bu vakitte, haymanın altındaki erzak yığınında aldıkları demir kazığı, Hayri, höyüğün tepesindeki taş yığının yanına çakmak üzere, Mercik'in gittiği yönün tersi istikamette Ali Derviş tepesine doğru yola koyuldu. İlk akşamdan kendini gösteren

hafif garbı yeli artık biraz daha kendini belli etmiş, fıstık ağaçlarının yapraklarını incede hareketlendirmeye başlamıştı. Hayri yürürken, birkaç cırcır böceğinin ve yumuşak toprağa batıp çıkan Hayri'nin ayakkabılarının sesi dışında başka bir şey yoktu ses kabilinden ortalıkta. Bu sessiz gecede gökyüzünde yıldızların ışıltısı dışında da bir ışık huzmesi yoktu, zira ay kabuğuna çekilmişti sanki bu gece.

Hayri gayet sakin bir şekilde Selim'in tarifine uygun olarak Ali Derviş'e doğru yürüyordu. Çok uzun sürmeden höyüğün tepesine ulaştı. Az önce yürürken temin ettiği düzgün ve sert bir taş ile kazığı höyüğün tepesinde mezar biçimindeki taş yığının güneydoğu ucuna çakmaya başladı. Demir kazık yumuşak toprağa çok fazla uğraştırmadan hemen gömülmeye başladı ki, taş yığının üzerinden Hayri'nin üzerine doğru hafif bir gürültüyle çok büyük olmayan bir taş yuvarlandı. Hiç böyle bir şey beklemeyen Hayri şaşkınlıkla taş yığınına baktı ve zifiri karanlıkta birkaç küçük taşın daha yığının üzerinden aşağı doğru yuvarlandığı güç bela fark etti. Tüm bunlara bir hayli şaşıran Hayri, mezarın diğer tarafından daha yoğun büyük bir karaltının yavaştan yükseldiğini görünce artık iyiden iyiye tedirgin olmuş ve ister istemez korkmaya başlamıştı. En son, bir çeşit uğultulu bir böğürtü şeklinde bu karaltıdan çıkan; "Nee oliyy ulann!" biçimindeki ses Hayri'ye yetmiş ve zavallı genç adeta bir kütük gibi sırt üstü yere düşmüştü. Allah'tan düştüğü yerde taş yoktu da, bir tarafına bir şey olmamıştı. Lakin zavallı Hayri, tüm bu tertip neticesinde bayılıp kalmıştı orada.

Kısa bir süre sonra, Selim ile Mâmet'in gülüşmeyle karışık sesleri höyüğün tepesinden bile duyulmaya başlamıştı. Hayri'nin yüzünün alacağı ifadeyi çok merak ediyorlardı. Biraz gecikmelerinin sebebi Hayri'nin bu kadar çabuk höyüğün tepesine gide-

ceğini tahmin etmemeleriydi. Höyüğün tepesine ulaştıklarında, Mercik'in Hayri'nin başında onu aydırmaya çalıştığını gördükleri zaman, deyim yerindeyse dumura uğramışlardı. Mercik gayet kızgın şekilde: "Size uyduk, eyi bok yedik!" diyerek gelenleri karşıladı. "Çabuk gidin de su getirin haymadan" şeklinde öfkeyle devam etti sözüne. Selim, haymadan suyu alıp getirdiğinde, Hayri hafiften kendine gelmeye başlamıştı bile. Ancak önceki hâlinden pek bir eser yoktu, gayet donuk şekilde bakıyordu etrafa. Biraz kendine gelip konuşabilir vaziyet alınca; "Sizden bunu hiç beklemezdim!" dedi sadece.

Her şey, daha gündüz yemeği sırasında Selim tarafından ayarlanmıştı esasında. Mercik'i ikna etmek için az dil dökmemişti bu tezgâh için. Mâmet'i bu işe katması zaten hiç zor olmamıştı. Güya fıstıkları kontrol etmek için biraz önce yanlarından ayrılan Mercik, karanlıkta etraflarından dolanıp Ali Derviş Höyüğü'ne çıkmış ve üzerini eski bir çul ile örtüp kuru otlar ile kamufle olmuştu. Köyde, eğlenmek için çok fazla seçeneği olmayan gençler için bu tür tezgâh şakalar bir hayli revaçtaydı o günlerde. Bazen bu şekilde kantarın topuzu bir hayli kaçıyordu ama özellikle Selim ve arkadaşları bu huylarından hiç vazgeçmiyordu. Yalnız bu sefer, hiç ummadıkları bir şey olmuş ve bir daha bu çeşit şakalara tevessül etmeye ne niyetleri ne de hevesleri kalmıştı. Gerçi, ne Mercik, ne imam Hayri ne de bizim iki kafadar hiç kimseye söz etmemişti bu şaka hakkında ama bu olay ve ertesinde olanlar onlar açısında çok şeyi değiştirmişti.

Hayri, höyüğün tepesinde iyice kendine gelip yürüyebilecek duruma gelince, hep beraber tekrar haymanın yanına geldiler, bir müddet daha oturdular sessiz şekilde birlikte orada. Hiç kimse bir şey söylemiyor, ortalıkta matem havasını andırır endişeli bir

sessizlik hüküm sürüyordu. Bir müddet sonra üç arkadaş köyün yolunu tuttu ve köye ulaşınca herkes kendi mekânına dağılıp bir an önce kendini yatağına attı. Sabah, imam Hayri köyün ileri gelenlerine Nizip'ten haber aldığını ve ailesinin kendisini beklediğini söyleyerek, Kurban Bayramı'na kadar kalamayacağını iletti. Bu ani gelişmeye bir anlam veremedi kimse. Yine, pek kimse tamam deyip onaylamadıysa da, o günün akşamına doğru Hayri Nizip'in yolunu tuttu bile.

Bir hafta sonra çok üzücü bir haber köydeki herkesi şaşırtmıştı. Ama özellikle üç kişiyi deyim yerindeyse yıkmıştı. İmam Hayri'nin bir gün uykusundan bir daha uyanamadığı ve vefat ettiği duyulmuştu. Tüm köy sıra sıra Nizip'e, imam Hayri'nin ailesinin evine yas yerine gitmişti. Hiç kimse genç yaştaki bu iyi insanın apansız bir şekilde terki dünya etmesini bir türlü anlamamıştı. Doktorlar: "Muhtemelen gece uykusunda kalbi durmuş, mukadderat" dediler. Hemen herkese de Hayri'nin kaderini kabullenmekten başka bir şey düşmemişti. Yalnız bu haberin en büyük tesiri Mercik'in üzerinde olmuştu. Bu haberden üç gün sonra bir akşamüzeri, Mercik yabandaki tüm eşyasını toplamış köye gelmişti. Köydeki az sayıda eşyasını da büyükçe bir çıkına koyan Mercik, o gün hiç kimseye bir şey söylemeden çekip gitti. Mercik'in garipliklerine alışkın olanlar bile çok anlam verememişti bu işe, ama bu tuhaf adamın yaptıkları da çok fazla sorgulanmazdı. Her ne kadar, mal sahipleri ile Mercik'in anlaştıkları fıstık bekleme süresi daha dolmamıştı, ama zaten fıstık hasat zamanı da yaklaştığı için pek ses eden olmadı. Üstelik Mercik hak ettiği bekçilik ücretini dahi istemeden aniden gitmişti. Mercik, bir daha ne garbı fıstıkları bekledi ne de bu taraflarda gözüktü. Sırra kadem bastı resmen.

Dr. Göksel Tiryaki

ANADOLULU

Ana doluyum ben,
Her parçam ayrı bir anadan
Her zerrem apayrı bir kökten, ahenkten…
En eski ortak şarkısıyım insanlık belleğinin,
En kadim yuvası, yurdu medeniyetin…
Eskitemediler hiçbir tarafımı bağrımı ezenler, sinemi delip geçenler
Eksilmediler dört bir yanımı oyan,
budayan ve hevesleri hiç bitmeyen sergüzeştçiler
Her şeye rağmen kaldım yarına, sonraya bir nadide muştu gibi,
Tükenmez bir bakiyecesine…

İçinden çıktığım, sonra içimden çıkan toprağım, yalnız barınağım değildi,
Asıl ruhumun huzura erdiği mevki, makamdı oraları…
Oysa gönlümün coştuğu asıl diyar,
Gözümün kamaştığı uzak ufukta yatar ıpıssız, bir başına…
Seslendim, aradım taradım cihanı, bütün bedbahtlar çıksın istedim
Paylaşsınlar içlerindeki uslanmaz, dinmez yaraları,
derinlerdeki ipince çaresiz sızıları,
Onca kara günlü ana doluyken
Ne içlerindekini belli ettiler ne derinlerdekini…
Sade, hoş bir seda bıraktılar kızıl kara toprağına sahipsiz bağrımın,
Daha yetişsin nice cevherler mümbit Anadolu'mda diye…
Çilekeş ama vefalı analarımın, yarından daha umutlu birer nişanesi olarak
Anadolulusu kalarak…

